

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

שבועות-נשא

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניחו יששכר שמואלו שליט"א

התשפ"ג

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "גהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מוצת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

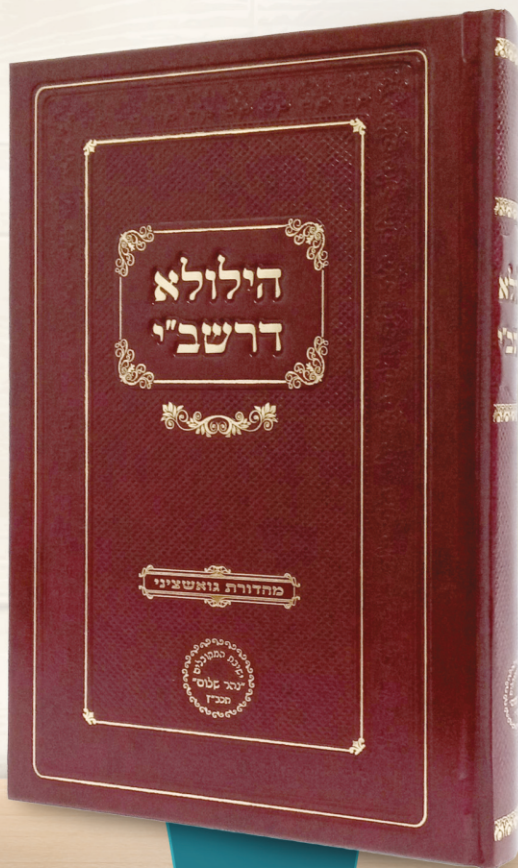
בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הילולא דרשב"י עכשיו על המדף

הילולא
דרשב"י

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 📞 02-644-33-00

הסגולה הנפלאה לערב חג השבועות מהגר"ח פלאג'י זיע"א

"ערב שבועות יפריש: צ"א
פרוטות וישלים עד שיעור
ב' פעמים ב"ן [104] [פ]
ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו.
והוא תיקון לעוון אדם
הראשון ועוון העגל ולפגם
הברית והוא סגולה לחשוכי
בנים ומקרב הגאולה."

(ספר 'מעשה הצדקה' דף קט ע"ב)

פל התורה סך 104 ₪

רבני ומקובלי הישיבה יזכירו את שמו וב"ב
ביום חג השבועות בציון דוד המלך ע"ה
לאחר קריאת כל התהילים לברכה ישועה והצלחה

ישיבת המקובלים 'נהר שלום'

מיסודו של מו"ר המקובל האלקי ר' מרדכי שרעבי זיע"א

רח' שילה 6 ת.ד. 2822 מיקוד 9102701 ירושלים

טל': 02-624-9000

הלכות ומנהגי חג השבועות

סדר ליל שבועות

- א.** אם אפשר, יאחרו להתפלל תפילת ערבית בערב חג השבועות ויתפללו בנעימה קדושה ובשמחה גדולה, ועכ"פ צריך לקדש כשיהיה לילה ודאי, כדי שיהיו שבעה שבועות תמימות^א.
- ב.** מנהגינו לומר הקידוש בליל יו"ט מעומד, ויברך שהחיינו בלב שמח, שזיכנו השי"ת ליום זה^ב.

עיונים והארות

עוד, ואף גם כל העולם כולו היה חוזר לתוהו ובוהו.

כי על כן צריכין אנו להראות בעצמנו הענין ההוא ולשמוח בשמחת אלהינו, ולהזכירו לידע את החסד הגדול אשר הפליא לעשות עם אבותינו ולנו, להיות לו לעם נחלה כהיום הזה, ויוציאנו לרויה מתוך עמקי הקליפות זוהמת הנחש, והתמלא עלינו רחמים באהבתו ובחמלתו, ומי הוא זה אשר יבין את זאת ולא יודה וישבח לאדון הכל כפי יכולתו והשגתו מלב ומנפש חפיצה, על כל הטובה אשר עשה לישראל עמו, ויעמוד להתפלל לפני אלהיו בדעת שלימה וכוונה ראויה, ולא דרך עראי. עכ"ל.

ב. וכתב החינוך (מצוה שו) וז"ל, ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא

א. כ"ב כה"ח (סי' תצד ס"ק א) וז"ל, מאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. (ט"ז ריש הסימן, חק יעקב אות א). וכן כתבו קצת מאחרונים. אמנם השל"ה (דף קע"ט ע"ב) כתב דאין צריך ליזהר רק בקידוש אבל מה שמתפללים מבעוד יום אינו כלום דהא רבי אושעיא צלי של מוצאי שבת בשבת אף על גב דעדיין שבת גמור הוא יעו"ש. ועל כן מי שאי אפשר לו לאחר בתפלה מכל מקום לא יקדש עד הלילה כמו שנכתוב באות שאחר זה, עכ"ל.

ובתב בספר חמדת ימים (שבועות פרק ב) וז"ל, ונכון לומר תפילת ערבית בזימרה ושבחה ובנעימה קדושה, כדי לעורר הנועם העליון, ויתפלל "אתה בחרתנו" בששון ובשמחה, כי עיקרו ניתקן על פאר קדושת היום הזה אשר קידשנו במצוותיו וקירבנו לעבודתו, והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ואי לאו האי יומא כמה בטלני איכא בשוקא, ולא יזכר שם ישראל

- ג. לא יאריך בסעודת הלילה ויאכל מעט ולא ימלא כריסו כדי שיוכל לעשות סדר התיקון בלי לישון כלל, כי המאכל מביא את השינה ויאמר דברי תורה להלהיב הלבבות על השלחן. וילך לבית הכנסת מוקדם כדי שיהיה מעשרה ראשונים.
- ד. צריך האדם שלא לישן בליל שבועות כלל ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה כנז' בזוהר. ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזה כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלם שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא כמ"ש הרשב"י זיע"א ג. ודע כי בשאר ימות השנה שאדם נייעור לילה אחד ועוסק בתורה ניצל מוכרת

עיונים והארות

המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות יעו"ש. וכן כתב בפרי עץ חיים (שער כ"ג פרק א').

ואביא לפניך לשון הזוהר בהקדמה (בראשית דף ט ע"ב) וז"ל: **תיבּוּ יִקְרִינְךָ תִּיבּוּ לְיִלְיָא וְנַחֲדַשׁ נַתְקוּן קִישׁוּטֵי הַכְּלָה בּוּזָה הַלִּילָה. דְּכָל מָאן דְּאַשְׁתַּתַּף בְּהַדְרָה בְּהַיָּא לְיִלְיָא שְׂכַל מִי שְׂמַשְׁתַּתַּף עִמָּה וְלוֹמַד וְאִינוּ יוֹשֵׁן כְּלָל וְעוֹשֶׂה אֶת הַתִּיקוּן הַנֶּעֱרַךְ לְשִׁכְנָה בּוּזָה הַלִּילָה, יְהֵא נְטִיר עֵינָא וְתַתָּא כָּל הַהֵיא שְׂתָא יְהִיָּה שְׂמוּר בְּעֵלְיוֹנִים וּבַתְחַתּוֹנִים כָּל אוֹתָהּ הַשְּׁנָה, כְּלוּמַר שִׁיבְתַּטְלוּ מִעֲלֵיו גִּזְרוֹת שְׁנֹגְרוּ מִלְּמַעְלָה, וְגַם יְהִיָּה שְׂמַח לְמַטָּה וְלֹא יוֹכֵלוּ לְהַרְעֵ לּוֹ, וְיִפְּיֵק שְׂתָא בְּשִׁלְטָם וְיוֹצִיא אֶת הַשְּׁנָה בְּשִׁלּוּם. עֲלִייהוּ כְּתִיב עֲלֵיהֶם כְּתוּב (תהלים לד ח-ט) חֲזֹנָה מְלֹאךְ יְיָ כְּבִיב לִירְאָיו וְיִחְלָצֵם. טַעְמוֹ וְרֵאָו כִּי טוֹב יְיָ וּמִפְרֵשׁ שְׂמֵלָאךְ ה' שְׁהִיא הַשְּׁכִינָה הַקְּדוּשָׁה, מִקַּפְתָּ לְאוֹתוֹ אָדָם וְשׁוֹמֵרֵת אוֹתוֹ בְּגַלְל שׁוֹכָה בּוּזָה הַלִּילָה לְלַמּוֹד תּוֹרָה לְהַשְׁתַּתַּף לְרֵאוֹת וּלְשִׁמּוּחַ בְּקִישׁוּטֵי הַכְּלָה.**

ועוד איתא בזוה"ק (אמור צז סוף ע"ב) וּמָאן דְּמִטֵּי טְהוּר לְהַיָּא יוֹמָא וּמִי שְׂמַגִּיעַ טְהוּר בְּיוֹם חַג הַשְּׁבֻעוֹת ע"י שְׂסַפֵּר אֶת הָעוֹמֵר, וְחֻשְׁבְּנָא לָא אֶתְאַבִּיד מִנֵּיהּ וְהַחֲשׁוֹן לֹא

העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן. ע"כ.

ג. ועיין כה"ח (שם ס"ק ו) שהביא לשון הזוה"ק וכן הביא לשון שער הכוונות, וז"ל, ואיתא בזוהר פרשת אמור (דף צח). חסידי קדמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא ואמרי ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין וכ' יעו"ש. ובהקדמת הזוהר (חלק א' דף ח' ע"א) כתב דכלהו דמתקנין תקונהא בהאי ליליא וחדאן בה כלהו יהון רשימין וכתביבין בספרא דדכרניא וקודשא בריך הוא מברך לון בשבעין ברכאן ועטרין דעלמא עלאה יעו"ש. וכן כתב בשער הכוונות (דף פט ע"א) שצריך האדם שלא ישן בלילה הזאת כלל ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה כנזכר באורך בהקדמת ספר הזוהר פרשת בראשית ופרשת אמור, ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלם שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכו', ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה, ולכן פשט

עינים והאזרות

בפיך, שכל זה עשית ע"י הבל פיך שלמדת, ע"ז תזכה שלא ימוש מפיד וכו'.

ועל דא, חסידי קדמאי לא הוו גימיי בהאי ליליא ועל זה החסידים הראשונים לא היו ישנים בזה הלילה של ליל שבועות, ויהו לעאן באורייתא והיו לומדים ועוסקים בתורה, ואמרי, גיטי לאחסנא ירוחא קדישא, קו, ולבנו, בתרין עלמין והיו אומרים, בואו לנחול את התורה שהיא ירושה קדושה לנו ולבנינו בשני עולמות. ויהוה ליליא, בנסת ישדאל אתעטרא עליהו ובאותו לילה השכינה מתעטרת ונעשית כתר ואור על ראשם, ואתייתא לאידוונא ביה במלכא ובאה למחרת ביום להתייחד בו במלך ז"א, בתפילות שחרית ומוסף כנודע מדברי הרב בשעה"כ, ותרווייהו מתעטרי על רישיהו, דאנון דזכאן להכי ושניהם, זו"ו, מתעטרים ומאירים מהיחוד העליון ומשפיעים שפע על ראשיהם של אותם שזכו לסייע ולגרום את היחוד הזה ע"י שעסקו בתורה בלילה.

רבי שמעון הכי אמר רשב"י כך היה אומר, בשעתא דמתפנשי חברייתא בהאי ליליא לגביה בשעה שהיו מתקבצים החברים בזה הלילה אצלו, גיטי לתקנא תכשיטי פלה נבוא לתקן את התכשיטים של הכלה שהיא השכינה הקדושה, בגין דתשתבח למחר בתכשיטה, ותקונהא כדי שתמצא למחר בשעת התפילה שאו הוא היחוד, מקושטת בתכשיטה ותיקונה שהם כ"ד צירופי אדנות" והשמות היוצאים מסוף הכ"ד ספרים, לגבי מלכא פדקא יאות זפאה חולקיהו דחברייתא להעלותה לצורך היחוד לפני המלך ז"א כמו שצריך. אשרי חלקם של החברים, פד יתבע מלכא למטרונותא, מאן תקין תכשיטהא כאשר יבקש המלך לדעת מן המלכה שתספר לו, מי הוא שתיקן את תכשיטה שהם השמות שבסוף

נאבד ממנו, פד מטי להאי ליליא כאשר יגיע לזה הלילה, לבעי ליה למלעי באורייתא צריך הוא ללמוד ולעסוק בתורה, ולאתחבא בה, ולנטרא דכיו עלאה, דמטי עליה בהוה ליליא, ואתדכי ולהתחבר בתורה ובשכינה ולשמור הטהרה העליונה שתגיע אליו באותו לילה ע"י הספירה שגמר לספור, וע"י הלימוד של הלילה הקדוש הזה יזכה לטהרה העליונה.

ואוליפנא, דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא ולמדנו, התורה שצריך האדם ללמוד בזה הלילה היא, אורייתא דבעל פה תורה שבעל פה שהם סודות התורה, חוץ מהמקרא והנ"ך ממה שלמד עד חצות לילה, בגין דיתדבון (ס"א דיתדבק) בחדא, ממבועא דנחלא עמיקא בשביל שיטהרו ויזככו עם ישראל והשכינה כאחד בשלמות מהמבוע של הנחל העמוק, שהוא הבינה העליונה, כי אחר הלימוד באשמורת הבוקר הולכים ישראל והשכינה הקדושה יחד למקוה העליון, כי למקוה התחתון של המלכות מספיק לספור שבעה ימים, אבל למקוה העליון של הבינה צריך ז' שבועות. לבתר בהאי יומא, ייתי תורה שבכתב, ויתחבר בה ואח"כ בזה היום שהוא חג השבועות, יבא התורה שהוא פרוצין ז"א עם הנוק' שהיא תורה שבע"פ, וישתבחו בחדא בזוונא חד לעילא. ומצאו יחד ביחוד אחד למעלה. פדין מכריזו עליה ואמרי ואז מכריזים עליו, ואומרים על מי שהשתתף בלימוד בליל שבועות ותיקן וקישט את השכינה, (ישעיה נט כא) ואני זאת בריתי אותם אמר יי, רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך וגו' הקב"ה אומר זאת בריתי שהיא השכינה, וגם רוחי שהיא שפע מז"א הנקרא רוח ישרה וישכון עליך, ודברי שהוא לימוד כ"ד ספרים שקשטת את השכינה אשר שמתי

אחד, אמנם בליל שבועות מי שיזכה להמשיך כתר ז"א להכתיר אותו בודאי שיזכה להינצל מכמה כריתות שחייב עליהם, וזה סוד כרת אותיות כתר להורות כי על ידי תיקון זה ינצל מפגע זה, ולא עוד אלא שמכתירים אותו בכתר תורה והבן זה ז.

ה. סדר הלימוד בלילה: בתחילה יעסוק במקרא ויקרא ג' פסוקים ראשונים וג' אחרונים

עיונים והארות

שהמלך" מלכי המלכים הקב"ה "במסבו" ברקיע כבר הקדים, שנאמר (שמות יט, טז), "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר". [משל] למלך שגזר, ליום פלוני אני נכנס למדינה, וישנו להם בני המדינה כל הלילה, וכשבא המלך ומצאם ישנים, העמיד עליהם בקלאנין (חצוצרות שתוקעים בהן במלחמה) בְּקוֹנִיס (שפופרות נגינה) ושופר, והיה השר של אותה מדינה מעוררן ומוציאן לאפנתי (לקראת פניו) של מלך, והיה המלך מהלך לפניהם עד שהגיע לפלטיין (לארמון) שלו. כך הקב"ה הקדים, דכתיב: "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר", וכתיב (שם, יא) "כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם", ישנו להם ישראל כל אותו הלילה, לפי ששינה של עצרת עריבה והלילה קצרה. אמר רבי יודן אפילו פורטענא (פרעוש) לא עקץ בס. [ובהאיר היום] בא הקב"ה ומצאן ישנים, התחיל מעמיד עליהם בקלאנין (חצוצרות), הדא הוא דכתיב: "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, ויהי קולות וברקים". והיה משה מעורר לישראל ומוציאן לאפנתי (לקראת פניו) של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הדא הוא דכתיב (שם, יז), "ויוצא משה את העם לקראת האלהים". והיה הקב"ה מהלך לפניהם עד שהגיע [עמהם ובראשם] להר סיני, דכתיב (שם, יח), "והר סיני עשן כולו". אמר רבי יצחק, זה הוא שמקנתרן על ידי ישעיה, שנאמר (ישעיה נ, ב), "מדוע באתי ואין איש, קראתי ואין עונה, הקצור קצרה ידי מפדות". ע"כ.

ד. בן כתב ספר מחברת הקודש משם הרב נתן שפירא זלה"ה.

כ"ד ספרים, וְאִנְהִיר עֲטָרָהּ והאיר את עטרתיה שהם המוחין הגדולים שמקבלת ביום זה, וְשָׁנִי תְּקוּנָהּ וסידר את תיקוניה שהם כ"ד צירופי אדנו"ת. וְלִית לָךְ בְּעֶלְמָא מֵאֵן דִּידַע לְתַקְנָא תְּכַשִּׁימִי בְּדָה, אֶלְא תְּבַרִּיא ואין לך בעולם מי שיוודע לתקן את תכשיטי הכלה אלא החברים שהם בעלי קבלה שיוודעים סודות התורה שנקראים בנים היודעים שכל תיקוני השכינה תלויים בהם, וְכַפָּא חוּלְקִיהוּן בְּעֶלְמָא דִּין וּבְעֶלְמָא דְאִתִּי אשרי חלקם בעולם הזה והעולם הבא.

והטעם לפי הפשט הוא, איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו), רבי חנינא אומר, בחודש השלישי, היום כפול מהלילה, וישנו ישראל עד שתי שעות ביום, ששינת יום העצרת עריבה (כי באביב האויר צח ולא חם ולא קר) והלילה קצרה (אין די בשינת הלילה, והאדם תאב לישן אף משהאיר היום), ויצא משה ובא למחנה ישראל, והיה מעורר ישראל משנתם, ואמר להם, עימדו משנתכם שהרי אלהיכם מבקש ליתן לכם את הארץ התורה, כבר החתן מבקש להביא את הכלה להכניס לחופה, כדי ליתן לכם את התורה, באה השעה, שנאמר (שמות יט, ז): "ויוצא משה את העם" וכו'. ואף הקב"ה יצא לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, ליתן להם את התורה, שנאמר (שופטים ה, ד), "ה' בצאתך משעיר". ע"כ.

ובן הוא במדרש (שיר השירים רבה א, ב י"ב), רבי פנחס בשם רבי הושעיא אמר, "עד שהמלך במסבו" (שיר השירים א, יב) "עד

מכל פרשה בתורה וכעזה"ד בנביאים וכתובים, ואח"כ ילמד תרי"ג מצוות, ואח"כ מדרש, ונהגו לקרוא מדרש יתרו העוסק בענין מתן תורה. ואח"כ שאר הלילה יעסוק בסודות התורה ובספר הזוהר כפי השגת שכלך יי. ונהגו לקרא אדרא רבא.

עיונים והארות

מהתיבות שבסוף כל ספר מהתנ"ך. וְאִיְהִי וְעוֹלַמְתָּהּ וְהִיא הַשְּׁכִינָה וְזוֹ נְעוּרֹתֶיהָ שֶׁהֵם כְּנֶגֶד ז' הַיְכָלוֹת שֶׁשֵּׁם נִמְצָאִים הַמְּלָאכִים הַמַּעֲלִים אֶת הַשְּׁכִינָה, עֲאֵלֶת וְקִיּוּמָתָה עַל רִישֵׁיהוֹן וְאַתְתִּיקְנָתָהּ בְּהוֹ עוֹלָה וְנִכְנַסְתָּ בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וְשׁוֹרָה עַל רֹאשֵׁיהֶם שֶׁל הַצְּדִיקִים שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וְכֵן שֶׁל פְּרָצוּפֵי הָאֲצִילוֹת וְנִתְתַקְנָתָהּ וּמִתְקַשְׁטָת בָּהֶם, וְחֶדְתָּ בְּהוֹ כֹּל הַהוּא לִילִיָּא וְשִׂמְחָה בְּחַבְרִים שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, כֹּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה כִּי ע"י לִימוּדָם מִמְּשִׁיכִים לֵה אֹרוֹת וְקִישׁוּטִים. וְלִיּוֹמָא אַחְרָא לֹא עֲאֵלֶת לְחַפְּהָ אֶלָּא בְּהַרְיָהּ וְלִיּוֹם הַמַּחְרָת, יוֹם שְׁבֻעוֹת, אֵינָה נִכְנַסְתָּ לְחוּפָה אֲלֵא עִם אוֹתָם צְדִיקִים וְנִשְׁמוֹת שֶׁקִּשְׁטוּ אוֹתָהּ, כִּי הִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּפָנִימִיּוֹת נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם חוֹפְפִים עֲלֶיהָ וְנֹעֲשִׂים לָהּ מַלְבוּשׁ מִמֶּשׁ וְחוּפָה, וְאַלְיֵן אַקְרוּן בְּגֵי חֲפְתָּא וְהֵם נִקְרָאִים בְּנֵי חוּפָה כִּי הֵם הַחוּפָה שֶׁלָּהּ מִמֶּשׁ הַשׁוֹשְׁבִינִים הַשְּׂמֵחִים עִמָּה בְּעַת חוּפָה. וְכִיּוֹן דְּעֲאֵלֶת לְחַפְּתָא, קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא שְׂאִיל עֲלֵיהוּ וְכִיּוֹן שֶׁנִּכְנַסְתָּ לְחוּפָה, הַקְּב"ה שׁוֹאֵל עֲלֵיהֶם, מִי אֵלוֹ הַחֲבָרִים שֶׁבָּאוּ עִם הַשְּׁכִינָה וְכִּיּוֹן דְּעֲאֵלֶת לִזְוֹן וְכִיּוֹן דְּעֲאֵלֶת לִזְוֹן בְּעֵמֶרְהָא בְּאֹר מִקִּיף בְּעֵטְרוֹת הַשְּׁכִינָה מִהַמּוֹחִין וְהָאוֹרוֹת שֶׁקְבֵּלָה. וְכִּיּוֹן חוֹלְקָהוֹן אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם.

ובשער הכוונות (דף פ"ט ע"א) כתב וז"ל, וזהו הסדר של המקרא שתעסוק בו בלילה הזה כדי להמשיך הכתר הנז' תתחיל מפר' בראשית ותקרא פ' בראשית עד אלה תולדות השמים והארץ בהבראם כו' ואח"כ תדלג ותקרא ג' פסוקים האחרונים של בראשית ומשם ואילך תקרא ג' פסוקים הראשונים וג' האחרונים מכל פרשה ופרש' משאר הפרשיות ואם נזדמנה

ה. כן מבואר בזה"ק (בראשית ח' ע"א) וז"ל רבי שמעון הוה יתיב ולעי באורייתא פליגיא דכלה אתתחברת בבועלה רשב"י היה יושב ועוסק בתורה בליל שבועות, ומקשט את הכלה שהיא השכינה בכ"ד קישוטיה כדי שלמחר, הכלה תתחבר עם בעלה שהוא ז"א. דתנינן, כל אגון חבריא דבני היכלא דכלה שנינו, כל אותם החברים בני היכל הכלה, אצטריכו ביהיא ליליא צריכים באותו לילה, דכלה אנדמנת למחוי ליומא אחרא, גו חפה בבועלה שהכלה שהיא השכינה מזמנת ומכינה עצמה ליום המחרת שהוא יום שבועות, להיות בחופה עם בעלה ז"א בחיק אימא עילאה, למחוי עמה כל ההוא ליליא וכדי להכין את הכלה, צריכים הם להיות נעורים עם השכינה כל אותו הלילה, ליל שבועות, ולעסוק בתורה, ועי"ז השכינה שורה עליהם, ולמחרתי עמה בתקונתא ולשמוח איתה בתיקונה ע"י התכשיטים הרוחניים דאיהי אתתקנת שהיא נתקנת בהם, וזאת ע"י שאנחנו צריכים, למלעי באורייתא לעסוק וללמוד בתורה שנכתב שהיא בז"א ובתורה שבע"פ שהיא בנוק, ועי"ז ניתקנים ז"ו, מתורה לנביאים בלימוד התורה מתקנים "תפארת" דז"ו, וע"י הנביאים מתקנים "נצח הוד" דז"ו ומנביאים לכתובים ובמדרשות דקראי וע"י הכתובים מתקנים "יסוד ומלכות" דז"ו, וע"י המדרש מתקנים "בינה" דז"ו, וברז"י דחבמתא ובסודות חכמת הנסתר שהוא חכמה דז"ו, והכתר נתקן בלימוד ובטבילה בשחרית. בגין דאלין אגון תקונין דילה ותכשיטה מכוון שאלו הם התיקונים שלה שהם כ"ד צירופי אדני"י והתכשיטים שלה הם שמות י"פ ע"ג וכו' היוצאים

עיונים והארות

שהוא תיקון גדול, והוא עדיף מלימוד גמרא בלילה זה. ואף אם לא מבינים את כל מה שקוראים, וקוראים קריאה בעלמא, עדיף הוא על לימוד גמרא. (וראה בשו"ע הגר"ז הלכות תלמוד תורה פרק ב' סעיף י"ב וי"ג). וראה בבא"ח (בפרשת במדבר אות ג') שכתב, שהלימוד המתוקן ללילה הזה, עושה פרי גדול למעלה, וממשיך לנפש האדם קדושה וטהרה. ועל כן, אף שבחוק יעקב (בסימן תצ"ד ס"ק א') כתב, שאין צריך ללמוד דוקא את התיקון, שלא נתקן אלא לעמי הארץ שלא יודעים ללמוד, מכל מקום העיקר הוא שאף בני תורה אין להם להמנע מקריאת התיקון שמסר האריז"ל שיש לאומרו. וצא וראה מה שכתב החיד"א בספר לב דוד (פרק ל"א), שקרא תגר על קצת לומדים, שלומדים אז את ספרי הרמב"ם או האדרא, ולא לומדים את תיקון האריז"ל, שלא טוב עשו בזה, וחיובא רמיא עלייהו ללמוד הסדר הלז בכלל כל ישראל, והאריך בזה ע"ש. וראה גם בדברי השל"ה (ברייתא מסכת שבועות) ובספר מועד לכל חי (סי' ח'), ע"ש. ועל כן יש לקרוא את סדר התיקון, תנ"ך, תרי"ג מצוות, מדרש, וקבלה דהיינו האדרה רבא. ואף מי שחשקה נפשו יותר בלימוד גמרא ונהנה בזה יותר, מכל מקום לא ימנע מקריאת התיקון בליל שבועות. ויעסוק ביום בגמרא. ואף די לו בקריאת כל התנ"ך וקטע זוהר כדי לצאת את חיוב התיקון, שכן לענין זה לא נאמר בשער הכוונות שם כמה שיעור ילמד, ורק בתנ"ך יש סדר מסוים המוכרח ללילה זה, ע"ש לשוננו. (וראה גם בספר אור לציון תשובות ח"ב פרק י' תשובה ה'). ולכן יכול לקרות התיקון עד חצות, ואחר חצות יעסוק בגמרא כאוות נפשו. או ילמד את הציבור תרי"ג מצוות, ויעמוד יותר על המצוות השייכות בזמנינו. ויש בזה מעלה גדולה, וגם מקיים בזה מצות עשה מן התורה של ושנתם לבניך - אלו תלמידך, כמבואר בדברי

פרשה קטנה של ד' או של ה' פסוקים הן בהתחלת איזה פרשה הן בסופה תקראנה כולה וכשתגיע לפ' יתרו אז תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן בחדש השלישי לצאת בני ישראל עד סוף פרשת יתרו. וכשתגיע לפ' משפטים תקרא שלשה פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן ואל משה אמר עלה אל ה' כו' עד תשלום הפרשה. וכשתגיע לפ' ואתחנן תקרא שלש פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא עשרת הדברות השניות שהם מן ויקרא משה אל כל ישראל עד סיום פרשת שמע ישראל שהוא עד ובשעריך ומשם תדלג ותקרא שלשה פסוקים האחרונים וכשתגיע לפרשת ראה תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן שבעה שבועות תספר לך עד סוף הפ'. וכשתסיים לקרוא כל הפרשיות על הסדר תקרא כל נביא ונביא וכל כתוב וכתוב מן הכתובים ע"ד הנז' ג' פסוקים ראשונים וג' אחרונים שבכל א' וא' מהם עד שתסיים כל הכ"ד ספרים. והפסוקים של מגילת איכה תקראם בלחש מפני שהוא י"ט ומגלת רות תקראנה כולה. ובהגיעך אל יחזקאל תקרא הפטרת יום א' של שבועות כולה שהיא מן ויהי בשלשים שנה כו' עד תשלומה ותדלג אל פ' ותשאני רוח כו' ומשם תדלג אל שלשה פסוקים האחרונים שבו ובהגיעך אל חבקוק תקרא שלשה פסוקים הראשונים שבו ותדלג אל פ' והי בהיכל קדשו כו' תפלה לחבקוק כו' עד סוף חבקוק כי זאת היא הפטרת יום ב' דשבועות וזהו הסדר המוכרח בענין המקרא ואח"כ שאר הלילה בסודות התורה ובס' הזוהר כפי השגת שכלך, עכ"ל.

ועיין למו"ר האור לציון (ח"ג פי"ח הלכה י"א בהערה) וז"ל, ועל כן, אף שבכל השנה אדם לומד מה שלבו חפץ, מכל מקום בליל שבועות לא ישנה מן הסדר שמסר האריז"ל,

ו. יש אומרים שגם ספר "תרי עשר" קוראים מכל ספר וספר לקרא ג' פסוקים ראשונים וג' פסוקים אחרונים ואין מנהגינו כך אלא יש לקרוא שלשה פסוקים ראשונים מספר הושע (שהוא הראשון בתרי עשר), ושלשה פסוקים אחרונים מספר מלאכי בלבד (שהוא האחרון בתרי עשר). וביניהם קוראים בספר חבקוק מתרי עשר: "וה' בהיכל קדשו" וגו' עד סוף הספר (מפרק ב פסוק כ עד סוף פרק ג) מכיון שהוא הפטרת יום שני של שבועות לבני חו"ל.

עיונים והארות

שכתב ג' פסוקים ראשונים, משמע שצריך לקרא מכל התרי עשר ג' פסוקים, שאם לא כן, היה די שיכתוב הרב, שיאמר הפטרה של יום ב' דשבועות, אלא ודאי שצריך לקרא מכל ספר דתרי עשר ג' פסוקים ראשונים ואחרונים כמו שעושים בפרשיות התורה. וכן עשה הלכה למעשה הגאון הנאמן שליט"א, וכן הרב המקובל כה"ר יעקב משה הלל שליט"א. אבל המעיין בפע"ח יראה שהרב סתם הדברים, דכתב דתרי עשר כחד חשיבי ולא פירט ג' פסוקים ראשונים. וכן מהרש"ו בסידור חמדת ישראל שהוא קיצור שעה"כ לא כתבו. ועיין עליה ב"משנת חסידים" חלק אייר וסיון סי' ג' סעיף י' שכתב שלא לפרט אותם דתרי עשר כחד חשיבי.

ועיין עוד בספר פתח עינים החדש (ח"ז דף רלז) שכתב שם מספרו אוצר נחמד שנת תש"ם עמוד יח), וז"ל: ושאלתי דבר זה לפני למעלה משלשים שנה בשנת תש"ו את פי הגה"צ ר' בן ציון שפירא בהרה"ק ר' צבי מיכל שפירא זצ"ל ולא מצא מענה. וכתב ע"ז הגאון ר' שריה שליט"א, ונלע"ד שהוא טעות מעתיק. ומכיון שהרב בן ציון שפירא לא מצא מענה, והוא היה מיחידי רשומי ק"ק בית אל בעיר העתיקה, ואם היה המנהג שם לומר ג' פסוקים מכל ספר וספר דתרי עשר בודאי שהיה משיב לו, ומדלא מצא מענה, משמע שמנהג ק"ק בית אל שלא לומר אותם, ע"כ. וכן אנחנו כל ימינו לא היינו אומרים

הרמב"ם בפרק א' מהלכות תלמוד תורה הלכה ב'. ובכל השנה יכול ללמוד כאשר תאווה נפשו, מלבד שני לילות, ליל הושענא רבה וליל שבועות, שיש ללמוד התיקון שעל פי האריז"ל, עכ"ל.

ובתב הרב צמח משם הרב ראשית חכמה ז"ל, כי בלילות האלו כמו שביעי של פסח וליל שבועות וליל הושע"ר, מצוה לפרש ולגלות עומק החכמה, לפי שבאלו הימים הזמן גרמא והוא מוכן לסודות התורה וראוי לפרשם אז (פע"ח שבועות פ"א), ונהגו החברים ללמוד אדרא רבה (פע"ח שם), ואם יש זמן ילמדו האדרא זוטא גם כן (בא"ח במדבר ג).

ו. **ספר** "תריע"ש, כולל שנים עשר ספרים קטנים: א. הושע. ב. יואל. ג. עמוס. ד. עובדיה. ה. יונה. ו. מיכה. ז. נחום. ח. חבקוק. ט. צפניה. י. חגי. יא. זכריה. יב. מלאכי. ועיין סידור רחובות הנהר (תש"ע. דף לב-לג) וז"ל: הנה יש מוסיפין בלימוד הכ"ד ספרים גם לימוד מפורט לתרי עשר, ר"ל ג' פסוקים ראשונים ואחרונים דכל נביא ונביא מתרי עשר, כן סידר מו"ר המקובל האלקי כה"ר יהודה פתיה זצוק"ל, והביא את דבריו הרב המקובל כה"ר שמואל דרזי זצ"ל, וראייתו היא ממה שכתוב בשעה"כ דף פ"ט: בהגיעך אל חבקוק: תקרא ג' פסוקים הראשונים שבו, ותדלג אל פסוק וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ, תפילה לחבקוק הנביא עד סוף חבקוק, כי זאת הפטרת יום ב' דשבועות ע"כ. וא"כ, ממה

ז. אין ללמוד משניות בליל שבועות רק ביום!

עיונים והארות

בעולם הבריאה, והלומד בסתרי תורה מתקן בעולם האצילות, ע"כ.

ועיין בזוה"ק בראשית (דף כ"ז כ"ח) שבעולם היצירה עולם דמטטרו"ן הנקרא עבד טוב וכו', והתורה אשר שם היא שית סדרי משנה "הנקראים שפחה". ועוד שם, ולכן נקראת משנה לפי ששם יש "שנויים" הפוכים טוב מסטרא דעבד טוב היתר, כשר, טהור. רע מסטרא דעבד רע, איסור, טמא, פסול.

גם מלשון הפסוק כי מרדכי היהודי "משנה למלך" שהיא שפחה הנקראת עבד מלך מלך.

גם נקרא מלשון "שינה" וכו' עיי"ש.

ועיין בהקדמת מהרח"ו לשער ההקדמות המובאת בתחילת "עץ חיים" שהאריך בזה איך לימוד פשטי התורה בלא לימוד סודות התורה הוא כגוף בלא נשמה ודומה למי שמתעסק בלבושין ובכיסויים ובקליפין ולא בעיקר הפרי בנשמה, כי עסק המשנה כפי פשטיה אין ספק שהם לבושין וקליפין חיצונים בתכלית אצל סודות התורה הגנוזים והנרמזים בפנימיותה, כי כל פשטיה הם בעיני העוה"ז בדברים חומריים תחתונים. אמנם הם קליפין טובים למאכל כקליפת קנה הבושם. ולכן בהיותם עוסקים בפשטי המשנה ומבינים בה כהלכתה בלי טעות נקראים עץ הדעת טוב, ואם ח"ו שוגים בה אז תהפכם לעץ הדעת רע ומר להם, עכ"ל.

היוצא מכל הנ"ל כי המשנה היא בעולם היצירה, ונקראת שפחה. ואשה שבעולם האצילות נקרא גבירה, בעלת הבית, מטרוניתא, והיא השכינה הקדושה מלכות דעולם האצילות.

אותם גם בק"ק חסידים נהר שלום של רבנו מרדכי שרעבי זצוק"ל, וכן כל הספרדים בכל בתי הכנסיות לא אומרים אותם, וכן סדרו כל הסידורים שאין אומרים אותם. וכ"ה פשטות הגמרא, דתרי עשר נחשב כספר אחד, וא"כ א"צ לחלק קריאתו, ולא דמי לפרשיות חמשה חומשי תורה שמחלקים קריאתם, דכאן לא גילה לן רבנו האריז"ל לחלקם, והנה גם עזרא ונחמיה הם שני ספרים ועושים אותו אחד, וכן התהלים יש בו חמשה ספרים ובכ"ז קוראים ג' פסוקים ראשונים ואחרונים של כל התהלים. וכ"ה בכל הסידורים שסידרו סדר תרי עשר כספר אחד עד ימינו.

ז. בא"ח (שם) ועיין עוד בכה"ח (שם ס"ק ט'). והטעם שלא לומדים משניות בליל שבועות: כתב הגאון חיד"א בספרו לב דוד (סי' ל"א ד"ה ודע) וז"ל ודע שכתב מהרי"א גדליה זלה"ה בפירוש הילקוט ביחזקאל (סי' כ') ששמע מהרב החסיד המקובל כמוהר"ר חיים כהן זצ"ל תלמיד מהרח"ו, כי אין נכון ללמוד משניות בשום אופן בלילה הזאת במשנה סוד "שפחה דמטרוניתא", והלילה הזו צריך לתקן "המטרוניתא" אלא יתעסק ברזי אוריתא וכו', עכ"ל. וכן כתב מו"ר הבא"ח פרשת (במדבר הלכה ד'), וכן כתב בכף החיים (סי' תצד ס"ק ט').

ורצינו לדעת מדוע הזהירו רבותינו המקובלים לא ללמוד משניות בלילה הקדוש הזה, והרי מסופר על מרן הבית יוסף שלמד משניות וכן כתב השל"ה, ועוד, שאפשר ללמוד משניות?

תשובה, הנה כתב רבינו האר"י בשער המצות (דף לה ע"א) כי הלומד בתורה שבכתב מתקן בעולם העשיה, והלומד משניות מתקן בעולם היצירה, והלומד בתלמוד מתקן

ת. יזהרו שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, וילמדו כל סדר הלימוד של זה הלילה בחשק גדול ובשמחה רבה ובהתלהבות הנפש^ה.

ט. כחצי שעה קודם חצות, יאמרו ק"ש שעל המיטה עם כל הפסוקים. ובחצות הלילה יאמרו ברכות השחר חוץ מברכת ענט"י וברכות התורה. ובהגיע עלות השחר יאמרו ברכות התורה^ט.

עיונים והארות

באדרא רבה יכול לעיין מעט בש"ס אין בזה בעיה, כי לימוד הגמרא הוא בעולם הבריאה, ולא בעולם היצירה, ושם רובו טוב ומיעוטו רע, משא"כ בעולם היצירה ועשיה שרובו רע ולכן לא יעסוק במשנה שביצירה. אבל בתלמוד שהוא בעולם הבריאה שרובו טוב והוא שכן לעולם האצילות אפשר ללמוד, וכן כתב מו"ר הגרב"ץ באור לציון (ח"ג דף קצג), שאפשר ללמד בתלמוד בלילה הזה. וכן כתב בספר זוהר חי לאדמו"ר מקאמרנא זצ"ל (ח"א דף לא) שאפשר ללמוד גמרא בלילה הזה. וכן כל האזהרה הזאת שלא ללמוד משנה רק בלילה אבל ביום אדרבה גורם ליחוד זו"ן שהוא תורה שבכתב ושבע"פ ע"י שלומד המשנה שהיא הנוק' ומחברת לבעלה.

ח. בא"ח (שם). וכן כתב הכה"ח (שם ס"ק יא) וז"ל, יזהרו שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה וכל שכן דברים בטלים, ובפרט במקום שיש אסיפת אנשים שדרכו של יצר הרע להכשילם לדבר דברי חול ומדבר לדבר יבואו ח"ו לדברים אסורים או לדברי שחוק וקלות ראש, כי גדולה קדושת זה הלילה והלימוד עושה פרי למעלה. ועל כן צריך להיות זך ונקי בלי תערובת דברים אחרים, וגם יהיה בחשק גדול ובשמחה רבה והתלהבות הלב כדי שיעשה יותר פרי למעלה ויגדל שכרו, וכאשר האריכו האחרונים בזה ויעו"ש בדבריהם, עכ"ל.

ט. כתב מו"ר האור לציון (שם) וז"ל, ולענין קריאת שמע שעל המיטה, אף שלפי הפשט

והנה בליל שבועות ע"י לימוד התנ"ך אנחנו מקשטים את השכינה הקדושה הגבירה בכ"ד קישוטי כלה שהם נוק' דז"א שבעולם האצילות, ומוליכים הכלה לבית הטבילה להמשיך לה הכתר העליון, ולהכין אותה לצורך היחוד הגדול והנורא שיעשה בתפלה, וגם אנחנו זוכים על ידה לקבל אור השפע מכתר העליון וכמו שהאריך בזה בזוה"ק בהקדמת בראשית (דף ח').

אם כן, הלומד משניות בלילה החשוב הזה מעטר בקשטים את השפחה שבעולם היצירה, ולא עוסק בעיקר לעטר את הכלה העליונה היא שכינת עוזנו שבעולם האצילות להמשיך לה את האורות הגדולים מהכתר העליון, כי מחג הפסח ליל הסדר וכן ימי ספירת העומר המשכנו את האורות הגדולים כל יום מעט מעט כדי להגיע ללילה הקדוש הזה, לעטר הכלה העליונה להביא אותה לחופה העליונה.

ומי שלומד משניות לוקח כביכול את השפחה במקום הגבירה בעלת הבית, וכזה לא יעשה, ולכן אין ללמוד בלילה הזה משניות, וכמו שכתב הגאון חיד"א. ועוד כי הזוה"ק כתב כי משנה לשון שינה ובלילה הקדוש הזה אסור לישון ולכן אין ללמוד המשנה כי נחשב לו כישן, ויש סוד גדול שהלילה הזה אנחנו משיגים באריך אנפין שאין שם שינה, ולכן לא ילמד המשנה.

אמנם מי שרוצה ללמוד בש"ס ופוסקים לאחר שלמד את הסדר המתוקן ועוסק ג"כ

י. לא נהגו הנשים לקרוא סדר ליל שבועות כלל היות ולא שייכות בהם ע"פ סודן של דברים'.

יא. בליל שבועות, בהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות השחר, אז צריך לטבול במקוה, ועי"כ אנחנו מומשיכים תוספת קדושה מבחינת הכתר העליון הנקרא שער החמשים בסוד וזרקתי עליכם מים טהורים. ונהגים לטבול טבילה זו מלבד הטבילה שטובלים בערב החג. ויאמר לשם יחוד וכו' ויטבול ה' טבילות, ויכוין בשם הוי"ה ב"ה בניקוד קמץ כזה יְהוָה יא.

עיונים והארות

השחר, שכיון שרגיל בכך יזכור ולא יטעה.

עוד כתב האור לציון (שם) ויש ליטול ידיים בעלות השחר בלא ברכה, כמבואר בשו"ע (בסי' ד' סעי' יג) וברמ"א (שם).

י. רב פעלים (ח"א סוד ישרים סי' ט), מיהו עיין כה"ח (שם ס"ק ח) שכתב וז"ל, ולפי זה גם הנשים הנוהגות לספור העומר כמו שכתבנו לעיל סימן תפ"ט אות ט' יעו"ש יכולין ללמוד התנ"ך גם כן כיון שהוא תשלום התיקון של ספירת העומר כנזכר, אבל אם אינם סופרות העומר אינן צריכות ללמוד התנ"ך אלא ילמדו דבר אחר.

יא. מקורו מהזה"ק (פר' אמור צח). וז"ל, תא חזי בא וראה, תברייא מתקני בהאי ליליא תבשיטהא לכלה, ומעטרי לה בעטרהא החברים ע"י לימוד ליל שבועות, מתקנים בזה הלילה את הנוק' שהיא השכינה הקדושה בכ"ד קישוטים ומעטרים אותה בעטרות ע"י שממשיכים לה את המוחין, לנבי מלכא כדי שתוכל לעלות למלך ז"א. וימאן מתקין ליה למלכא בהאי ליליא ושואל, ומי מתקן את המלך שהוא ז"א בזה הלילה, לאשתפחא בה בכלה, לאודוניהא בה במטרוניתא להמצא עם הכלה להתייחד עם השכינה, כלומר שז"א יהיה מתוקן ומזומן עם המוחין להתייחד עם השכינה, הגורם לזה הוא. נהרא קדישא עמיקא דכל

אין צריך לקורא אלא לפני שהולך לישן כדי לבטל את המזיקים של השינה, וכדאיתא בברכות (דף ד ע"ב ודף ה' ע"א) וברבנו יונה שם, מכל מקום לפי הקבלה יש לקרוא לפני חצות לילה, ואף שלא הולך לישן, כמבואר בשער הכוונות (דף נ"ג ע"א), ע"ש. ומשום שלפי הקבלה יש חיוב לקרוא ד' פעמים ק"ש בכל יום. וכמו שנתבאר באורך בשער הכוונות (דף יט ע"ב) ובבא"ח (פרשת שמות אות ב'). וראה גם בכה"ח (בסימן רמ אות ד'). וכן כתב בבא"ח (בפרשת פקודי אות יד ופרשת וזאת הברכה אות ג), ע"ש. והיינו עם כל הפסוקים שאומרים עמה, יעלזו חסידים וכו', וכמ"ש בבא"ח שם. ופשוט שברכת המפיל אין אומרים אלא כשהולכים לישון.

ומעט אחר חצות, יש לומר ברכות השחר כולן חוץ מברכת על נטילת ידיים וברכות התורה. ולפי הקבלה יש קפידא לומר דוקא מיד אחר חצות לילה את ברכות השחר, שיש בזה תיקון גדול ומעלה גדולה. וכן היו נוהגים בני ספרד. וכן יש לנהוג בכל ימות השנה, שכל שנעור הוא אחר חצות לילה, אף שדעתו לישן, יברך אז ברכות השחר. והרש"ש היה מקפיד על זה מאוד, וכמ"ש בנהר שלום, והביא לשונו בשו"ת רב פעלים (ח"ד סימן א'), ע"ש. וראה עוד בבא"ח (בפרשת תולדות אות י"ד). ואין לחוש שמא ישכח בבוקר ויאמר שוב את ברכות

עיונים והארות

נְהַרְיָן, אִימָא עֲלָאָה הנהר הקדוש העמוק מכל הנהרות שהיא אמא העליונה, שהיא נותנת לו את המוחין ומתקנת לו את הכתר מהת"ת שלה כנודע. הַדְּרָא הוּא דְכַתְיָב, זהו שכתוב (שיר השירים ג יא) צִיֹּוֹנָה וְרֵאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ שְׁלֹמֹה וְגו'. לְבַתֵּר דְּאַתְקִינַת לִיָּה לְמַלְכָּא, וְאַעֲטַרְתָּ לִיָּה אַחֲרֵי שֶׁהֵאמַר הָעֵלְיוֹנָה תִּקְנָה אֶת הַמֶּלֶךְ וְעִיטְרָה אֹתוֹ בַּמוֹחִין דְּכַח"ב, אֲתֵיִית לְדְכַפְּאָה לָּהּ לְמַטְרוֹנִיתָא הִיא בָּאָה לְטַהַר אֶת הַמַּלְכָּה, וְלִאֲנוֹן דְּמִשְׁתַּבְּחֵי גְבַהּ וְלִכְלֹל אוֹתָם שֶׁנִּמְצְאִים אֹתָהּ, כְּלוֹמֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה.

לְמַלְכָּא דְהוּא לִיָּה בַר יְחִידָאֵי מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִיא לֹו בֶן יְחִיד, אֲתָא לְזוֹנוּגָא לִיָּה בְּמַטְרוֹנִיתָא עֲלָאָה בָּא לְהִשְׂיָא לֹו אֶת הַכֹּלָה הָעֵלְיוֹנָה וְהַחֲשׂוּבָה, מֵאֵי עֲבַדַּת אֲמִיָּה כֹּל הָהוּא לִיָּלִיָּא מַה עֲשֵׂתָה אִימֹו אֹתוֹ לִיל הַנִּישׂוּאִין, עֲאֲלַת לְבִי גְבִיזָהָא נִכְנַסָּה לְבֵית הָאוּצְרוֹת, אֲפִיקַת עֲטָרָא עֲלָאָה בְּשַׁבְּעִין אֲבְנֵי יָקָר סַחְרָהָא, וְאַעֲטַרְתָּ לִיָּה וְהוֹצִיאָה עֲטָרָה עֵלְיוֹנָה וְחֲשׂוּבָה שֶׁקְבוּעוֹת בָּהּ שְׁבַעִים אֲבָנִים יִקְרוּת סְבִיבָה, שֶׁהֵם כְּנֵגֵד שְׁבַעִים אוֹתוֹת שֶׁל עֶסֶם"ב קס"א קמ"ג קנ"א (ע"ה) וְהַעֲטִירָה לְחַתֵּן בָּהֶם. אֲפִיקַת לְבוּשֵׁין דְּמִילַת וְאַלְבִּישַׁת לִיָּה וְעוֹד הוֹצִיאָה מִלְּבוּשֵׁי מִשִׁי וְהִלְבִּישָׁה אֹתוֹ בְּסוּד אֹר מְקִיף, וְאַתְקִינַת לִיָּה בְּתַקְוִינֵי דְּמַלְכִּין וְתִקְנָה אֹתוֹ בְּמִלְבוּשֵׁי מַלְכִּים.

לְבַתֵּר עֲאֲלַת לְבִי פְלָה וְאַחַר מִכֵּן נִכְנַסָּה אִמָּא עֵילָאָה לְבֵית הַכֹּלָה, הַמְּאָת עוֹלְמִיתָהָא, דְּקָא מְתַקְנֵי עֲטָרָהָא וְרֵאִתָּהּ אֶת נַעֲרוֹתֶיהָ שֶׁהֵם הַצְּדִיקִים שֶׁמְתַקְנִים אֶת עֲטְרוֹתֶיהָ שֶׁהֵם הַמוֹחִין שֶׁלָּהּ, וְלְבוּשֵׁהָא, וְתַכְשִׁיטָהָא, לְתַקְנָא לָּהּ וְאֵת לְבוּשִׁיהָ שֶׁהֵם אֹרוֹת הַמְּקִיפִים שֶׁלָּהּ, וְאֵת תַּכְשִׁיטָהּ שֶׁהֵם הַשְּׂמוֹת שִׁיּוּצִיאִים מִכ"ד סְפָרִים כְּדִי לְתַקֵּן וְלִקְשֹׁט אֹתָהּ. אֲמַרְהָ לֹו, הָא

אַתְקִינַת בִּי טְבִילָה, אֲתֵר דְּמִיִּין נְבַעִין אִמְרָה לְהֵם אִמָּא עֵילָאָה, הִרִי תִיקְנֵי אֶת בֵּית הַטְבִּילָה מְקוּם שֶׁל מַיִם נוֹבְעִים כְּדִי שֶׁתַּטְהֵר מִן הַחֲצִיּוֹנִיִּים שֶׁסּוֹבְבִים אֹתָהּ, וְכֹל רִיחִין וְבוֹסְמִין סוֹחְרֵי אֲנוֹן מִיִּין, לְדְכַפְּאָה לְכַלְתֵּי וְכֹל רִיחוֹת וּבִשְׂמִים טוֹבִים סְבִיב אוֹתָם הַמַּיִם כְּדִי לְטַהַר אֶת כִּלְתֵּי, לִיתֵי כַלְתֵּי, מַטְרוֹנִיתָא דְּבַרֵּי וְעוֹלְמִיתָהָא, וְאִ"כ תְּבוּא כִלְתֵּי הַמַּלְכָּה שֶׁל בְּנֵי נַעֲרוֹתֶיהָ, וְיִתְדַפְּוֹן בְּהָהוּא אֲתֵר דְּאַתְקִינַת בְּהָהוּא בִּי טְבִילָה וְיִטְהַרוּ בְּאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁתִּיקְנֵי בְּאוֹתוֹ בֵּית הַטְבִּילָה, דְּמִיִּין נְבַעִין דְּעַמֵּי שֶׁל מַיִם נוֹבְעִים שֶׁאֲצִלֵּי. לְבַתֵּר תַּקְוִינֵי לָּהּ בְּתַכְשִׁיטָהָא אַחַר מִכֵּן תִּקְשְׁטוּ אֹתָהּ בְּתַכְשִׁיטָהּ, אֲלַבִּישׁוּ לָּהּ לְבוּשָׁהָא וְתִלְבִּישׁוּ אוֹתָהּ בְּלְבוּשִׁיהָ, אֲעֲטְרוּ לָּהּ בְּעֲטָרָהָא וְתַעֲטְרוּ אוֹתָהּ בְּעֲטְרוֹתֶיהָ. לְמַחַר כֹּד יִיתֵי בְּרִי לְאִזְדוּנָא בְּמַטְרוֹנִיתָא וְלִמְחַר כְּאִשְׁרֵי יִכָּא בְּנֵי לְהַתִּיחֵד עִם הַמַּלְכָּה, וְתַקֵּין הֵיכְלָא לְכַלְהוֹן, וְיִשְׁתַּבַּח מְדוּרֵיהָ בְּכּוּ בְּחָדָא הוּא יִכּוּן הֵיכֵל לְכוּלָם וְיִמְצָא דִירְתוֹ בְּכֵם יְחֵד.

כֹּד מְלָכָא קְדִישָׁא, וּמַטְרוֹנִיתָא, וְחַבְרָיָא, קְהָא גְּוֹנָא וְהַנְמַשֵּׁל, כֹּךְ הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ ז"א וְהַמַּלְכָּה, וְהַחֲבָרִים הַצְּדִיקִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה כְּעִין זֶה. וְאִימָא עֲלָאָה דְּמַתְקִינַת כֹּלָּא וְאִמָּא הָעֵלְיוֹנָה שֶׁמְתַקֵּן אֶת הַכֹּל. אֲשַׁתַּבַּח דְּמַלְכָּא עֲלָאָה, וּמַטְרוֹנִיתָא, וְחַבְרָיָא נִמְצָא שֶׁהַמֶּלֶךְ הָעֵלְיוֹן וְהַמַּלְכָּה וְהַחֲבָרִים, מְדוּרֵיהוֹן בְּחָדָא, וְלֹא מְתַפְּרִישֵׁין לְעֵלְמִין מִשְׁכַּנָּם יְחֵד וְאִינֵם נַפְרִדִּים לְעוֹלָם. הַדְּרָא הוּא דְכַתְיָב זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים טו א-ב), וְיִי מִי יְגוֹר בְּאַחֲרֵי וְגו', הוֹלֵךְ תְּמִים וּפּוֹעֵל צְדָק. מֵאֵן הוּא פּוֹעֵל צְדָק מִי הוּא פּוֹעֵל צְדָק. אֲלֵא, אֲלֵין אֲנוֹן דְּמַתְקִינֵי לְמַטְרוֹנִיתָא בְּתַכְשִׁיטָהָא, בְּלְבוּשָׁהָא, בְּעֲטָרָהָא. וְכֹל חֵד, פּוֹעֵל צְדָק אֲקָרֵי הֵם אוֹתָם הַצְּדִיקִים שֶׁמְתַקְנִים אֶת הַמַּלְכוּת בְּתַכְשִׁיטָהּ

עיונים והארות

בלבושיה ובעטרותיה וכל אחד נקרא פועל צדק.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, אֶלְמָלָא לֹא זָכִינָא בְּעֵלְמָא, אֶלָּא לְמִשְׁמַע מְלִין אֶלִין דִּי אִמַר רַבִּי חֵיִיא, אִם לֹא הֵייתִי זֹכֵה בְּעוֹלָם אֵלָּא לְשִׁמּוֹעַ מִיָּלִים אֱלוּ דִי לִי. וְכַאֲהָ חוֹלְקִיהוּן דְּהַנּוֹן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוֹרֵייתָא אֲשֵׁרִי חִלְקִים שֶׁל אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, וְיִדְעִין אֹרְחֵי דְּמִלְבָּא קְדִישָׁא וְיודְעִים אֶת דְּרַכְוֵי וּמִצּוֹתַי שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, דְּרַעוּתָא דְּלְהוּן בְּאוֹרֵייתָא וְשֶׁהֲרַצוּן שֶׁלָּהֶם בְּתוֹרָה וּבְמִצּוֹת, עַל־יְהוּי כְּתִיב עֲלֵיהֶם כְּתוּב (תְּהִלִּים צֹא יוֹד) כִּי בִי חֶשֶׁק וְאֶפְלָטָהוּ. וְכְתִיב (תְּהִלִּים צֹא טו) אֶחְלָצְהוּ וְאֶכְפְּדֵהוּ.

וכ"כ בשער הכוונות (דף פ"ט ע"א) וז"ל, ובהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נק' אילת השחר כנודע. אז צריך שתטבול במקוה, ותכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון דז"א הנמשך לו בלילה הזה והוא נקרא שער החמשים כמ"ש ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ועיי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. וטעם הדבר הוא לפי שאנחנו בלילה הזה עושים ב' דברים הא' הוא להמשיך את כתר העליון דז"א ע"י עסק התורה כנז', ואחר כך באשמורת הבוקר אנו נעשים שושביני' דמטרוניתא רחל נוק' דז"א ומוליכין את הכלה הכלולה לבית הטבילה וטובלת במקוה העליון הנז' שהוא הכתר הנז' וגם אנחנו שושבינין דילה טובלים עמה, עכ"ל.

וכתב שם עוד וז"ל, אבל הנלע"ד שזה הוא מה ששמע ממוז"ל והוא שיכוין להמשיך בחי' הכתר שבה ג"כ כנז' וזהו יהיה ע"י הטבילה הזו, ותכוין בב' אותיות י"ה הראשו' שבהויה דע"ב ודס"ג שהם יו"ד ה"י יו"ד ה"י והם בגימ' ע', ותחבר ג"כ עמהם שני מילויי הויות דע"ב ס"ג שהם מ"ו ל"ז כנודע והם בגי'

פ"ג ויהי' הכל בגי' קנ"ג הסר משם ב' כוללים של ב' השמות הנז' וישארו בגי' קנ"א כמנין מקו"ה, ותכוין שהיא טובל' עתה במקוה הזה לקבל הכתר שבה כנז' וזהו הנראה לע"ד ששמע בזה ואינו זוכר היטב.

ולכן נראה כי קודם שיכנס למקוה, יכוין כל השמות הנ"ל גי' מקוה שהם סוד המקוה ואז יטבול, ועיין "משנת חסידים" שכתב כי בטבילה יכוין שמקוה זה של הכתר הוא מס' יוד הי' דע"ב ודס"ג ומ"ו ול"ז, וכאשר יוסר מהם ב' כוללים של שני השמות ישארו מס' מקוה וזה יכוין בטבילה זו, ובזה מתקן הכתר דנו"ק שתהיה ראויה להזדווג בתפילת היום כמו בשאר ימים טובים. ולא שיחלק את הכוונות בב' טבילות אלא כולם יכוין אותם בטבילה אחת בלבד.

ואמנם עיין בספר "לשון חכמים" להרי"ח טוב שכתב לכוין בשם הויה בניקוד קמץ שבכתר- טבילה ראשונה י קמץ, שניה ה' קמץ, שלישית ו' קמץ, רביעית ה' קמץ, וחמישית אור החסד העליון שהוא הרצון העליון המתגלה במזל השמיני הנקרא נוצר חסד.

ובסידור הרב האר"י "קול יעקב" דף ק"א ע"א כתב: תכוין כי המקוה הזה הוא סוד מדור העליון הנקרא עליה ששם הוא סוד שער הנ' דבינה, המגיע עד שליש ת"ת העליון דבינה אשר משם נעשה בחי' הכתר הנודע, ושם עייל ההוא שביל דקיק דלא אתידע. ושם הם שני שמות יו"ד ה"י דע"ב ודס"ג ושני שמות מילוי מ"ו ול"ז, ולכן צריך לכוין שמקבל ב' מוחין שהם ב' שמות-יוד הי, יוד הי, גי' ע'. ומילואים של ע"ב ס"ג בגי' פ"ג ס"ה קנ"ג, ותסיר ב' כללות השמות, נשאר קנ"א כמנין מקוה והוא סוד מקוה העליונה, כי יש מקוה למטה במדור התחתון הוא סוד שם קנ"א גי' מקוה, ועתה

סדר תפילת יום שבועות

א. תפילת שחרית ומוסף יתפללו בהתלהבות וזריזות כדי שלא תחטפנו שינה באמצע ויבוא לידי טעות. וידוע כי גמר הפרי של תיקון ספירת העומר ולימוד ליל חג השבועות יהיה בתפילת מוסף, לכן צריך להזהר בה הרבה כי הכל הולך אחר החתום, וביותר יזהר בקדושת כתר דמוסף שבה נמשך הכתר העליון^י.

ב. ביום שבועות יקרא ג"פ י"ג מיזות בעת פתיחת ההיכל ויאמר תפלה רבש"ע וכו' מרבנו האריז"ל כמסודר במחזורים, ואח"כ יאמר ואני תפילתי ג"פ^י וכן הוא מנהג בית אל, וכן הנהיג המקובל האלהי כמוהר"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל בשיבת ק"ק "נהר שלום" תכב"ץ. ואחר שיאמר ואני תפילתי, טוב לכיין בכ"ד צרופים היוצאים מר"ת וס"ת של תיבה שניה של פסוק אחרון דכל ספר וספר מהתנ"ך י^י.

עיונים והארות

הלכה ט) וז"ל, יתגבר כארי בתפלת שחרית לבל יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, שלא יצא שכרו בהפסדו אם יישן בשעת קריאת שמע ותפלה. [ואסור לילך לישן תוך חצי שעה לפני עמוד השחר והלאה (שו"ת בנין עולם סימן א עי"ש)].

יג. שעה"כ (דפ"ט ע"ב וע"ג). ומו"ר מופת הדור כתב (חזו"ע פסח דף רמ"ה הלכה ד) שלא לומר, וז"ל: בהוצאת ס"ת, יש נוהגים שהשליח ציבור פותח באמירת י"ג מדות, בטעמי המקרא כאדם הקורא בתורה, והציבור עונים אחריו. ויש מפקפקים על זה, שעל כל פנים אין לומר י"ג מדות ביו"ט. ולכן שב ואל תעשה עדיף. וכן אנו נוהגים שלא לומר י"ג מדות כלל, לא ברגלים ולא בימים הנוראים.

יד. פע"ח (שבועות פ"א). ועיין מ"ש בסידור רחובות הנהר (עמוד כ"ב) כמה סגולות יש בשמות אלו, וז"ל, ועיי' בסידור למהר"א פירא, שאחר גמר כוונות כ"ד קישוטים כתב בשם פע"ח שם שהם מסוגלים לזכירה והצלחה וטובים

היא טובלת במקוה העליונה ומקבלת הארת הכתר, ותכוין להמשיך הארה זו גם לנשמתך ויקוים בו "וזרתי עליכם מים טהורים" ויקוים גם בך "תתחדש כנשר נעורירך", כמו שהיא מתחדשת עתה ונטהרת מכל טומאה, כן תטהר נשמתך ותתחדש. ועוד כתב שם בשם הרב האר"י ז"ל: צריך לטבול ד' פעמים נגד ד' אותיות הוי"ה בניקוד קמץ, כל טבילה אות אחת כי זה היה דכתר כנודע. עיי"ש. וכן סידור הרי"ח טוב כדלעיל. וכתב עוד-ותאמר ליחזא שמה דקוב"ה בדחילו ורחימו בשם כל ישראל הריני טובל את גופי במקוה זו לטהר את עצמי מטומאתי ולקבל נר"ן מעלמא דכורא מסיטרא דאצילות. וכתב השל"ה הקדוש שיאמר במקוה י"ג מדות בחילוף א"ת ב"ש כי קבלת הארת הכתר הוא מדיקנא דא"א. וקודם הטבילה יאמר הפסוקים מי אל כמוך נושא עוון ועובר על פשע וכו'.

יב. בא"ה, (שנה א' פרשת במדבר, אות ה). ועיי' מש"כ מו"ר מופת הדור (חזו"ע יו"ט דף שי"ג

- ג. רימונים של הס"ת יש בהם ענין גדול ונשגב ע"פ הסוד. ועל כן נהגו למכור מצוות הנחת הרימונים לס"ת טי.
- ד. כל אדם ישתדל להסתכל באותיות הס"ת מקרוב ממש, באופן שיוכל לקרותם היטב, כי עיני? נמשך אור גדול אל האדם טי. וטוב שיסתכל האדם בתיבה שאות ראשונה של התיבה כמו אות ראשונה שבשמו טי. וצריכינן כולם להשתחוות לס"ת כשהוא פתוח, אפילו הנשים והטף, ובעת שהכתב לפניו יכרע ויאמר וזאת התורה וכו' תורת ה' תמימה וכו' אל שדי אמת, משה אמת, ותורתו אמת יי.
- ה. מנהג בית אל, שלא להוסיף על הקרואים לספר תורה ביום טוב יותר על חמשה לפי שמנין העליות מכוון ע"ד הסוד טי.

עיונים והארזות

שיבא קונה המצוה של הלבשת הרימונים להשיב הרמונים על הס"ת בעת הראוי ומתוקן למצוה זו, שהוא סמוך לפתיחת התיק של הס"ת, להראות בתורה להקהל העומדים ולקרות בו הש"ץ, ודבר בעתו מה טוב, משא"כ אם היה הס"ת מלובש ברמונים מעיקרא בתמידות אין ניכר הרמז של הסוד שרומזים אליו הרמונים שהוא ענין תרין עטרין דחסד וגבורה הנז"ל אשר הם מתגלים ומאירים בעת ההיא, עכ"ד.

טז. ע"פ מהרח"ו בשעה"כ, והביאו דבריו בבא"ח (שנה ב' פ' תולדות אות טז) ובכה"ח (ס' קלד סק"י).

יז. בא"ח (שם). ובכה"ח (שם סקי"ג) כתב ששמע הטעם שהוא מועיל להצלחה.

יח. שו"ע (סי' קלד סעי' ב) ומ"ב (סקי"ב) ובא"ח (שם). וכ"כ גם בדברי מו"ח החיד"א בספרו לדוד אמת (סי' גי אות ה) דהעיקר להשתחוות דוקא כשהספר פתוח לפניו ורואה הכתב.

יט. עיין להגה"ק הרב שמן ששון על הכוונות (חלק ג' דף ק"ג ע"ב אות כ"ז) שהעיד שכך היה מנהג בית אל וז"ל: ומנהגינו פה ק"ק בית אל

ומסוגלים מאד מאד, וכ"כ בסידור היר"א הדאיה (דף 359) שטובים לזכירה ומסוגלים מאד, ויזהר לכיון בהם. וידוע ג"כ ששמות אלו מסוגלים שתתקבל תפילתו כמ"ש הרב בשעה"כ דרושי כפור. ואפשר מכיון שהיום הוא שורש של השנה בענין לימוד התורה, לכן יכוין בהם שיהיה לו הצלחה וזכרון בלימוד.

טו. כ"כ רבנו הבא"ח בשו"ת רב פעלים (ח"ד ירד סי' ל) שהרימונים לא נתקנו בשביל נוי, דאז היה אסור להסירם כלל מעליו, כי צריך שיהיה הס"ת מלובש בעדי ונוי תמיד בין אם הוא עומד בחוץ בין הוא עומד בפנים, ואיך נוהגים בכל המקומות להסירם אחר שיצניעו הס"ת בהיכל, אלא עיקר הדברים שיש בזה טעם ע"ד הסוד, ורומזים לדברים העומדים ברומו של עולם, כמבואר בפרי עץ חיים [שער קריאת התורה] שהם כנגד ב' תרין עטרין דחסד וגבורה, ולפ"ז ניחא שתקנו להלבישם רק בעת הוצאת ס"ת סמוך לפתיחתו ולקריאתו, אשר זה ירמוז לאורות גדולים המתעוררים ומתגלים בעת ההיא.

עוד כתב מו"ר (שם) שיפה עושה השמש להסיר הרימונים מן הס"ת קודם שעה או יותר, כדי

1. בקריאת התורה צריך להיות אזניו קשובות כאילו עתה עומד על יד הר סיני ושומע עשרת הדברות מפי הגבורה, כמו"ש בזוה"ק. וכפי הכנתו כך ירגיש הארה עצומה בנפשו לקבל התורה מחדש ביום הקדוש הזה.²
2. יש נוהגים לעמוד בעשרת הדברות כמו בעת קבלת התורה שנאמר ויעמוד העם וגו' ומנהג קהילות קודש הספרדים ברוב המקומות שהקהל יושבים בקריאתם, כדי שלא יאמרו רק אלו מהקב"ה ויבואו לכפירה, ונהגו שהחכם עולה וקורה בפיו בקול רם עשרת הדיברות.³

עיונים והארות

נמצאנו למדים שממש בכל שנה מתחדשת קבלת התורה, וצריך האדם להרגיש ולראות כאלו ממש עומד ומקבל את התורה על הר סיני, וע"י זה יחיה לאורך ימים על התורה ועל העבודה.

נא. כתב ג"ע החיד"א בספרו טוב עין (סי' י"א), לאשר ולהתיר את המנהג לעמוד בזמן קריאת עשרת הדברות וז"ל, שאלה בכמה מקומות נהגו העם לקום כשקורין עשרת הדברות בספר תורה בפרשת יתרו ושבועות ופרשת ואתחנן. ויש שערערו על זה דמוכח בש"ס דאין לעשות הפרש בין עשרת הדברות לשאר התורה וכמו"ש בש"ס דבטלו קריאתן מפני תרעומת המינין יורינו המורה ושכמו"ה.

תשובה: נראה דלא דמי, דתרעומת המינין הוא כמו"ש בירושלמי פ"ק דברכות שלא יאמרו אלו לבדם ניתנו למשה בסיני, ורש"י הוסיף לבאר בבבלי שם פרק קמא דברכות שלא יאמרו עמי הארץ אין שאר תורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הבורא ברוך הוא ושמעו מפיו בסיני עכ"ל. ואם כן הכא שקורין בספר תורה כל התורה מידי שבת בשבתו וגם ביום זה שהם קורין עשרת הדברות קורין איזה חלק מהתורה בספר תורה לית לן בה, דמוכח דהכל אמת, אלא שהם עומדים בהם להיות שהם

יכב"ץ דאין עולים לספר תורה בשבת ויום טוב רק כפי המספר הנזכר [היינו] ז' בשבת וה' ביום טוב ולא עוד עכ"ל.

ג. ואיתא בילקוט (פ' יתרו) שאמר הקב"ה לישראל: בני, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני על הר סיני ומקבלים את התורה.

וסיפר לנו הרב קולדצקי חתנו של הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א שמעשה היה באברך ת"ח שחלה במחלה הקשה ל"ע ובא אותו אברך למרן הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצוק"ל והיה בוכה ומספר לרב את מה שגילו שהוא חולה מאד ובקש מהרב שיברך אותו והיה זה מספר ימים לפני חג השבועות. ואמר לו הרב, תשמע הרי בעוד מספר ימים מגיע חג השבועות וקוראים בתורה את פרשת מתן תורה עשרת הדברות, וידוע מה שאמרו חז"ל (ילקוט"ש רע"ב) שבשעה שנתן הקב"ה את התורה לעם ישראל כל החולים נתרפאו. ולכן תלך אתה לבית הכנסת ותשמע מהחזן שקורא בתורה מלה במלה ותחשוב ותכוין דעתך כאלו אתה עומד ממש בהר סיני, ובעזרת ה' תהיה בריא. שמע אותו אברך לעצת הרב זצוק"ל ועשה כן. לאחר מכן כשהלך לעשות בדיקות ראו שהמחלה נעלמה וכלא היתה.

ת. מנהג ק"ק בית אל שהשליח ציבור ביו"ט עולה משלים^כ, ומפטירין במרכבה דיחזקאל, והטעם לפי שכל ישראל השיגו באותו יום מעין מעשה מרכבה דיחזקאל הנביא ע"ה, ועוד דנבואתו היתה בשבועות כמרומז בפסוקים^כ.

דיני סעודת יו"ט

א. יעשה סעודת יו"ט ביום שבועות ויזהר בה אשר היא מתקנת בחי' חיצונית העולמות

עיונים והארות

משאר העליות מה שאין כן בשבת [שאז הששי הוא כנגד היסוד והוא החשוב מכולם] והבן זה עכ"ל.

ומו"ר הרי"ח הטו"ב בספרו בן איש חי (שנה שניה פרשת תולדות אות י"ז) כתב כן וז"ל, וביום טוב עולים חמשה. הראשון כנגד נצח דחכמה, והשני נגד נצח דבינה, והשלישי הוד דחכמה, והרביעי הוד דבינה, והחמישי יסוד דחכמה, וכנזכר בשער הכוונות. ולפי זה ביום טוב, החמישי גדול מכולם עכ"ל.

כג. עי' כה"ח (סי' תצ"ד ס"ק כ"ז).

ובתב הרב שלמי חגיגה (דף רצ אות יג), ואנו מפטירין בו, שהוא דוגמת מעמד הר סיני שנגלתה אליו המרכבה פנים בפנים, ולפיכך יאותה לנו לעמוד על עמדינו בקריאתה. וכן ראוי להיות המפטיר גדול וחכם, ולא על ידי קטנים ותעלולים. עכ"ל.

והגאון החיד"א ז"ל כתב בספרו ברכי יוסף (סי' תצד אות ג) בשם מהר"י לינגו ז"ל הטעם להפטרה זו היום, כי בזוהר חדש (יתרו דף לז ע"ד) איתא כי ביום חג השבועות ראה הנביא יחזקאל ע"ה את המרכבה.

יסוד התורה ונכתבו בלוחות ואמרם הבורא ברוך הוא לכל ישראל ויחרד כל העם באמירת הקב"ה אותם ורוצים לעשות איזה זכר לקום באמירתן. ובזה לא יש קפידא. והוחזקו במנהג זה כמה שנים כידוע ומעין דוגמא כתב הרב מטה יהודה (סוף ס"ק ה') על מ"ש הרב בית יעקב ע"ש.

אמנם עיין למו"ר מופת הדור בשו"ת יחיה דעת (חלק א' סימן כ"ט) שכתב באריכות בענין זה והביא שדעת שו"ת קול אליהו (חלק אורח חיים סימן ה') וכן בספר ווי העמודים על היראים (סי' ל"ו אות י) ובפתח הדביר (ס' קמ"ו אות ג) ובשו"ת ציץ הקודש (סי' כ"ו אות ט') ובשדי חמד בפאת השדה (מערכת ב"ת כלל כ"ט) וכן בספר נוה שלום (בהל' קריאת התורה אות כ"ב) שכולם הסכימו ועלתה בדעתם לאסור לעמוד בקריאת עשרת הדברות כדעת הרמב"ם הנז"ל עיין עליו עוד שם מ"ש בזה.

כב. דברי שלום (אות ל"ה) עיין במחברת הקודש (דף ס"ז ע"ג) שכתב להעיר ולתת טעם ע"פ הסוד מדוע משלים עדיף משאר העולים וז"ל, ונלע"ד מאחר שהחמישי כנגד יסוד אבא המגולה לחוץ לכן המשלים הוא יותר חשוב

ויש סוד בדבר יי. ויזהר לאכול הסעודה קודם חצות היום יי ולכתחיל יסמיך הסעודה אחר התפילה מיד.

ב. מנהג ישראל לאכול מאכלי חלב בחג השבועות ואח"כ מאכלי בשר לשמחת יו"ט. והטוב ביותר שלאחר התפילה יעשו קידוש ויטלו ידים ויברכו המוציא ויאכלו מאכלי חלב, ולא יאכל עוגות בלבד מפני שפעמים אוכלים כמה מיני עוגות חלביות ובאים לספק ברכת המזון יי, וגם נהגו לאכול מאכלי דבש בשבועות, וסימנך "דבש וחלב תחת

עיונים והארות

נד. כ"ב בסידור הרש"ש בנהר שלום (דף ל"ז ע"א) וכ"כ בסידור רחובות הנהר (דף תל"ז) וז"ל, ובסעודת יום שבועות יכוין להמשיך המוחין דא"פ דפנים דחיצוניות אשר כבר נמשכו המוחין דאב"א דכל הבחינות הנז' לחיצו' דזו"ן ע"י מנחת שעורין ועתה יכוין המוחין דפב"פ ולזווגם דוגמת מה שנעשה בתפילות ולהמשיך טיפת ה"ח הנמשכים ע"י שתי הלחם דחטים כי חט"ה גי' כ"ב אתון סוד ה"ח כנועד.

נה. עי' אור לצינן (ח"ב פכ"א במקורות לתשובה ד) שכתב ה"ה בסעודת יו"ט שיש לסעוד דוקא קודם חצות היום ובפרט בחג השבועות שרגילים לאכול בבוקר מזונות ואת סעודת החג מאחרים לשעת הצהרים שיש להזהר לערוך את הסעודה קודם חצות.

נו. עיין למו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (דף שי"ח) שנתן כמה טעמים למאכלי חלב וזת"ד, ויש נותנים טעם למנהג מאכלי חלב בחג השבועות, מפני שבעשרת הדברות נתגלו לאבותינו כל חלקי התורה ומצותיה, וכמו שכתב רב סעדיה גאון, שבעשרת הדברות כלולות כל מצות התורה, וכשירדו מאצל הר סיני אל בתיהם לא מצאו מה לאכול תיכף, זולת מאכלי חלב, (אם כי יש מקום לשאול והלא דור מקבלי התורה נזונו מהמן שירד להם, ומסתבר שנוסף למן אכלו שאר מאכלים, וגם צאן ובקר שחטו להם, והראיה מפרשת השליו ומעוד מקומות). כי לבשר היו

צריכים הכנה רבה, לשחוט בסכין בדוק בלי פגם כאשר צוה ה', ולנקר החלב וגיד הנשה, ולמלוח הבשר ולהדיחו, ולבשל הבשר בכלים חדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם, שבישלו בהם תוך מעת לעת, נאסרו מפני המאכלים שנתבשלו בהם קודם מתן תורה, שלא היו כשרים לאכילה לאחר מתן תורה. [ובלאו הכי לכולי עלמא תורה ניתנה בשבת (המועדים בהלכה)]. ולכן היו זקוקים למאכלי חלב. ואנו עושים זכר לזה, (משנ"ב סי' תצד ס"ק יב). והוסיף הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רמז לטעם זה. מצינו בגמרא שבת (פו:) דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל. בכך מתיישבת התמיהה שהלא היה באפשרותם להגיעיל כליהם ולהכשירם, ולמה הוצרכו דוקא למאכלי חלב. אלא מכיון שאותו יום שבת היה ואסור היה להעביר אש ולהרתיח מים להגעלה. ודבר זה מרומז בפסוק 'דבש וחלב תחת לשונך', אשר לפי המדרש קאי על מתן תורה, וסופי תיבות של דבש וחלב תחת נוטריקון "שבתני", לרמז כי בגלל יום השבת נצטרכו להיות נזונים ביום מתן תורה בדבש וחלב כנ"ל. (חכמת חיים). ובספר תורת חיים לבבא מציעא (פו:) כתב הטעם שאוכלים מאכלי חלב ביום מתן תורה, על פי האגדה, שכשבא הקב"ה ליתן את התורה לישראל קיטרגו עליהם המלאכים, כי רצו לקבל את התורה לעצמם, אמר להם הקב"ה בכולהו זמנין מקטרגין עליהון, ואתון בשעתא דאתיתו

עיונים והארות

לגבי אברהם אכליתו בשר וחלב, שנאמר "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה", ואילו תינוק של ישראל אינו אוכל בשר וחלב ביחד, מיד הלכו להם בפחי נפש. ולכן נוהגים לאכול מאכלי חלב ביום מתן תורה, ואחר קינוח והדחה אוכלים בשר, שיראו המלאכים שאנו נזהרים יפה בדיני בשר וחלב וכו'. וכן כתב בספר בגדי שש. [ועיין עוד בשו"ת נודע ביהודה תנינא (חיו"ד סוף סימן טד). ובילקוט הגרשוני. ועיין בשו"ת ברכת יוסף לנדא (סי' כ.).] וצריכים להזהר שלא לאכול מאכלי חלב אחר בשר כי אם כעבור שש שעות, וכתורה יעשה, ומנהגנו לאכול תחלה מאכלי חלב, ואחר קינוח והדחה כמשפט, אוכלים מאכלי בשר. ויש נוהגים לאכול דבש וחלב, לרמוז על מתן תורתנו שנמשלה לדבש וחלב, כמו שנאמר "דבש וחלב תחת לשונך".

עוד טעמים לאכילת מאכלי חלב

יש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבים ביום הבכורים

הרמ"א (סי' תצד סעי' ג) כתב שכשם שלוקחים בליל פסח שני תבשילים, זכר לפסח ולחגיגה, כן אוכלים בשבועות מאכלי חלב ואחר כך מאכלי בשר, וצריך להביא עמהם שתי לחם על השולחן (כי לחם הנאכל עם חלב אי אפשר לאכלו עם בשר - מ"ב ס"ק י"ד) שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבים ביום הבכורים. [וכמו שאנו עושין זכר בפסח ליקח ב' תבשילין בליל הסדר, זכר לקרבן פסח ולקרבן חגיגה]. ועיין גם בדברי הכנה"ג שהובא בכה"ח (שם ס"ק ס"א), שמוכח שהיה נוהג לאכול מאכלי החלב בסעודת פת, שהרי כתב שהיה מברך אחריה ברכת המזון.

ובתב מרן החיד"א בספרו לב דוד (פרק ל"א) מנהג נכון לאכול חמץ ומצה בסעודת היום. לפי שהיו חמץ ומצה בשתי הלחם ובמנחת

נסכים. והוא מנהג קדמון לפני ישראל. מצוות לא תעשה של בשר וחלב היא ה-66 במנין מצוות לא תעשה, והיא מקבילה לחג השבועות שהוא יום ה-66 מראש השנה לחדשים - ראש חודש ניסן

הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע כתב: איתא בזהר הק', ששס"ה לאוין שבתורה מכוונים נגד שס"ה ימות החמה, ובכל יום יש לו את הלאו שכנגדו! (במסכת מכות כג: ובמדרש תנחומא פר' כי תצא מובא: שס"ה מצוות לא תעשה כמנין ימות החמה. ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת, צווחת ואומרת לאדם: גוזרני עליך במי שהגיע ימך ליום הזה, אל תעבור בי את העבירה הזאת). צא וחשוב, ותמצא שמצוות לא תעשה של בשר וחלב היא ה-66 במנין מצוות לא תעשה, והיא מקבילה לחג השבועות שהוא יום ה-66 מראש השנה לחדשים - ראש חודש ניסן...

יום הביכורים מכוון נגד הלאו של לא תבשל גדי בחלב אמו

עוד נראה, כי מסמיכות הפסוקים "ראשית בכורי אדמתך" וגו' - "לא תבשל גדי בחלב אמו", נרמז שיום הביכורים מכוון נגד הלאו של לא תבשל גדי בחלב אמו. ולכן המנהג לדקדק לאכול מאכלי חלב ומאכלי בשר - כפי הלכותיהן - בהפסק קינוח והדחה, לעשות פעולה ניכרת שאנחנו מקיימים מצוות אזהרת בשר בחלב שהוא נגד יום הביכורים - חג השבועות...

הסיבה שאנו אוכלים מאכלי חלב בשבועות, להורות דבתר השתא אזלינן - אנו מסתכלים על המצב שנמצא בו כעת האדם, וכל העוונות מתכפרים

הגה"ק מהרש"ם מבערזאן זי"ע כתב, הטעם שנהגו לאכול מאכלי חלב, על פי מה שמובא בירושלמי (פר"ד דר"ה ה"ח), בכל הקרבנות

עיונים והארות

(תענית כ): "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז".

ויש טעם נחמד כי התורה נמשלה לדבש וחלב והפירוש הוא שבחי' דבש שהרי הדבורה היא מלקטת מכל הפרחים ועושה דבש כן הת"ח שומע ומלקט דברי תורה מן חכמי ישראל. והחלב רומז שאח"כ הוא מעכל ואוכל המאכלים ונהפך אצלו לדם וזה הופך לחלב כי מייצר את הדם שנהפך להיות חלב וזה שאמרו שמקיא חלב שינק משדי אמו.

החלב רומז לחסד ובא להודיע דהקב"ה נתן לנו התורה כי גבר עליו חסדו

חלב רומז לחסד, גוון לבן, ומה שנתן לנו את תורתו הוא מצד החסד הגמור והרחמי"ם, כי גבר עלינו, להודיע לבריותיו ולגלות להם מסתורין דיליה, והנה להגיד בבוקר חסדך ראשי תיבות חלב. (בני יששכר).

הביאו ראייה מבשר וחלב שפוסקים בו להלכה 'תתאה גבר', ובזה ניצח משה רבינו את טענת המלאכים, ולכן אוכלים מאכלי חלב בחג השבועות

ונראה לבאר על פי דברי השולחן ערוך (יו"ד סימן צא סעיף ד') שאם נפל בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח הכל אסור משום דתתאה גבר, כלומר התחתון הרתח גובר על העליון הצונן ומנצחו. ולכן כשביקשו המלאכים לפגוע במשה רבינו ואמרו להקב"ה (שבת פח:): מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו (תהילים ח-ה) ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, והיתה שאלה האם העליון כלומר המלאכים, נוצח את התחתון כלומר בני האדם, או להיפך, הביאו ראייה מבשר וחלב שפוסקים בו להלכה 'תתאה גבר', ובזה ניצח משה רבינו את טענת המלאכים, ולכן אוכלים מאכלי חלב בחג השבועות. (הרה"ק מהר"ם מרימאנוב זי"ע).

כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, (דכתוב במוסף "ושעיר אחד לכפר", ולא כתוב "חטאת"). א"ל הקב"ה כיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם. והנה ידוע, שהענין שלא מזכירים לבעל תשובה את חטאיו, היא מהסיבה שאנו לא מסתכלים "מה היה", אלא "מה עכשיו", ובתר השתא אזלינן, ולמדים זאת מ'חלב' שמותר באכילה ושתיה אף שלכאורה נוצר מהדם של הבהמה כמובא בגמרא (נדה ט). דם נעקר ונעשה חלב, ולכאורה היה צריך לאסרו, אך מכיון שהוא נהפך לדבר אחר, אז מותר, (ועיי' במג"א סימן רט"ז וח"י סימן תס"ז). וזו הסיבה שאנו אוכלים מאכלי חלב בשבועות, להורות דבתר השתא אזלינן - אנו מסתכלים על המצב שנמצא בו כעת האדם, וכל העוונות מתכפרים...

אותו היום שהניחה אמו של משה אותו ביאור ששה בסיון היה, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצרות כולם ולא ינק, לזאת אוכלים מאכלי חלב.

עוד טעם מובא בשו"ת כנף רננה בהקדמה ליו"ד, ע"פ הגמרא (סוטה יב): ר' אחא בר חנינא אמר אותו היום שהניחה אמו של משה אותו ביאור ששה בסיון היה, וכתיב, "וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות" - מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצרות כולם ולא ינק, לזאת אוכלים מאכלי חלב להורות על דברי הגמרא הנ"ל, שעל שעתיד משה לקבל תורה ביום זה נמנע מלאכול חלב טמא.

סימן שיהודי צריך להיות רך כחמאה

שנה אחת בעת סעודת החלב בשבועות ישב הרה"ק בעל הדברי שמואל מסלונים זי"ע ושאל את חסידיו: תאמרו נא מדוע אוכלים מאכלי חלב בחג השבועות, נענו כמה מזקני החסידים ואמרו כמה וכמה טעמים, נענה הרבי ואמר: באו ואומר לכם מהו הטעם: אכילת מאכלי החלב, הם לסימן שיהודי צריך להיות רך כחמאה, כמו שאמרו חז"ל

לשונך"ז. ואח"כ ינוח מעט ויקום קודם חצות היום ויעשה סעודת יו"ט בבשר ויין לשמחת יו"ט כה.

הלכות ומנהגי יום שבועות

א. בחג השבועות שזכינו בו לכתר תורה יש חיוב יותר לשמוח כט, וכמו שאמרו דהכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס ל.

עיונים והארות

נז. כה"ח (שם ס"ק ס').

ורבנו האריז"ל כתב בשעה"כ (דף ע"ז ע"ג) שמחויבים אנחנו לשמוח ביום טוב יותר מבשבת, שביום טוב מרבין בסעודה ובבשר וביין ע"כ.

ומהרה"ר זיע"א בספרו שערי קדושה (חלק א' שער ד') מנה את השמחה כמצות עשה כדעת הרמב"ם, וכתב שמצות דאורייתא לשמוח בשלוש רגלים פסח ושבועות וסוכות ולשמח אשתו ובניו העניים כל אחד כראוי לו עכ"ל.

כט. ועיין במעשה רב שכתב וז"ל, ומאד שמח רבינו ז"ל ותגדל לו השמחה יותר מכל רגל, ועלו לבו בשמחת מתן תורה והאריך בשלחנו במאכל ומשתה ובשבחים.

ל. וזה לשון הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט הי"ט) אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתייהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתייהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה, עכ"ל. וכן פסק מרן השו"ע (ס' תקכט סעי' א) וז"ל מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה.

נה. והרמב"ם (בפ"ו מהלכות יום טוב הלכה יז-יח) כתב וז"ל: וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר (דברים ט"ז) ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטיין נאים כפי ממון, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין. עכ"ל.

והגאון חיד"א בברכי יוסף (סי' תקכ"ט סעיף ד) גם כן פסק שכיום מצות השמחה ברגל היא מדאורייתא וז"ל, חייב אדם להיות שמח וכו' גם בזמן הזה דליכא שלמי שמחה מצות עשה מן התורה לשמוח ביום טוב כראוי לו, ובמה שנהנה ממנו עיין שו"ת שאגת אריה (חדש סימן ס"ה) עכ"ל.

ובמשנה ברורה (סי' תקכ"ט ס"ק מ"ו) הביא דעת הגאון שאגת אריה להלכתא והוסיף דגם הנשים מצוה עליהן לשמוח בחג וז"ל, חייב אדם להיות שמח וכו' והוא מצות עשה מן התורה דכתיב ושמחת בחגך ונהגת גם בנשים עכ"ל.

ב. ישתדל מאד ללמוד גם ביום קבלת התורה, ואי לא אפשר מתוך כובד ראש בשינה, ינוח מעט ויקום ויחזור ללימודו כל היום כי גדול וקדוש היום שהוא יום קבלת התורה לא.

ג. לימוד התהלים ביום חג השבועות הוא צורך גדול שבו נפטר דוד המע"ה לבי ויעלה לרצון ביותר. ולכן, כל אחד יקרא התהלים כולו ביום חג השבועות, ויזהר לדלג לשון מחילה וסליחה של עוונות ופשעים האמור בבקשות המתוקנים לאמרם קודם תהלים ואחר תהלים כי יו"ט הוא. וכן יזהר שלא לומר "ונזכה ונחיה שבעים שנה וכו'" בבקשות הנ"ל אלא יאמר ונזכה ונחיה אורך ימים ושנות חיים בתורה ובמצות ובמעשים טובים לבי.

ד. נהגו לקרות מגילת רות בשבועות, ומגילה זו נכתבה ע"י שמואל הנביא. ומנהג בני ספרד שקוראים אותה בליל שבועות עם הכ"ד ספרים, בטעמי הכתובים, ובנוסף גם קוראים אותה ביום עם מפרשים כל אחד בביתו לבי.

עיונים והארות

לא. כף אחת להחיד"א ז"ל (סי' כ"ב אות ז').

לב. בא"ח (ש"א פר' במדבר אות ו). כה"ח (שם ס"ק לד).

לג. ומורנו הרב חיים פלאג'י ז"ל בספרו מועד לכל חי (סי' ח אות יט) כתב, באשמורת הבוקר, יחלקו התהלים בין היחידים, ואחר הלימוד סמוך לעלות השחר יאמר התפילה שבספר יוסף בסדר. עכ"ל.

לד. וכמה טעמים נאמרו בקריאתה ביום זה: א. בילקוט רות (רמז תקצ"ו) איתא מה ענין רות אצל עצרת בזמן מתן תורה, כדי ללמדנו שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני כמו שהיה לרות כשנתגיירה. ב. לפי שמגילה זו היא יחוס לדוד המלך ע"ה, שנכתבה לדורות שכשר לבוא בקהל, כמ"ש ביבמות (עז), ובעצרת הוא יום פטירתו, וממילא גם יום לידתו, שהשי"ת ממלא שנותיהם של צדיקים, וכמ"ש בשע"ת (ס' תצד סק"ז). ג. לראות שבה גומלי חסדים כדאמר ר'

לב. ובן מובא בירושלמי בביצה (פ"ב ה"ד) ובחגיגה (פ"ב ה"ג), שהביאו מחלוקת ב"ש וב"ה אם מקריבין עולות ביו"ט, דב"ש אוסרין וב"ה מתירין, אבל שלמים שהם לאכילת אדם לכו"ע מותרין, וכו' ועל כרחך כדא"ר יוסי בי רבי בון, דדוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר. וכן הוא בילקוט שמעוני תהלים (רמז תשל"ה ד"ה הודיעני) כתב דוד מת בעצרת שחל בשבת.

גם. ידוע מה שכתבו המפרשים ז"ל הטעם שלומדים רות בעצרת, לפי שממנה יצא דוד המלך ע"ה שנוולד בעצרת, כי כל מגילת רות לא נכתבה אלא בשביל יחוס דוד המלך ע"ה, וכיון דנולד בעצרת לכך קורין רות בעצרת. ולכן נפטר בעצרת, כי הקב"ה משלים שנותיהן של צדיקים מיום ליום, וכמו שאמרו (קידושין לח). על משה רבנו ע"ה שנוולד בשבעה באדר, ולכן נפטר

ה. משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג, ועל כן יש חיוב ללמוד וכן לדרוש לציבור בהלכות יו"ט בחג השבועות לה.

ו. כתב הטור (ס' תצ"ד) ונוהגין בכל המקומות לומר במוסף אחר חזרת התפלה אזהרות העשויות על מנין המצות וכל מקום ומקום לפי מנהגו לו. ונכון ללמוד ביום שבועות בדברי הימים א' סי' כ"ח וסי' כ"ט דדבר בעתו מה טוב לו.

עיונים והארות

דמיניה ילפינן כדאיתא בפסחים (דף ו:): שהרי משה עמד בפסח ראשון והזהיר על פסח שני להאנשים הטמאים בפסח ראשון ושאלוהו למה נגרע מלהקריב קרבן ה', והיה די אם היה משיב לשאלתם כיון שהם טמאים אסורים לעשות פסח ראשון, והוסיף להודיע להם שיעשו פסח שני, ובין פסח ראשון לשני יש שלשים יום, אלמא דשלושים יום לפניו יש לדרוש. ומפסח ילפינן לשאר ימים טובים.

ודעת הב"ח דלאחר שלמד ל' יום קודם שוב א"צ ללמוד בחג עצמו, וכתב הביאור הלכה (שם ד"ה שואלין) דהרבה אחרונים חולקין עליו עיי"ש. וכ"ד המג"א (שם).

לו. **יסודתם** של האזהרות מרבותינו הקדמונים זיע"א. והנדפס אצלנו בסיפורים הוא מרבי שלמה בן גבירול. וכתב בברכ"י (ס' תצד ס"ק י'), מנהגן של ישראל ללמוד ביום שבועות אזהרות אשר יסד מהר"ש בן גבירול או אזהרות הרב יצחק בר ראובן, וכיוצא. וכבר ידוע שכל אלו אזהרות לא סלקי שפיר לדעת הרמב"ם, ולכן טוב וישר ללמוד בתרי"ג מצוות לדעת הרמב"ם. ומה נעים ללמוד איזה מצוות שהם מתרי"ג לדעת הרמב"ן.

לו. **בא"ח** (במדבר אות ו), כה"ח (שם ס"ק ל"ג). ויש נוהגים לאמרם על השולחן בסעודה.

זעירא שהתורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. (אליהו זוטא ס' תצד סק"ו, ובברכ"י סקי"א). ד. להראות שכרם של גרים הבאים לחסות בצל השכינה שאהובים אצל הקב"ה עד שיצא מרות מלך המשיח, והוא עדות לכל באי עולם שכל מי שבא לחסות תחת כנפי השכינה באמת הרי הוא אהוב אצל השי"ת אפילו היה נכרי בזוי, וכן אבותינו נכנסו בברית כמ"ש בכריתות בג' דברים נכנסו אבותינו לברית ונעשו גרים, במילה וטבילה והרצאת דמים (אבודרהם).

לה. **דעת** הרב ב"י (ס' תכט ד"ה תניא) דדוקא בפסח בעינן שלשים יום משום דהלכתא רבתי לפסח, מה שאין כן בשאר ימים טובים. ועוד, כמו שכתבו התוספות (עבודה זרה ה: ד"ה והתנן) דבפסח מהאי טעמא בעינן שלשים יום משום קרבן. אף על גב דלביקור ממומין סגי בארבעה ימים, מכל מקום צריך זמן לחקור למצוא בהמה הראוי לו ותמימה. ואף בזמן הזה דליכא קרבן, מכל מקום נשאר תקנה ראשונה, ומצינו כהאי גוונא טובא, וזה שייך דוקא ביום טוב של פסח דכל אחד צריך לקרבן פסח, מה שאין כן בשאר ימים טובים.

אולם דעת המג"א (שם ס"ק א') דהוא הדין בשאר ימים טובים בעי שלשים יום לדרשה, והא דהזכירו במפורש דוקא פסח משום

- ז. הרמ"ק ז"ל כתב דביום שבועות היה עוסק בחכמת האמת והיה רואה סימן יפה במשנתו ל"ח.
- ח. אם בר הכי הוא, ישתדל לחדש איזה חידוש בתורה, והוא סימן טוב להתחיל לחדש ביום מתן התורה לכל השנה, ואם לאו בר הכי הוא, ישתדל לידע חידוש בתורה אשר לא ידעו מקודם ל"ט. וכל דבר חדש שלא למדו עד עתה חשיב כחידוש י"י.
- ט. ישמח מאד בחג הקדוש הזה ויתעורר על אשר בחסדיו יתברך הגדולים נתן לנו את תורתו הקדושה מ"א. ואמרו רבותינו ז"ל, שכל המקבל על עצמו עול תורה מעלה הקב"ה עליו כאילו לא חטא מימיו מ"ב. על כן יתחזק האדם בפרט ביום זה, ויקבל על עצמו בכל לבו ונפשו, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה הזאת ויזכה בזה לכפרת עוונותיו, לטוב לו בזה ובבא מ"ג.

עיונים והארות

בתורה ובמצוות שניתנו ביום הזה. וכן מצינו במר בריה דרבינא, דכולא שתא הוה בתעניתא בר ממעצרתא וכו'. מטעם זה שאמרנו, אין ראוי לענות הגוף ביום זה, כיון דבאמצעות הגוף התורה מתקיימת ואין זולתו קיום, וראוי לשמחו ולענגו בשמחת התורה יותר משאר חגים ומועדים. ועם כל זה, אין ראוי למשוך בשמחתו כל היום, כי גם הנפש המשכלת צריכה שמחה, כי עיקר תועלת הלימוד והקיום תלוי בהבנת השכל, להבדיל בין טמא לטהור, ובין אסור ומותר, שמחתה כי אם לעסוק בתורה ומצוות". עכ"ל.

מב. כ"ה בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) ז"ל, בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה: מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם.

מג. וכ"כ בחידושי הרי"ם שכיון שיום מתן תורה הוא כיום חופה בין הקב"ה וכנסת ישראל, הרי הוא יום מחילת עוונות, וגם בכל שנה ושנה נעשה כן.

לח. החיד"א בעבודת הקודש, כה"ח (שם ס"ק ל"ו).

לט. כף אחת להחיד"א ז"ל (סי' כ"ב או' ח'). כתבו הקדמונים שביום שבועות נגזר על האדם כמה יחדש בתורה, על כן יהא זהיר וזריז שלא לאבד היום הקדוש הזה בשינה. כי לימוד שעה אחת בשבועות היא כערך לימוד של כמה שעות בימים אחרים. וישתדל כפי כוחו לחדש בתורה, שיהא לו לסימן טוב לכל השנה.

מ. אחרונים.

מא. מורה באצבע להחיד"א ז"ל (אות רכה) ז"ל: ישמח מאוד בחג הקדוש הזה, ויתעורר על אשר בחסדיו הגדולים נתן לנו את תורתו הקדושה. עכ"ל.

ובספר סדר היום (סדר חג השבועות) כתב: בחג השבועות ראוי שישמח בו האדם שמחה יתירה, מפני שהוא יום שניתנה בו תורה לישראל, והכל מודים בקדושתו הגדולה מקדושת שאר הימים טיבובים. הכל מודים בעצרת דבעינן לכם (פסחים סח): והטעם, כדי לשמח הגוף שעוסק

י. נוהגים לעלות לרגל ביום חג השבועות זכר למקדש ועולין לכותל ומתפללים שם מוסף ושמחים שם ויש בזה מצוה דרבנן^מ וכן נוהגים אנשי ירושלים להשתטח על קבר דוד המע"ה ביום שבועות ואומרים שם מזמורי תהילים ומברכין ברכות ושרים שירות ותשבחות להשי"ת ואם לא הספיק לעלות בחג יעלה אחר החג באסרו חג לכותל ולקבר דהמע"ה ויכול לעלות ולהשלים עד י"ב סיון שהוא סוף ימי המילואים^מ.

יא. אם חל חג השבועות ביום שישי לא יקראו שנים מקרא ואחד תרגום ביום טוב של שבועות אלא ביום שבת לאחר תפילת מוסף לפני הקידוש^מ.

יב. זכות גדולה מאד למכניס ס"ת חדש לבית המדרש בחג השבועות ונחשב לו כאילו הקריב מנחה חדשה לה' בזמנה^מ.

יג. רבינו החפ"ץ חיים זצוק"ל היה רגיל בכל חג השבועות לספר בפרוטרוט על גר הצדק הגרף פוטוצקי, שהיה בזמן רבינו הגר"א זיע"א, שמסר עצמו על קידוש ה' ונשרף

עיונים והארות

אומר לנו חידושים נפלאים וסיפורי צדיקים הפלא ופלא וכן היינו פוגשים במנין של מו"ר הגאון כמוה"ר יעקב מוצפי זצוק"ל והיה שמחה גדולה וכאשר היינו יורדים לכותל אלפים היו חוזרים בחזרה מהתפלה והיינו רואים ת"ח מופלגים בתורה ובראשם הגאון הגדול מרן הרב יוסף שלום אלישיב זצוק"ל שהיה גבוה ומורם מעם ומרחוק היו מזהים אותו. וכאשר היינו מגיעים לכותל המערבי הייתה לנו שמחה גדולה והיינו מתפללים מוסף ואומרים המזמור של החג וחוזרים בחזרה עם מרן ראש הישיבה והוא אמר לנו חידושים נפלאים ומוסרים החודרים ללב ולא היינו מרגישים הדרך, אשרינו שזכינו לזה.

מה. אחרונים.

מו. בא"ח (שנה ב' פ' לך לך אות ט), וב"ב באול"צ (פי"ח תשובה יב).

מז. ברכ"י (ס' תצ"ד אות י"ב) והביאו הכה"ח (ס"ק י"ט).

מד. מו"ר הראשל"צ מופת הדור רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (בשו"ת יחזה דעת). אמנם מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר מרדכי שרעבי לא היה הולך לכותל להתפלל ביום חג השבועות כיון שרצה שנתפלל בנחת, וגם שמתפללים בכוונות הרש"ש, ואמר לנו שזה לא מתאים לילך כל הדרך הזה אלא תלכו ביום אחר, ואמר לנו דעו כי חבל על הזמן של יום קדוש זה יותר כדאי לעסוק בתורה זה המעלה הגדולה ביותר.

וזכורני ימים מקדם לאחר חתונתי הייתי חזן קורא בתורה בבהכנ"ס אברהמוב תכב"ץ ושם היו מתפללים מו"ר חסידא קדישא חכם ששון לוי זצוק"ל ועוד רבנים חשובים, וזקנים צדיקים, ובשלוש רגלים לאחר תפילת שחרית וקריאת התורה היו הולכים כל הקהל הקדוש להתפלל מוסף בכותל המערבי ובדרך היינו פוגשים את מנין של מו"ר מרן ראש הישיבה כמוה"ר יהודה צדקה זצוק"ל והיינו הולכים יחד עם ראש הישיבה וכל הדרך היה

חי לכבוד ה', ויש קבלה בשם הח"ח שאם היו מניין יהודים עונים אמן על ברכתו שברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש שמו ברבים, היתה באה הגאולה מה.

עיונים והארות

תתנקם אתה בנו..." השיב הגר בחיוך שלו, חופשי מכעס ונקמה, אל מעניו צמאי הדם: "אספר לכם משהו מימי נעורי. באחוזתו של אבי הייתי משחק עם ילדי האיכרים. פעם, לאחר שעות עבודה, עלה בידי לייצר מחמר פסלים של חיילים שהצבתים בתוך הגן. באו חברי, ילדי האיכרים, ובמגפיהם הגסות רמסו את הכל לעפר. מיד אצתי אל אבי, ובדמעות בעיני סיפרתי לו על 'אסוני הכבד', ובקשתנו כי יעניש קשות את חברי. ברם אבי, תחת למלא בקשתי, הוכיחני על פני באומרו: 'היות ואתה משכיל יותר מילדי האיכרים, אל לך לדרוש עונשים על דברים פעוטים חסרי ערך כאלו'. הרהרתי בלבי: אמנם כעת הנני חדל אונים, אך לכשאגדל - כבר אקח אני בעצמי נקמה במחבלי מעשה ידי...". "כסבורים אתה" - המשיך אברהם - "כי משגדלתי עלתה אי פעם במחשבתי להנקם בהם? וכי מה עשו לי אז, בהיותם ילדים נבערים מדעת? שברו דמויות של חמר, רמסו בוץ, ותו לא..." כאן פנה גר הצדק למעניו ואמר: "כלום סבורים אתם שבעולם האמת, לכשיהיה הכל ברור בשכלי, תהיה דעתי נתונה לנקמה בכם, על שבבערותכם שרפתם את בשרי וחרכתם את עצמותי, שאינם אלא עפר מן האדמה?!!"

ובמה מדהימים ומפליאים המה דברי הגר אודות אותו מלשין שפל: "אם רק אזכה לזכות כלשהי בעולם האמת, לא אנוח ולא אשקוט, עד שיעלה בידי להביא את אותו מלשין לחיי עולם הבא, שהרי הוא אשר זיכני באושר גדול שכזה, להשרף על קדושת השם הגדול!"

מִרְן ה"חפץ חיים", שהיה רגיל לספר דברים אלו, היה תמה: מהיכן זכה גר זה לנשמה כל כך נשגבה ואצילה? וכה פירש: בשעת מעמד הר

מה. **בחג** השבועות חל היארצייט של גר הצדק מוילנא - הגרף פוטוצקי זצ"ל.

דמות מופלאה בהסטוריה של יהדות ליטא, היתה דמותו המזהירה של גר הצדק, הגרף פוטוצקי, המפורסם בישראל בשם "אברהם בן אברהם". לאחר שהתגייר, הסתתר אברהם מאימת הכנסיה הקתולית בוילנא, בעיר אייליא שבליטא, שם למד בבית המדרש המקומי בשקידה רבה. בעיר זו התגורר נער יהודי פוחז ועז פנים, שהיה יורד לחיי הגר הנרדף ומפריע לו בלימודו. פעם, לאחר שהנער החצוף הציק לו, מרוב צער קרא לעברו הגר מילת גנאי. הלך הנער וסיפר את הדבר לאביו. האב, שדמה בתכונותיו לבנו, בא לבית המדרש, ותקף בכעסו את הגר, חירפו וגידפו. התנצלותו של הגר ובקשת הסליחה מצדו, לא הועילו להשקיט את חמת האב האכזר. לא נתקררה דעתו של אותו כעסן ולא שלט על יצירי, עד שבחימה רצחנית הלך ועשה מעשה שפל ביותר. הוא נחפז למשטרה העירונית והלשין כי בבית המדרש המקומי נמצא הגרף פוטוצקי - האישי המבוקש כל כך על ידי השלטונות.

מיד נאסר הגר, ונחבש בבית האסורים המרכזי בעיר וילנא, מקום שם נידון, או לשוב לנצרות או להשרף חי. הגר"א מוילנא שלח להודיעו, כי יש באפשרותו על ידי כוחות טמירים להצילו, אולם הגר הצדיק השיב: "אינני מבקש הצלה, מעדיף אני להישרף חי על קדושת השם!" הנוצרים, בראותם את עקשנות הגר ודביקותו בדת ישראל, לבלי שוב לנצרות על אף כל האיומים, התעללו בקורבנם קשות. לפני ביצוע גזר הדין צחקו ואמרו לו: "כאן, בעולם הזה, אנו נוקמים בך, אך לעומת זאת שם בעולם העליון

עיונים והארות

כי מוטב שיחיש את צעדיו כדי לקדש שם שמים, ויפה שעה אחת קודם. עד כאן דבריו.

ויש להקשות: מדוע שלא ישתדל הגר להאט את צעדיו, מתוך תקוה שאולי בינתיים תתבטל הגזירה, וכמו שמצינו בספר "מחנה ישראל" לגבי חייל הצרין לעשות מלאכה במשך השבת, שאסור להקדים לעשותה בבין השמשות, אף שהוא רק ספק שבת, משום ש"גזירה עבידא דבטלה", והוא הדין בענייננו, היה לו לקוות שיתבטל גזר דין המוות, וכפי שאכן קרה, כמסופר שם, שאמו של הגר התחננה אליו שיחזור בו, והוא ענה: "אמא יקרה, את מאד יקרה לי, אבל האמת עוד יותר יקרה לי", ובלית ברירה, מיהרה לנסוע אל הקיסר בכבודו ובעצמו, לבקש על חיי בנה, ואכן השיגה ממנו אישור מיוחד להשאירו בחיים, אלא שהכמרים הקדימוה ביום אחד, והוציאוהו להורג יום לפני בוא האישור.

מדוע, אם כן, הורה לו הגר"א להחיש צעדיו אל מיתתו? שני תירוצים בדבר:

א. לא איכפת לן אם הגזירה תתבטל, כי מצות קידוש ה' עצומה היא.

ב. יש לכל אדם לחוש אולי מחמת הפחד הנורא יחזור בו מהנכונות למסור נפשו על קידוש ה', ועל כן יש לו למהר ולעשותה.

דבר זה ניתן ללמוד זאת מאברהם אבינו. הלא הלכה זו של רזיזין מקדימין למצוות נלמדת מאברהם אבינו, כמבואר בגמרא (פסחים ד ע"א): "כל היום כולו כשר למילה, אלא שזריזין מקדימים למצוות, שנאמר: 'וישכם אברהם בבקר'". והרי אברהם הלך לשחוט את יצחק, ואף על פי כן לא עיכב הליכתו כדי שיחיה יצחק עוד חיי שעה, אלא הלך בזריזות לקיים מצות בורא, והוא הדין כאשר גויים מוציאים אדם להורג על קידוש ה' ° יש לו ללכת בזריזות לקיום המצוה.

ולכן כל אדם בכל יום ובפרט ביום מתן תורה יאמר בכונה "ברוך אלהינו שבראנו

סיני, חזר הקב"ה על כל אומה ולשון, ולא אבו לקבל את התורה. אך אין זאת אומרת שכולם ממש לא חפצו בה. נמצאו יחידים מבין האומות שכן חפצו לקבל את התורה, ומכאן סוד מקור מחצבתם ומסירות נפשם של נשמות הגרים.

לעומת זאת, כשבא הקב"ה ליתן את התורה לישראל, פתחו כולם ואמרו "נעשה ונשמע", אולם יתכן שהיו בודדים מהעם היהודי שלא אבו לקבל את התורה, ונשמות אלו הן מקור המשומדים בישראל, כי הרי אמרו חז"ל שכל הנשמות מכל הדורות העתידים, היו נוכחים במעמד הר סיני.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, בספרו "הגדה של פסח - חישוקי חמד", מביא נידון מעניין בסיפורו של גר הצדק הגרף פוטוצקי.

בספר "הגאון מוילנא" מסופר, כי את דרכו האחרונה אל המוקד שהוכן עבורו, עשה ר' אברהם בן אברהם בצעידה דרך רחובות העיר, כאשר מלוויו מובילים אותו. יהודי העיר שחששו ממעשי נקמה של ההמון הנוצרי המוסת, הסתגרו בבתיהם מאחורי דלתות נעולות ותריסים מוגפים.

כשעבר גר הצדק תחת חלון ביתו של רבנו הגר"א, פתח הגר"א את החלון, וקרא לעברו

"ר' אברהם, לך בזריזות!"...

ונתבאר הדברים באופן זה. ספק הלכתי עליה בלבו באותה שעה של ר' אברהם, האם על פי דין תורה הוא חייב להאט את צעדיו, כדי להציל עצמו לחיי שעה ולהרויח עוד כמה דקות של חיים, או שמא מחייבת מצות קידוש ה' דווקא להזדרז ולמהר, משום "זריזים מקדימין למצוות", ובכך להגדיל גם את מעשה קידוש השם. בא הגר"א והכריע עבורו את פסק ההלכה,

יד. יום אסרו חג קדוש מאד ויש לשמוח בו^ט וישתדל לעשות סעודה נאה כי יש סוד בדבר, וגם ע"פ הפשט הוא מצוה^י. ויום אסרו חג דשבועות הוא גדול מכל ימי האסרו חג שהוא יום טבוח ויש בו קדושה גדולה.

טו. עד י"ב בסיון אין אומרים תחנון היות והם ז' ימי מילואים דחג השבועות ובזמן ביהמ"ק היו מקריבים קרבנות כל ז' מי שלא הקריב בתחילה ואין מספידין ואין צידוק הדין^{נא}.

מאמרי הזוה"ק

בו ידבר בהרחבה גדולה במעלת הלילה הגדול הזה וסדר הלימוד

בראשית ח' ע"א
רְבִי שְׁמַעוֹן הָוָה יְתִיב וְלָעִי בְּאוֹרֵייתָא בְּלִילְיָא דְכַלָּה
אֶתְחַבְּרַת בְּבַעְלָהּ רשב"י היה יושב ועוסק בתורה בליל שבועות, ומקשט את הכלה שהיא השכינה בכ"ד קישוטיה כדי שלמחר, הכלה תתחבר עם בעלה שהוא ז"א.
דְּתַנְיִנּוּ, כָּל אַנּוּן חֲבַרְיָא דְבְּנֵי הַיְכָלָא דְכַלָּה ששנינו, כל אותם החברים בני היכל הכלה, **אַצְטְרִיכוּ בְּתַהֵיא לִילְיָא** צריכים באותו לילה, **דְּכַלָּה**
אוֹרְמַנַת לְמַהוּי לְיוֹמָא אַחְרָא, נו חֶפְהָ בְּבַעְלָהּ שהכלה שהיא השכינה

עיונים והארות

מט. החיד"א (שם אות רכ"ח)

נ. החיד"א (שם אות ר"כ)

נא. אחרונים.

לכבודו, והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת, הוא יפתח לבנו בתורתו, וישים בלבב אהבתו ויראתו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם".

מזמנת ומכינה עצמה ליום המחרת שהוא יום שבועות, להיות בחופה עם בעלה ז"א בחיק אימא
 עילאה, **לְמַהּוּ עִמָּה כָּל הַהוּא לְיִלְיָא** וכדי להכין את הכלה, צריכים הם להיות
 נעורים עם השכינה כל אותו הלילה, ליל שבועות, ולעסוק בתורה, ועי"ז השכינה שורה עליהם,
וְלִמְחֲרֵי עִמָּה בְּתִקּוּנָהָ ולשמוח איתה בתיקוניה ע"י התכשיטים הרוחניים
דְּאִיהִי אֶתְתַּקְּנַת שהיא נתקנת בהם, וזאת ע"י שאנחנו צריכים, **לְמַלְעֵי**
בְּאֹרֵייתָא לעסוק וללמוד בתורה שבכתב שהיא בז"א ובתורה שבע"פ שהיא בנוק', ועי"ז
 ניתקנים ז"ן, **מִתּוֹרָה לְנִבְיָאִים** בלימוד התורה מתקנים "תפארת" דז"ן, וע"י הנביאים
 מתקנים "נצח הוד" דז"ן **וּמִנְבִיאִים לְכַתּוּבִים וּבְמִדְרָשׁוֹת דְּקָרְאִי** וע"י
 הכתובים מתקנים "יסוד ומלכות" דז"ן, וע"י המדרש מתקנים "בינה" דז"ן, **וּבְרָזִי דְּחֻכְמָתָא**
 ובסודות חכמת הנסתר שהוא חכמה דז"ן, והכתר נתקן בלימוד ובטבילה בשחרית. **בְּגִין דְּאֵלִין**
אֲנֹן תִּקּוּנֵין דִּילָהּ וְתִבְשִׁיטָהָ מכיון שאלה הם [א] התיקונים שלה שהם כ"ד
 צירופי אדנ"י והתכשיטים שלה הם שמות י"ף ע"ג וכו' היוצאים מהתיבות שבסוף כל ספר
 מהתנ"ך. **וְאִיהִי וְעוֹלָמָתָהָ** והיא השכינה וז' נערוותיה שהם כנגד ז' היכלות ששם
 נמצאים המלאכים המעלים את השכינה, **עָאֵלַת וְקִיּוּמַת עַל רִישִׁיהוּן**
וְאֶתְתַּקְּנַת בְּהוּ עולה ונכנסת בבתי כנסיות ושורה על ראשיהם של הצדיקים שעוסקים
 בתורה וכן של פרצופי האצילות ונתתקנת ומתקשטת בהם, **וְחֲדַת בְּהוּ כָּל הַהוּא**

עיונים והארות

לעולם. וצריך לדעת מה שכתוב בזוה"ק פרשת
 אחרי מות: דהטלת הזוהמא בחוה היה כ"ד זיני
 מסאבותא, ולכן כדי לבטל זה, מכוונים בכ"ד
 צירופי אדנו"ת הנ"ל, וכן קורין כ"ד פרקי שבת,
 וסימנך, "ואיב"ה אשית בינך" ואיב"ה גימט' כ"ד.

א. **ורמוז** "ותמלא כד"ה ותעל" פי', אם נתקן כ"ד
 קישוטים של אות ה' שהיא השכינה, אז ותעל
 השכינה יש לה עילוי. ועוד ע"פ הפסוק "ושמתי
 כדכד שמשותיך", כי ע"י כ"ד קישוטים ועי"ז כ"ד
 צירופי השמות היוצאים מכל ספר, יצא אור גדול

לִילִיָּא ושמחה בחברים שעוסקים בתורה, כל אותו הלילה כי ע"י לימודם ממשיכים לה אורות וקישוטים. **וְלִיּוֹמָא אַחָרָא לָא עָאֵלֵת לַחֲפָה אָלָא בְּהַדְרִיָּהוּ** וליום המחרת, יום שבועות, אינה נכנסת לחופה אלא עם אותם צדיקים ונשמות שקשטו אותה, כי היא מתלבשת בפנימיות נשמות הצדיקים שהם חופפים עליה ונעשים לה מלבוש ממש וחופה, **וְאֵלִין אַקְרוּן בְּנֵי חֲפָתָא** והם נקראים בני החופה כי הם החופה שלה ממש השושבינים השמחים עמה בעת החופה. **וְכִיּוֹן דְּעָאֵלֵת לַחֲפָתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׂאִיל עֲלֵיהוּ** וכיון שנכנסת לחופה, הקב"ה שואל עליהם, מי אלו החברים שבאו עם השכינה **וּמְבַרְךְ לֹון וּמְעַטְר לֹון בְּעֵטְרָהָא דְּכֻלָּהּ** ומברך אותם במוחין חדשים ומעטר אותם באור מקיף בעטרות השכינה מהמוחין והאורות שקבלה. **זְכָאָה חוּלְקָהוֹן** אשרי חלקם.

וְהוּא רַבִּי שְׂמַעוֹן וְכֻלְהוּ חֲבַרְיָא מְרַנְנִין בְּרַנָּה דְּאוּרִיָּתָא והיה רשב"י וכל החבריא קדישא שמחים בשמחת התורה ומרננים בניגון הטעמים דטנת"א ליחד יחוד עצום על ידם, **וּמְחַדְשֵׁן מְלִין דְּאוּרִיָּתָא כָּל חַד וְחַד מְנַיְהוּ** ומחדשים חידושים בפרד"ס התורה וכך היו מקשטים את השכינה כל אחד ואחד מהם, **וְהוּא חַדִּי רַבִּי שְׂמַעוֹן וְכָל שְׂאָר חֲבַרְיָא** והיה שמח רשב"י וכל החברים. **אֲמַר לֹון רַבִּי שְׂמַעוֹן** אמר להם רשב"י, **בְּנֵי, זְכָאָה חוּלְקָבוֹן, בְּגִין דְּלְמַחָר, לָא תִיעוּל כְּלָה לַחֲפָה אָלָא בְּהַדְרִיָּכוּ** בני, אשרי חלקכם, כיון שלמחר יום שבועות, לא תכנס הכלה, השכינה ליחוד העליון לחופה אלא אתכם. **בְּגִין דְּכֻלְהוּ דְּמִתְקַנְיִן תְּקוּנָתָא בְּתַאי לִילִיָּא וְחֲדָאן בָּהּ** בשביל שכל אותם החברים שעוסקים בתורה ומתקנים את תכשיטיה בזה הלילה ושמחים בה, **כְּלָהוּ יְהוֹן רְשִׁימִין**

וּבְתִיבִין בְּסִפְרָא דְדַכְרָנְיָא כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרון שהוא המלכות כי הספר הוא בחי' המלכות והזכרון הוא היסוד, וא"כ כל החברים יהיו חקוקים בשכינה הקדושה, **וְקִדְשָׁא בְרִידָּהּ הוּא מְבַרְךְ לֹון בְּשִׁבְעִין בְּרַכָּאן** והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות, שהם אותיות עסמ"ב קס"א קמ"ג קנ"א שיש בהם ע' אותיות (ע"ה), וכן שבע ספירות של ז"א שכל אחת כלולה מעשר, **וְעֵטְרִין דְּעֵלְמָא עֵלְאָה** ועטרות, שהוא אור מקיף, מעולם העליון, שהיא אמא עילאה, אל המלכות.

פְּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, הַשָּׁמַיִם מְסֻפְּרִים כְּבוֹד אֵל (תהלים יט ב) השמים הוא הת"ת שהוא הז"א, ואמר, ה-שמים לכלול את הנוק' עם ז"א, ויש יחוד ז"א ונוק', ולכן הם מאירים בספירים, וכאשר מזדווגים, אז מאיר ז"א אל המלכות הנקראת "כבוד אל" גימט' ס"ג, כי עתה ביום שבועות, המלכות יש לה הארה מן הדעת הפנימית שהיא ס"ג. **קָרָא דָּא הָא אוֹקִימְנָא לִיה** פסוק זה כבר פירשנו אותו. **אֲבַל בּוֹמְנָא דָּא דְכֻלָּה אֶתְעָרָא לְמִיעַל לְחַפְּהָ בְּיוֹמָא דְמַחְר** אבל בזמן הזה, בליל שבועות, כשהכלה שהיא השכינה מתעוררת כל הלילה להכנס לחופה למחרת ביום שבועות, **אֶתְתַּקְּנַת וְאֶתְנַהֲיַת בְּקִשּׁוּטְהָא בְּהַדִּי תְּבַרְיָא דְחֻדָּאן עֲמָה בָּל תְּהִיא לִילְיָא** נתקנת בכ"ד צירופי אדנ"י ומאירה בקישוטיה מהשמות היוצאים מכל ספרי התנ"ך יְפֵ עָנְ וכו' יחד עם החברים השמחים איתה, שעסקו בתורה כל אותו הלילה, **וְאִיהִי חֻדָּאת עֲמָהוֹן** והיא שמחה עמהם. **וּבְיוֹמָא דְמַחְר** וביום המחרת בתפילות שחרית ומוסף, **כְּמָה אוֹכְלוּסִין חִיילִין וּמְשַׁרְיִין מִתְּבַנְּשִׁין בְּתַרְהִי** כמה אוכלוסין שהם חיילות דמלכות דבריאה וחיילות דמלכות דיצירה וחיילות דמלכות דעשיה מתכנסים אתה יחד בעלייתה ליחוד לקבל השפע. **וְאִיהִי וּבְלָהוּ**

מִחֲבָאן לְכָל חַד וְחַד דִּתְקִינּוּ לָהּ בְּהַאי לִילְיָא והיא וכל אותם חיילות מחכים לכל אחד ואחד שתיקנו אותה וקישטו אותה בזה הלילה היות ואי אפשר לכּוּיִן השעה של כל המתפללים בארץ ובעולם שתיקנו וקישטו אותה בזה הלילה כי בלימוד תיקנו בחי' האח' שלה ועתה בתפילה מתקנים בחי' הפנים שלה וגורמים היחוד בשים שלום. **בִּיּוֹן דְּמַתְּחַבְּרָן בְּחֻדָּא** מכיון שכבר כולם מתחברים כאחד העליונים והתחתונים יחד עם השכינה, ובודאי שהם עולים עמה אבל לא נכנסים עמה יחד לחופה, **וְאִיהִי חֲמַאֲת לְבַעֲלָהּ** והיא השכינה רואה ומתייחדת עם בעלה פב"פ. **מַה בְּתִיב** מה כתוב **הַשָּׁמַיִם מִסְפָּרִים [ב] כְּבוֹד אֵל. הַשָּׁמַיִם דָּא חֲתָן דְּעָאֵל לְחַפָּה** השמים זה החתן שהוא ז"א שנכנס כדי להזדווג עם השכינה. **מִסְפָּרִים, מְנַהֲרִין כְּזוֹהֲרָא דְּסַפִּיר** מספרים פירוש מאירים מכח המוחין שקיבל מפרצופי או"א וא"א כזוהר הספיר, **דְּנַהֲרִין וְזוֹהֵר מְסִיפִי עֲלֵמָא וְעַד סִיפִי עֲלֵמָא**. שמאיר ומזהיר מסוף העולם מהכתר, עד סוף העולם שהוא עד המלכות, היות וקבל המוחין מאו"א וא"א, ובתחילה קודם קבלת המוחין היה מאיר מהחסד עד המלכות ועתה מהכתר עד המלכות.

כְּבוֹד אֵל, דָּא כְּבוֹד בְּלָה דְּאַקְרִי אֵל זה כבוד הכלה שהיא השכינה הקדושה שנקראת אל, **דְּכְתִיב** (תהלים ז יב), **וְאֵל זוֹעֵם כְּכָל יוֹם** המלכות זועמת מתוקף הדינים שיש בה ושם א"ל שבה ממתק אותם. **כְּכָל יוֹמֵי שְׁתַּא אַקְרִי אֵל** בכל ימות השנה נקראת המלכות בשם אל בלבד, **וְהַשְׁתָּא דְּהָא**

עיונים והארות

הארה זו רק בשבת ובשבועות ולכן שבועות רק יום אחד.

ג. בכל השנה כולה, המלכות מקבלת הארת "אל" בלבד ולכן נקראת "אל", אבל בשבועות מקבלת הארה משם ס"ג העולה בגימט' "כבוד אל" ואין לה

עֲאֵלֶת לְחֶפְהָ ועתה ביום שבעות שהיא נכנסת לחופה ומקבלת שפע דמוחין דדעת הפנימי שהוא שם ס"ג שמספרו כבו"ד א"ל, אֶקְרִי כְבוֹד נקראת כבוד ג"כ ע"י כ"ד קישוטי כלה, וְאֶקְרִי אֵל ונקראת אל כי ג"כ מקבלת שפע מהכתר העליון. יְקַרְרָה עַל יְקָרָה. כבוד על כבוד, שקבלה מח חכמה נְהִירוֹ עַל נְהִירוֹ אורות על אורות כנגד מח בינה. וְשִׁלְטָנוֹ עַל שִׁלְטָנוֹ. ושלטון ומלכות על שלטון ומלכות, כנגד הדעת, ועתה נשלמו לה מוחין דחב"ד, ועי"ז היא שולטת ומנהיגה את העולם. בְּרִין בְּהֵיָא שְׁעֵתָא דְשָׁמַיִם עֲאֵל לְחֶפְהָ ואז באותה שעה שעם ישראל מתפללים שחרית ומוסף שאז ז"א שנקרא שמים נכנס להזדווג עם המלכות בהיכל או"א, וְאֵתִי וְנְהִיר לָהּ ובא ומאיר ונותן מוחין לנוק', כָּל אַנְוֵן חֲבֵרְיָא דְאֵתְקִינּוּ לָהּ כל אותם החברים שתקנו וקשטו את הכלה בליל שבעות, בְּלָהּוּ אֶתְפָּרְשֵׁי בְשִׁמְהֵן תִּמְן כולם נזכרים בחופה העליונה בשמותם פלוני בן פלוני, ע"י היסוד דז"א בספר הזכרון להזכירם לברכה. הָדָא הוּא דְכֶתִיב זהו שכתוב (תהלים יט ב), וּמַעֲשֵׂה יְדֵיו הם ישראל הקדושים מעשה ידיו דזו"ן, מְגִיד הֶרְקִיעַ היסוד שנקרא רקיע מפרש את שמותם. מַעֲשֵׂה יְדֵיו, אֵלִין אַנְוֵן מְאִרֵי קַיִמָא דְבְרִית בְּהִדֵי בְלָהּ אלו אותם בעלי שמירת הברית עם הכלה שהיא השכינה שכרתו עמה ברית, וְאַנְוֵן מְאִרֵי קַיִמָא דְבְרִית אֶקְרִוּ מַעֲשֵׂה יְדֵיו אותם בעלי שמירת הברית נקראים מעשי ידיו, בְּמָה דְאֵתְ אָמַר כמו שנאמר (תהלים צ יז), וּמַעֲשֵׂה יְדֵינּוּ פּוֹנְנֵהוּ דָא בְרִית קַיִמָא דְחֵתִים בְּבִשְׂרָא דְכַר נָשׁ פי' זה ברית קודש ששמורה וחתומה בבשר של האדם

שאנחנו מלים אותה "כוננהו" שלא יבא לידי עבירה [ג].

ח"א דף ט' ע"א

וסיים רשב"י המאמר ואומר ומפרש שברו של מי שלומד כל הלילה:

תִּיבוּ יִקְרִין תִּיבוּ שבו מכובדים שבו וּנְחַדְשׁ תִּקְוֹן דְּכֹלָה בְּתַאי לִילְיָא

ונחדש ונתקן קישוטי הכלה בזה הלילה. **דְּכֹל מָאן דְּאַשְׁתַּתֵּף בְּהַרְהָא**

בְּתַאי לִילְיָא שכל מי שמשתתף עמה ולומד ואינו ישן כלל ועושה את התיקון הנצרך

לשכינה בזה הלילה, **יְהָא נָטִיר עֵילָא וְתַתָּא כָּל הָהִיא שְׁתָּא** יהיה שמור

בעליונים ובתחתונים כל אותה השנה, כלומר שיתבטלו מעליו גזירות שנגזרו מלמעלה, וגם יהיה

שמח למטה ולא יוכלו להרע לו, **וַיִּפִּיק שְׁתָּא בְּשֻׁלָם** [ד] ויוציא את השנה בשלום.

עֲלִייהוּ בְּתִיב עליהם כתוב (תהלים לד ח-ט) **חֲזֹנָה מִלְּאָךְ יִי סָבִיב לִירְאִיו**

וַיַּחֲלִצֵם. טַעְמוֹ וְרָאוּ בִי טוֹב יִי ומפרש שמלאך ה' שהיא השכינה הקדושה,

מקפת לאותו אדם ושומרת אותו בגלל שזכה בזה הלילה ללמוד תורה להשתתף לראות ולשמוח

בקישוטי הכלה.

עיונים והארות

כל לילות השנה כי הוא בחי' "הכתר" וכתר הוא אותיות "כרת", וניצול מכל כריתות של כל השנה. ולכן יוציא שנתו בשלום בלא פגע. וגם מכתירים אותו בכתר תורה עיי"ש. ועוד, ע"י ששומע קריאת התורה שזה כמו מעמד הר סיני שאז נתרפאו כל עם ישראל ונעשו כבריה חדשה, גם הוא יבריא ויהיה בריא ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ויחיה לאורך ימים ושנים. וכתבו בספה"ק, כי ע"י קריאת התורה נתקנים רמ"ח אבריו של האדם, שכן רמ"ח פעמים בשנה מוציאים ס"ת וקוראים בו.

ג. והנה בעלי ברית הכלה כל כחם בהבל לימודם וצריכים להתרחק מדיבור רע שאם ח"ו אינו צנוע בפיו לא די שלא תועיל תורתו ולימודו אלא אדרבא קלקל במקום שאמרו לתקן (מקדש מלך) לכן כדאי מאד לקבל עליו ללמוד בלילה הזה בתענית דיבור בחשק גדול.

ד. עי' להרב פת"ע על הסידור שכתב עד ר"ה. ומו"ר כף החיים כתב עד חג השבועות הבא. וכ"ז שלא ישן כלל ולא התבטל כלל ועיקר, כמ"ש רבנו האר"י בשעהכ"ו. וטעם לזה כתב במחברת הקודש כי בכל לילה שאדם לא ישן, מתקן כרת אחת. ובליל שבועות הוא שורש של

אמור צ"ז ע"ב

תָּא חוּי, כָּל פֶּר נֶשׁ דְּלָא מְנִי חוּשְׁכְּנָא דָּא בא וראה, כל אדם שלא
 סופר חשבון זה, **אֲנֹנִי שְׁבַע שְׁבָתוֹת תְּמִימוֹת** שהם שבע שבתות תמימות
 של ספירת העומר, **לְמוֹפֵי לְדְכִיּוֹתָא דָּא** כדי לזכות לטהרה העליונה הזאת, מאחיזת
 החיצונים, **לָא אֶקְרִי טְהוֹר, וְלֹא כְּכֻלָּא דְטְהוֹר הוּא** [ה] לא נקרא
 טהור ואיננו בכלל ישראל הטהורים, **וְלֹא הוּא כְּדָאי לְמַהוּי לִיה חוּלְקָא**
כְּאוֹרֵייתָא ואין הוא כדאי שיהיה לו חלק בתורה כי חסרה לו הטהרה והקדושה שקונים
 בה את התורה כי לפני אותיות תורה יש אותיות קדושה. **וּמֵאֵן דְּמַטֵּי טְהוֹר לְהֵאִי**
יִזְמָא ומי שמגיע טהור [ו] ביום חג השבועות ע"י שספר את העומר, **וְחוּשְׁכְּנָא לָא**
אֶתְאֲבִיד מְנִיה והחשבון לא נאבד ממנו, **כְּדִי מַטֵּי לְהֵאִי לִיִּלְיָא** כאשר יגיע
 לזה הלילה, **לְבַעֵי לִיה לְמַלְעֵי כְּאוֹרֵייתָא** צריך הוא ללמוד ולעסוק בתורה,
וְלֹאֶתְחַבְּרָא בָּהּ, וְלִנְטָרָא דְכִּיּוֹ עֶלְאָה, דְּמַטֵּי עֲלִיה בְּהֵאוּ
לִיִּלְיָא, וְאֶתְדַבֵּי ולהתחבר בתורה ובשכינה ולשמור הטהרה העליונה שתגיע אליו באותו
 לילה ע"י הספירה שגמר לספור, וע"י הלימוד של הלילה הקדוש הזה יזכה לטהרה העליונה.

עיונים והארות

אנחנו סופרים את העומר, ועי"ז אנחנו נשמרים
 מן הטומאה. ובלי שבועות לא סופרים, והיחוד
 אינו בלילה אלא ביום בתפילה. ולכן צריך כל
 הלילה לא לישון אלא לעסוק בתורה ולקשט
 את הכלה להיות מבני היכלא דמלכא, ועי"ז
 הוא נשמר, ואז ביום יש את היחוד הגדול
 והנורא.

ה. היות ויש בימי העומר ב' דברים: א' גידול
 שערות, שאסור להסתפר עד שבועות ואז
 המגדל שערותיו נקרא קדוש כמו הנזיר שנאמר
 בו "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו". ב', ע"י
 הספירה מטהר כל יום ומוסיף טהרה ונקרא
 טהור, ואם חסר אפ"ל יום אחד מהספירה לא
 נקרא טהור.

ו. ועי"ך יזכה לטהרה, פירוש כי כל מ"ט לילות

וְאוֹלֵיפֶנֶא, דְּאוֹרֵייתָא דְּבַעֵי לִיה לְמַלְעֵי בְּהַאי לִילֵיאַ וּלְמַדְנֹו,
התורה שצריך האדם ללמוד בזה הלילה היא, **אוֹרֵייתָא דְּבַעֵל**

פְּה תורה שבעל פה שהם סודות התורה, חוץ מהמקרא והג"ך ממה שלמד עד חצות לילה,
בְּגִין דִּיתְרַבּוּן (ס"א דִּיתְרַבּוּן) **בְּחֻדָּא, מִמְּבוּעָא דִּנְחֻלָּא עֲמִיקָא** בשביל

שיטהרו ויזדככו עם ישראל והשכינה כאחד בשלמות מהמבוע של הנחל העמוק, שהוא הבינה
העליונה, כי אחר הלימוד באשמורת הבוקר הולכים ישראל והשכינה הקדושה יחד למקוה
העליון, כי למקוה התחתון של המלכות מספיק לספור שבעה ימים, אבל למקוה העליון של הבינה
צריך ז' שבועות. **לְבַתֵּר בְּהַאי יוֹמָא, לִיתִי תוֹרָה שְׂפַכְתָּב, וַיִּתְחַפֵּר**

בְּוֹן ואח"כ בזה היום שהוא חג השבועות, יבא התורה שהוא פרצוף ז"א (ס"א בְּהוּ) עם הנוק'
שהיא תורה שבע"פ, **וַיִּשְׁתַּכַּחֲוֹן בְּחֻדָּא בְּזוּוּנָא חַד לְעִילָא.** וימצאו יחד

ביחוד אחד למעלה. **בְּדִין מְכַרְיוֹי עָלִיהּ וְאַמְרֵי** ואז מכריזים עליו, ואומרים על מי
שהשתתף בלימוד בליל שבועות ותיקן וקישט את השכינה, (ישעיה נט כא) **וְאַנִּי זֹאת**
בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר יי', רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבַרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי
בְּפִיךָ וְגו' הקב"ה אומר זאת בריתי שהיא השכינה, וגם רוחי שהיא שפע מז"א הנקרא רוח

ישרה וישכון עליך, "ודבריי" שהוא לימוד כ"ד ספרים שקשטת את השכינה אשר שמתי בפִּיךָ,
שכל זה עשית ע"י הבל פיך שלמדת, עי"ז תזכה שלא ימושו מפִּיךָ וכו'.

וְעַל דָּא, חֲסִידֵי קַדְמָאֵי לָא הָווּ נְיָיְמֵי בְּהַאי לִילֵיאַ ועל זה החסידים
הראשונים לא היו ישנים בזה הלילה של ליל שבועות, **וְהָווּ לְעֵאָן בְּאוֹרֵייתָא**

והיו לומדים ועוסקים בתורה, **וְאַמְרֵי, נִיתִי לְאַחֲסָנָא יְרוּתָא קַדִּישָׁא, לָן,**
וְלִבְנֹו, בְּתַרִּין עֲלָמִין והיו אומרים, בואו לנחול את התורה שהיא ירושה קדושה לנו

ולבנינו בשני עולמות. וההוא ליליא, כנסת ישראל אתעמרא עלייהו ובאותו לילה השכינה מתעטרת ונעשית כתר ואור על ראשם, ואתיאי לאזדונונא ביה במלכא ובאה למחרת ביום להתייחד בו במלך ז"א, בתפילות שחרית ומוסף כנודע מדברי הרב, ותרווייהו מתעמרי על רישייהו, דאנון דזכאן להכי ושניהם, ז"ן, מתעטרים ומאירים מהיחוד העליון ומשפיעים שפע על ראשיהם של אותם שזכו לסייע ולגרום את היחוד הזה ע"י שעסקו בתורה בלילה.

רבי שמעון הכי אמר רשב"י כך היה אומר, בשעתא דמתבנשי חבריאי כהאי ליליא לנביה בשעה שהיו מתקבצים החברים בזה הלילה אצלו, ניתי לתקנא תכשיטי פלה נבוא לתקן את התכשיטים של הכלה שהיא השכינה הקדושה, בגין דתשתבח למחר בתכשיטה, ותקונהא כדי שתמצא למחר בשעת התפילה שאז הוא היחוד, מקושטת בתכשיטיה ותיקוניה שהם כ"ד צירופי אדנו"ת והשמות היוצאים מסוף הכ"ד ספרים, לנבי מלכא כדקא יאות וכפאה חולקיהון דתברייא להעלותה לצורך היחוד לפני המלך ז"א כמו שצריך. אשרי חלקם של החברים, בד יתבע מלכא למטרוניתא, מאן תקין תכשיטה כאשר יבקש המלך לדעת מן המלכה שתספר לו, מי הוא שתיקן את תכשיטיה שהם השמות שבסוף כ"ד ספרים, ואנהיר עמרהא והאיר את עטרתיה שהם המוחין הגדולים שמקבלת ביום זה, ושוי תקונהא וסידר את תיקוניה שהם כ"ד צירופי אדנו"ת. ולית לה בעלמא מאן דיידע לתקנא תכשיטי פלה, אלא חבריאי ואין לך בעולם מי שיודע לתקן את תכשיטי הכלה אלא החברים שהם בעלי קבלה שיודעים סודות התורה שנקראים בנים

היודעים שכל תיקוני השכינה תלויים בהם, וּבָאָה חוֹלְקֵיהוֹן בְּעֶלְמָא דִּין
וּבְעֶלְמָא דְאִתִּי אשרי חלקם בעולם הזה והעולם הבא.

תָּא תְּוִי בא וראה, חֲבַרְיָא מְתַקְנֵי בְּהַאי לִילְיָא תְּכַשִּׁיטְהָא
לְכַלְהָ, וּמְעַטְרֵי לָהּ בְּעֶטְרָהָ החברים ע"י לימוד ליל שבעות, מתקנים

בזה הלילה את הנוק' שהיא השכינה הקדושה בכ"ד קישוטים ומעטרים אותה בעטרות ע"י

שממשיכים לה את המוחין, לְנַבִּי מַלְכָּא כדי שתוכל לעלות למלך ז"א. וּמֵאֵן

מִתְקִין לִיהָ לְמַלְכָּא בְּהַאי לִילְיָא ושואל, ומי מתקן את המלך שהוא ז"א בזה

הלילה, לְאַשְׁתַּבְּחָא בָּהּ בְּכַלְהָ, לְאַזְדַּוּנָא בָּהּ בְּמִטְרוּנִיתָא להמצא

עם הכלה להתייחד עם השכינה, כלומר שז"א יהיה מתוקן ומזומן עם המוחין להתייחד עם

השכינה, הגורם לזה הוא. נִהְרָא קַדִּישָׁא עֲמִיקָא דְכָל נַהְרִין, אִימָא

עֲלָאָה הנהר הקדוש העמוק מכל הנהרות שהיא אמא העליונה, שהיא נותנת לו את המוחין

ומתקנת לו את הכתר מהת"ת שלה כנודע. הֵדָא הוּא דְבְּתִיב, זהו שכתוב (שיר

השירים ג יא) צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּפֶלֶךְ שְׁלֹמֹה וְגו'. לְבַתָּר

דְּאִתְקִינַת לִיהָ לְמַלְכָּא, וְאַעֲטַרַת לִיהָ אחרי שהאמא העליונה תיקנה את

המלך ועיטרה אותו במוחין דכ"ב, אֲתִיית לְדַבְּרָאָה לָהּ לְמִטְרוּנִיתָא היא באה

לטהר את המלכה, וְלְאַנּוּן דְּמִשְׁתַּבְּחֵי נְבִיָּהּ ולכל אותם שנמצאים אתה, כלומר בני

ישראל העוסקים בתורה.

לְמַלְכָּא דְּהוּא לִיהָ בַּר יְחִידָאֵי משל למלך שהיה לו בן יחיד, אֲתָא

לְזוּוּנָא לִיהָ בְּמִטְרוּנִיתָא עֲלָאָה בא להשיא לו את הכלה

העליונה והחשובה, מֵאִי עֲבַדַת אֲמִיָּה כָּל תְּהוּא לִילְיָא מה עשתה אימו

אותו ליל הנישואין, עֲאֵלֶת לְבִי גְנִיזָהָּא נכנסה לבית האוצרות, אִפִּיקַת עֲטָרָא
 עֲלָאָה בְּשַׁבְּעִין אַבְנֵי יָקָר סַחְרָנְהָא, וְאִעְטַרְתָּ לִּיהּ והוציאה עטרה
 עליונה וחשובה שקבועות בה שבעים אבנים יקרות סביבה, שהם כנגד שבעים אותיות של עסמ"ב
 קס"א קמ"ג קנ"א (ע"ה) והעטירה לחתן בהם. אִפִּיקַת לְבוּשֵׁין דְּמִילַת
 וְאִלְבִּישַׁת לִיהּ ועוד הוציאה מלבושי משי והלבישה אותו בסוד אור מקיף, וְאִתְקַנַּת
 לִיהּ בְּתַקְוֵי דְּמַלְכִין ותיקנה אותו במלבושי מלכים.

לְבַתָּר עֲאֵלֶת לְבִי פְלָה ולאחר מכן נכנסה אמא עילאה לבית הכלה, תְּמַאֵת
 עוֹלִימְתָהָא, דִּיקָא מְתַקְנֵי עֲטָרָהָא וראתה את נערותיה שהם
 הצדיקים שמתקנים את עטרותיה שהם המוחין שלה, וְלְבוּשָׁהָא, וְתַכְשִׁיטָהָא,
 לְתַקְנָא לָהּ ואת לבושיה שהם אורות המקיפים שלה, ואת תכשיטיה שהם השמות שיוצאים
 מכ"ד ספרים כדי לתקן ולקשט אותה. אֲמַרְהָ לֹון, הָא אִתְקִינַת בֵּי מְבִילָה,
 אַתָּר דְּמִיּוּן נְבָעִין אמרה להם אמא עילאה, הרי תיקנתי את בית הטבילה מקום של
 מים נובעים כדי שתטהר מן החיצוניים שסובבים אותה, וְכָל רִיחִין וּבּוֹסְמִין
 סוּחְרֵי אַנּוּן מִיּוּן, לְדַבָּאָה לְכַלְתִּי וכל ריחות ובשמים טובים סביב אותם
 המים כדי לטהר את כלתי, לִיתִי פְלָתִי, מְטַרְוֵינִיתָא דְּבָרֵי וְעוֹלִימְתָהָא,
 וא"כ תבוא כלתי המלכה של בני ונערותיה, וְיִתְדַבּוּן בְּהוּא אַתָּר דְּאִתְקִינַת
 בְּהוּא בֵּי מְבִילָה ויטהרו באותו מקום שתיקנתי באותו בית הטבילה, דְּמִיּוּן
 נְבָעִין דְּעַמֵּי של מים נובעים שאצלי. לְבַתָּר תַּקְנֵנוּ לָהּ בְּתַכְשִׁיטָהָא
 לאחר מכן תקשטו אותה בתכשיטיה, אִלְבִּישׁוּ לָהּ לְבוּשָׁהָא ותלבישו אותה

בלבושיה, אַעֲטְרוּ לָהּ בְּעִטְרָהּא ותעטרו אותה בעטרותיה [ז]. לְמַחַר בַּד
יֵיתִי בְּרִי לְאֻדְוֹנָא בְּמִטְרוֹנִיתָא ולמחר כאשר יבא בני להתייחד עם המלכה,
יִתְקִין הֵיכְלָא לְבִלְהוּ, וְיִשְׁתַּכַּח מְדוּרִיהָ בְּכוּ בַחֲדָא הוא יכין היכל
לכולם וימצא דירתו בכם יחד.

בְּךָ מְלִכָא קְדִישָׁא, וּמִטְרוֹנִיתָא, וְחִבְרִיָּא, בְּהַאי גְּוֹנָא והנמשל,
כך המלך הקדוש ז"א והמלכה, והחברים הצדיקים העוסקים בתורה כעין זה. וְאִימָא
עֲלָאָה דְּמִתְקַנְתָּ בְּלָא ואמא העליונה שמתקנת את הכל. אִשְׁתַּכַּח דְּמִלְכָּא
עֲלָאָה, וּמִטְרוֹנִיתָא, וְחִבְרִיָּא נמצא שהמלך העליון והמלכה והחברים,
מְדוּרִיהוֹן בַּחֲדָא, וְלֹא מִתְפָּרְשִׁין לְעֵלְמִין משכנם יחד ואינם נפרדים
לעולם. חֲדָא הוּא דְּכִתִּיב זהו שכתוב (תהלים טו א-ב), יי' מִי יגֹוֹר בְּאַחֲלָדָה
וְגו', הוֹלֵךְ תָּמִים וּפּוֹעֵל צְדָק. מֵאֵן הוּא פּוֹעֵל צְדָק מי הוא פועל
צדק. אֵלָא, אֵלִין אַנּוּן דְּמִתְקַנְי לְמִטְרוֹנִיתָא בְּתַכְשִׁיטָהּא,
בְּלִבוּשָׁהּא, בְּעִטְרָהּא. וְכֹל חַד, פּוֹעֵל צְדָק אַקְרִי הם אותם הצדיקים
שמתקנים את המלכות בתכשיטיה בלבושיה ובעטרותיה וכל אחד נקרא פועל צדק.

עיונים והארות

מלבישים אותה בהם עד לאחר הטבילה, אז
לובשת אותם. אמנם מפשט שער הכוונות
משמע שהולכת לטבילה עם התכשיטים שהם
האורות עיי"ש, והיע"א. ויש ליישב לענ"ד
שהתכשיטים הם לא כפשוטם אלא אורות
עליונים הנותנים לה ומאירים בה וע"כ באים
איתה בטבילה.

ז. וקשה, כי למעלה למדנו שע"י לימוד הכ"ד
ספרים מתקנים אותה ומקשטים אותה
בתכשיטים וכו' ואח"כ הולכת למקוה עם
האורות והתכשיטים שתקנו לה וקשטו אותה,
וכאן משמע שאחרי המקוה מלבישים אותה את
התכשיטים? ואפשר לומר שבלימוד מתקנים
ומכינים את התכשיטים אבל לא ממש

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, אֵלְמַלָּא לָא זְכִינָא בְּעֵלְמָא, אֵלָא לְמִשְׁמַע
 מְלִין אֵלִין רַבִּי אמר רבי חייא, אם לא הייתי זוכה בעולם אלא לשמוע מילים
 אלו די לי. וְכַּאֲהוּ חוֹלְקִיהוֹן דְּאַנְוֹן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוּרֵיִתָּא אשרי חלקם
 של אותם שעוסקים בתורה, וְיִדְעִין אוּרְחֵי דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא ויודעים את דרכיו
 ומצותיו של המלך הקדוש, דְּרַעוּתָּא דְּלַהוֹן בְּאוּרֵיִתָּא ושהרצון שלהם בתורה
 ובמצות, עֲלֵייהוּ בְּתִיב עליהם כתוב (תהלים צא יד) כִּי בִי חֶשֶׁק וְאַפְלָטָהוּ.
 וּבְתִיב (תהלים צא טו) אַחֲלָצְהוּ וְאַכְבְּדֵהוּ.

דרוש א'

יום החתונה הגדולה - יום הדין על התורה

זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו

ביום הזה הקב"ה מראה לנו את אהבתו הגדולה, אהבה שאינה תלויה בדבר, שבחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו הקדושה, חמדה גנוזה תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, והוציאנו מעבדות לחרות, והעלנו מבירא עמיקתא לגאולה ולישועה, והביא אותנו ליום הגדול, לחתונה הגדולה, בו ביום נגמר הזווג בין החתן המרומם ה' יתברך ויתעלה שמו, והכלה המהוללה בת זוגו כנסת ישראל, כמש"כ ביום חתונתו - זה מעמד הר סיני, וביום שמחת לבו - זה מתן תורה. לא אמר ביום חתונתו ושמחת ליבו, אלא ביום חתונתו וביום שמחת לבו.

שמחת הקדושין לכד היא הקרבה להר סיני, שאז פסקה זוהמתן וזה היה ע"י שליח, ע"י משה רבנו, כמש"כ וקדשתם היום ומחר. אבל מתן תורה, הוא החופה הוא היחוד שהיה ע"י הקב"ה, והוצרך הקב"ה בעצמו לירד על הר סיני ופה אל פה אדבר בו בדברות קדשו, כי אי אפשר חופה ויחוד ע"י שליח, ומאז נהג איתנו כדין חתן לכלה, כמש"כ אתי מלבנון כלה, לבבתיני אחותי כלה - וכמשוש חתן על כלה.

שמים וארץ הם בחי' אותיות ו"ה

והנה עיקר שמחת החתן והכלה שהם קובה"ו, היא התורה הקדושה, כמו שאמרו רבותינו יום הששי ויכולו השמים והארץ, בתיבת הששי יש תוספת אות ה"ה שהיא הכלה השכינה הקדושה, ותיבת "ששי" הא אות ו' שהוא החתן קובה"ה, הם הנקראים "שמים וארץ". ותנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלים ישראל את התורה מוטב, ואם לאו יחזיר העולם לתהו ובהו.

ולכן עיקר שמחתנו לשמח החתן והכלה, הוא ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, וצריך כל אחד ביום זה לדעת שדנים אותו כמה יזכה השנה הזאת להגות בתורה, ומה הוא מקבל עליו ללמוד, ולקבוע עתים לתורה, ולחנך בניו לתורה, ואז החיתון והזווג יעלה יפה יפה.

כי התורה מחנכת אותנו ומדריכה אותנו שנשלט על היצה"ר שלנו, ונכוף אותו לעבוד את השי"ת, ורק ע"י התורה אפשר לכפות את היצה"ר, כמש"כ אם פגע בך מנוול זה, מושכהו לבית המדרש.

וזה הטעם שקראו לחג השבועות בשם "עצרת", לרמוז שאין שום יכולת לעצור את היצרים של האדם, אלא רק התורה היא המעצור העולמי, בכח לימוד התורה, והיא העוצרת ע"י מאמר ה' וחומת הדת, והיא בסוד חקת עולם לדורתכם. כמו דאיתא בגמ' (קידושין ל:): "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין".

וזה שאמר רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, כי היום הזה גורם לעצור לחסום את היצה"ר.

וחג השבועות כידוע הוא גמר חג הפסח על דרך סור מרע ועשה טוב, והיא תכלית ועיקר יציאת מצרים. וזה ענין מילה וטבילה אצל הגר, ואם מל ולא טבל כאלו לא מל, כי הסרת הערלה היא הסרת הטומאה, והטבילה היא קבלת הטהרה, ולכן המילה קודמת לטבילה. וא"כ בפסח יצאנו מהטומאה הנוראה, ולאחר ההכנות בימי ספירת העומר, אז בחג השבועות אנו טובלים במקוה העליון, ומקבלים את התורה הקדושה ונכנסים ומקבלים טהרה גדולה.

וכאשר יצאנו ממצרים שעדיין לא קבלנו את התורה אז אכילתנו היא בבחינת שעורים - מאכל בהמה, ולכן מקריבים מנחת העומר משעורים, ובשבועות כאשר קבלנו את התורה אנו אוכלים ומקריבים שתי הלחם מחטים - מאכל אדם, כי כאשר יצאנו ממצרים השתחרר רק הגוף, אבל עתה בחג השבועות הנשמה מקבלת את התורה ואז האדם בן חורין אמיתי וכמש"כ פְּרוּת על הלוחות - פְּרוּת ע"י לימוד התורה.

והנה זה היום קוינו לו - לחתונה הגדולה - ההר בוער באש עד לב השמים.

ולא די בזה, אלא יש קולות וברקים, שיצא קול, כי האשה מחזיקים אותה למקודשת ע"י הקול, שיצא קול פלונית מתקדשת היום.

ואח"כ הקב"ה האיר את העולם בברקים כדרך שמאירים לכלה בנרות.

והטעם לבשמים אומר הבן איש חי כי הגמרא (סנהדרין ע"א) אומרת חמרא וריחני פקחין, דהיינו שיש לריח כח להחכים את האדם, ולכן נתן הקב"ה ריח טוב, כדי שנוכל להבין סודות התורה.

ואמרו רבותינו כי רק כאשר כבר עמדנו על הר סיני פסקה הזוהמה, ולכן אומרים "אלו קרבנו לפני הר סיני דיינו", כי ע"י הקריבה להר סיני הגענו למדרגת אדה"ר לפני החטא, והיינו יכולים לידע את התורה כולה לבד, כמו האבות, כי האברים שלנו היו מלמדים אותנו, כמו שאיתא במדרש תנחומא (פרשת ויגש יא) על הפסוק עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר

משמרתי מצותי חקותי ותורתִי, ומהיכן למד אברהם את התורה, רשב"י אומר נעשו שתי כליותיו כשני כדים של מים והיו נובעין תורה.

יום הדין על התורה

והנה ידוע כי בחג השבועות נידונים על פירות האילן, כמו ששינינו במשנה (ד"ה גז): "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון... ובחג נידונים על המים". ומפרש בגמרא: "מפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן".

והנה השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק נר מצוה אות ט) הביא בשם המקובל האלקי בעל "תולעת יעקב" דבר נפלא ונורא, שראוי לכל אחד לחזור ולשון בהכנה לקראת חג השבועות, כי חג השבועות הוא יום הדין של מתן תורה, שבו נידונים נשמות ישראל שהן בבחינת "פירות האילן", על שיצאו מאילן הנשמות של הקב"ה, אם עסקו בתורה וקיימו מעוות התורה כראוי.

והנה הם דברי השל"ה בלשון: "חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה, ובפסחים פרק אלו דברים (סח): הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם... מכל מקום גילו ברעדה כתיב, והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית, והודות והלל להשם יתברך שנתן לנו התורה, מתעורר מאוד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו, ולהיות מוכתר בכתר תורה לקיים להגית בו יומם ולילה, כי היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא.

וזה לשון תולעת יעקב דף נ"ח: ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשיג ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחדוש העולם... כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם, להשיג ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן... וכבר ביארנו כי הפירות הם, הן הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן, בלא השלימם בתורה ובמצוות כראוי" עד כאן.

ר' ברוך ממעז'בוז' זי"ע, היה רגיל לומר שהוא מתיירא מחג השבועות יותר מראש השנה, כי בראש השנה עיקר המשפט והדין הוא על גשמיות, כלומר "יחלה יותר יחלה פחות", ואילו בחג השבועות הדין הוא על רוחניות, אם עסקנו בתורה וקיימנו את מצוותיה כראוי.

יומתק לבאר לפי זה מה שאמר הקב"ה: "הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו על פירות האילן". וצריך ביאור איך בהבאת שתי הלחם יתברכו "פירות האילן" - נשמות

ישראל על יום הדין של מתן תורה. ונראה לבאר הכוונה בזה על פי המבואר בזהר הקדוש (חלק א רס.), כי שתי הלחם הן כנגד תורה שבכתב ותורה שבעל פה: "אורייתא דאקרי לחם דכתיב (משלי ט-ה) לכו לחמו בלחמי, ואנן מקרבין ביומא דחמשין דאתייהיב ביה אורייתא, שתי הלחם תורה שבכתב ותורה שבעל פה".

יום חתונתו זה מתן תורה

והנה ביום זה היא החתונה כמו שכתוב ביום חתונתו וביום שמחת לבו, רבותינו (במסכת תענית דף כו:) דרשו ביום חתונתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנין ביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו.

א"כ משמע שהם ב' ימים, שיום חתונתו אינו יום שמחת לבו. ואמר הגאון ר' משה סאלוויצ'יק כי משל לאדם שפתח עסק גדול, בודאי שהוא שמח מאד, אבל השמחה האמיתית והגדולה זה ביום שהוא רואה שהעסק מצליח, גם חתן וכלה יש להם שמחה ביום החתונה, אבל השמחה הגדולה היא ביום שהם רואים את הפירות. וכן עם ישראל.

נתבונן ונראה איזו התבטלות היתה לעם ישראל ביום קבלת התורה, הרי כל העולם דמם, עוף לא פרח, שור לא געה וכו', עם ישראל ראה את ההתבטלות לגבי התורה, הם למדו למשך כל ימיהם כי הכל בטל לגמרי לגבי התורה.

ביום זה אנחנו זוכים לעבור ממצב של אוכלי שעורים - בהמות, למצב של אוכלי חטים, להגיע למדרגת "אדם".

שני הלוחות כנגד חתן וכלה ועוה"ז ועוה"ב

ומדרש רבה כי תשא כתב - שני לוחות העדות, כנגד שמים וארץ - כנגד חתן וכלה - כנגד העוה"ז והעולם הבא. וענין חתן וכלה הוא בחי' משפיע ומקבל, כמו שמים וארץ שמים משפיעים בארץ, וכן עוה"ב משפיע לעוה"ז.

וע"כ בשבועות קב"ה וישראל ואורייתא חד הוא, שהחבור בין הקב"ה לכנסת ישראל ועם ישראל הם ע"י משפיע ומקבל, ואז יש שלימות והפסקת הזוהמה.

וזוה הסוד שמשה רבנו הוסיף יום אחד מדעתו, והסכים עמו הקב"ה, כי יום ששי הוא בחי' חתן, ושבת קודש בחי' כלה, כי יום הששי משפיע על השבת, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

וע"כ רצה משה רבנו שהתורה תנתן דוקא בשבת הנקראת כלה, כי בזה תושלם מדרגת כ"י שנקראת כלה, ויהיה תיקון שלם ופסיקת הזוהמה, וע"כ נקרא יום מתן תורה יום הארוסין והחתונה בין קב"ה וכנסת ישראל.

זוהי שקבלו ישראל את התורה בהר סיני, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, הוא כי סוד לימוד התורה בכח הוא תורה שבכתב, כי היא השורש של תורה שבע"פ, ולימוד התורה שבע"פ עיקרה להביא לידי מעשה של פסיקת ההלכה, כי רק עם התורה שבע"פ אנחנו יכולים לפסוק, וכמו שאמרנו ל"להורותם" זה גמרא, והיא כנגד המעשה "ולכן הקדימו ישראל נעשה לנשמע", שעיקר עסק התורה הוא להגיע למעשה ללמוד על מנת לעשות. ולכן באו המלאכים וקשרו כתרים לעם ישראל, כי עם ישראל הגיעו למדרגת המלאכים, מבחי' "עושי דברו", ולכן שני כתרי תורה אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, תורה שבכתב ותורה שבע"פ מבחי' חתן וכלה, נעשה היא הכלה, ונשמע הוא החתן כנודע.

וכמו שהכלה עושה הכנות לקראת חתונה כן אנחנו צריכים להכין עצמינו ולטהר רעיונינו שנוכה לקבלת התורה בכל רמ"ח אברינו ושס"ה גידינו.

דרוש ב'

הארת מעמד הר סיני וקבלת התורה בכל שנה

חג השבועות נקרא גם בשם מתן תורה וגם בתפילת עמידה אומרים אנחנו "זמן מתן תורתנו", וכבר נודע מה שכתב רבנו האריז"ל שבכל מועד וחג מתחדשת אותה הארה ואותה נתינה בעולם.

ולפי זה בחג השבועות שהוא חג מתן תורה מתעוררת ההארה הגדולה והעצומה של מעמד הר סיני וקבלת התורה כאלו ממש אנחנו עומדים ברמ"ח אברינו ושס"ה גידינו על הר סיני ומקבלים את התורה.

ומסופר על גדולי הצדיקים שזכו להרגיש את מעמד הר סיני, וכלשון אחד מהראשונים "החזקוני" שכותב וז"ל: "ובחלומי שמעתי קול אלהים מדבר עשרת הדברות בנועם קול דממה לארץ ולדרים". והוא פלא איזה חשק היה להם לתורה, כי ידעו להכין עצמם ואז זכו לשמוע ולהרגיש, והכל ע"י העמל והיגיעה.

המהר"ל מפראג אומר שמתן תורה לא היה ארוע חד פעמי, אלא מדי שנה ושנה דנים את האדם ונותנים לו את חלקו בתורה. כל שנה ושנה בעצרת, האדם נדון על התורה שיזכה להשיג בשנה זו.

פעם אחת בשנה, בשבועות, ניתנת לנו הזדמנות חד שנתית להחליף דרגה. להכנס למסלול אחר. זהו המתן תורה המתחדש מדי שנה, וכל יהודי זוכה בו לפי כלי הקיבול שהכין.

גם בזה"ז חולים נתרפאו

וסיפר לנו הרב קולדצקי חתנו של הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א שמעשה היה באברך ת"ח שחלה במחלה הקשה ל"ע ובא אותו אברך למרן הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצוק"ל והיה בוכה ומספר לרב את מה שגילו שהוא חולה מאוד ובקש מהרב שיברך אותו והיה זה מספר ימים לפני חג השבועות. ואמר לו הרב, תשמע הרי בעוד מספר ימים מגיע חג השבועות וקוראים בתורה את פרשת מתן תורה עשרת הדברות, וידוע מה שאמרו חז"ל (ילקוט"ש רע"ב) שבשעה שנתן הקב"ה את התורה לעם ישראל כל החולים נתרפאו.

ולכן תלך אתה לבית הכנסת ותשמע מהחזן שקורא בתורה מלה במלה ותחשוב ותכוין דעתך כאלו אתה עומד ממש בהר סיני, ובעזרת ה' תהיה בריא. שמע אותו אברך לעצת הרב זצוק"ל ועשה כן. לאחר מכן כשהלך לעשות בדיקות ראו שהמחלה נעלמה וכלא היתה.

נמצאנו למדים שממש בכל שנה מתחדשת קבלת התורה, וצריך האדם להרגיש ולראות כאלו ממש עומד ומקבל את התורה על הר סיני, וע"י זה יחיה לאורך ימים על התורה ועל העבודה.

כח הדיבור שיצא מפי הגבורה

"מן השמים השמיעך את קולו וכו' ודבריו שמעת מתוך האש", א"כ הפעם הראשונה שעם ישראל שומע את קול ה' יתברך בכבודו ובעצמו ומההבל של אותם הקולות מתמלא כל העולם אור זיו וכח. וכל הבריאה כולה העצים והאבנים וכו' וכן בעליונים קבלו את אותו הדבור שיצא מפי הגבורה וקבלו חיות וזה מאיר בהם עד עצם היום הזה.

וכאשר שמעו ישראל את הדברות מפי הגבורה נתמלא כל העולם בשמים. וכיון שנתמלא בדבור ראשון, להיכן הגיע הריח של דבור שני, אלא הוציא הקב"ה רוח מאוצרותיו והעביר ריחו של דבור הראשון והביא ריחו של דבור השני, ונתמלא כל העולם כולו שוב ריח בשמים מין אחר חשוב מאד, וכן הלאה. ואומר הר"ח הטוב הטעם לבשמים הוא ע"פ הגמרא (סנהדרין ע"א ע"א) שאומרת חמרא וריחני פקחין, שהריח הטוב מפקח את האדם ויכול להבין את התורה הקדושה.

וכן מכל דבור ודבור יצאה נשמתן של ישראל שנאמר "נפשי יצאה בדברו" והוריד הקב"ה טל של תחיה והחיה אותם ובודאי שזה הטל הוא אור של מוחין עצומים וגדולים שעם ישראל נתעלו וקבלו אור ומוחין חדשים כדי שיוכלו להבין התורה.

וכן מכל דבור ודבור חזרו ישראל לאחוריהם י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותם שנאמר מלכי צבאות ידודון ידודון.

וכל שנה ושנה חוזרות הארות אלו להאיר ולכן עלינו לנצל הזמן לתורה ויר"ש.

קרבנו להר סיני

והנה בהגדה של פסח אנחנו אומרים אלו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו.

וקשה איזו תועלת יש לנו אם קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה, הרי העיקר הגדול והמתנה הגדולה ביותר היא התורה בכל חלקיה, מתנה שאין כמותה בעולם, א"כ מה תועיל קרבה להר סיני בלבד?

אמנם דע לך אחי חביבי אם נתבונן רק במעמד הגדול והנורא של הר סיני נראה שכבר כשבאנו ועמדנו על הר סיני זכינו למעלות נשגבות וגדולות שאין כמותם בעולם. ולכן אם רק היינו באים להר סיני וזוכים למעלות המפורטות לקמן דיינו, והם:

א. אמרו רבותינו בשבת (דף קמ"ו) כאשר עם ישראל עמדו בהר סיני, פסקה זוהמתן, זוהמת הנחש שהטיל בחוה. הרי שמיד כשהגיעו להר סיני נטהרו מכל טומאה ומכל זוהמה ונתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מום ומחלה כמו שכותב רש"י, והגיעו למעלת אדם הראשון לפני החטא, והאברים שלהם היו מלמדים אותם ומגידים להם כל התורה רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת כמו שהיה אצל אבות העולם.

ב. זכו למדת השלום והאחדות כמש"כ ויחן שם ישראל נגד ההר כאיש אחד בלב אחד, וזכו לעשות תשובה שלמה כמאמר רבותינו ז"ל במכילתא שמקיישים נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה.

ג. זכו לזריזות גדולה ונפלאה שנאמר ויסעו מרפידים שנסעו ועזבו את הרפיון והעצלנות הגדולה וזכו למדרגת הזריזות והחשק הנורא והנפלא.

ד. זכו ליראת שמים גדולה כי כאשר עמדו על הר סיני נזדעזעו ורעדו ואמרו נעשה ונשמע וניתן להם זיו השכינה הקדושה ונכנסה בלבם מדת ההכנעה והענוה להתבטל זה לזה כמש"כ רבותינו מי שיש לו בושת פנים בידוע שעמדו רגלי אבותיו על הר סיני. (הרי לפניך שהמעמד עצמו היה רם ונשא ונורא מאד מאד).

ועתה בודאי ובודאי שעל מעמד הר סיני בלבד עוד לפני מתן תורה אנחנו צריכים להודות לו יתברך עבור המדרגות הנפלאות הנ"ל.

ולכן אמרנו אלו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, וכ"ש עתה שגם זכינו למתנה הנפלאה שאין כמותה בעולם היא התורה הקדושה שכל אחד מאתנו יכול לטעום ממנה וללמוד בה ולזכות בה כי הרי היא מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול ויזכה.

ה. הר"ן בדרשותיו דרוש רביעי תירץ על זה, שהתורה ניתנה לעם ישראל שהם יפסקו בה לפי הבנתם והכרעתם, וזהו שאומרים אלו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה שתהיה ההכרעה על ידינו שיפסקו למעלה כמו שפוסקים למטה אלא רק נתן לנו את התורה והקב"ה מחליט ומכריע איך ההלכה ולא חכמי ישראל, דיינו.

על אחת כמה וכמה שהקב"ה נתן לנו את התורה, ואנחנו פוסקים להלכה מה יהיה ואיך הפסק וכו' כמו בתנורו של עכנאי במסכת בבא מציעא, (נ"ט ע"ב).

וכמו שמסופר על רבה בר נחמני, (בבא מציעא פ"ו ע"א), שהיה מכנס י"ב אלף מעם ישראל לירחי כלה ללמוד כל חודש אלול וחודש אדר, ואינם מעלים מסים בחודשים אלה. בקשה המלכות להורגו. ברח וישב על גזע עץ סמוך לאגם ולמד. באותה שעה נחלקו במתיבתא דרקייעא בדין נגעים, אם צמח שער לבן בבהרת טמא, אך אם קדם השער לבן לבהרת טהור, מה הדין בספק כשלא יודעים מתי צמח השער לבן.

הקב"ה אמר טהור, וכל מתיבתא דלעילא אמרו טמא. אמרו מי יכריע, והשיבו יכריע רבה בר נחמני שהוא יחיד בנגעים ואהלות. בתוך כך נשבה רוח בין קני הסוף וחשב שבאים להורגו ופרחה נשמתו. בשעת יציאת נשמתו נשאל ממרומים וענה טהור. יצאה בת קול מן השמים: אשריך רבה בר נחמני שיצאה נשמתך בטהור. נפלה פתקה מן השמים רבה בר נחמני נתבקש לישיבה של מעלה. יצאו לחפשו, וכשהגיעו לאגם, ראו להקת ציפורים מצלת עליו, מצאוהו והספידוהו וקברוהו.

הרי ראינו שמן השמים אומרים שכאן אצלינו יפסקו ההלכה ויכריעו בדבר.

פסקה זוהמתן

עם ישראל זכו להגיע למדרגת אדה"ר קודם החטא ע"י שפסקה זוהמתן, והמדרגה הזאת כיון שחטאו ישראל נסתלקה מהם ולא נזכה לה אלא רק לעת"ל בגאולה השלמה בעזה"י.

והנה דוד המלך ע"ה שהוא בבחי' אדה"ר, כי אד"ם ר"ת אדם - דוד - משיח, וקבל מאדה"ר שבעים שנה, נולד בשבועות, והוא נקרא "מלכא משיחא", וממנו משתלשלת הגאולה העתידה בבחי' משיח בחי' אדה"ר קודם החטא, ולכן נולד דוד בשבועות כי אז פסקה זוהמתן בבחי' אדה"ר קודם החטא, ואז מתגלה משיח.

מתגלה אורו של משה

ואז גם מתגלה אורו של משה רבנו, שגם הוא בחי' משיח גואל ראשון הוא גואל אחרון. והוא נתגלה בו' סיון כי נולד בז' אדר ותצפנו ג' ירחים עד ו' סיון. ולא יכלה עוד הצפינו, כי ביום הזה גילוי שער החמשים בחי' יובל, וביובל באה הגאולה והחרות.

ותכלית היציאה ממצרים היא בשבועות, כי אז מגיעים לבחי' אדה"ר קודם החטא והוא תכלית הגאולה כנודע.

על ידי הענוה זוכים לחכמת התורה ועל זה אמרו יחייב חכמתא לחכימין

אמר רבי יוחנן, אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר (דניאל ב, כא) יהב חכמתא לחכימין ומנדעא ליודעי בינה. שמע רב תחליפא בד מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו, אמד ליה אתון מהתם מתניתו לה, אנן מהכא מתנינן לה דכתיב (שמות לא, ו) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה.

נמצינו למדים מזה שאין הקב"ה משפיע חוכמת התורה רק למי שכבר הקדים להיות "חכם", ועל כך אומר הכתוב: "יהב חכמתא לחכימין". ומזה נשכיל להבין שהעבודה הגדולה לקראת קבלת התורה היא, שיזכה האדם להיות בבחינת "חכם", כי בזכות זה ישפיע לו הקב"ה חכמת התורה בבחינת: "יהב חכמתא לחכימין". אלא שצריך לידע, מהי החכמה הראשונה שצריך אדם להשיג בכוחות עצמו, כדי שישפיע לו הקב"ה מחכמתו.

התשובה לזה היא שצריך לקנות מדת הענוה וז"ש שאמרו יהיה חכמתא לחכימין למי שיש בו חכמה כי חכמה הם אותיות כח-מה שרומז על ענוה כמו שאמר משה רבנו "ונחנו מה" שיהיה לו חכמה מיוחד וכח מיוחד להיות בבחינת "מה" שהיא מידת הענוה ואז יזכה לתורה.

וכמו שכתב מו"ר מרן יוסף חיים בעל "בן איש חי" כתב בפירושו "בן יהודע" על אגדות הש"ס (שבת פט). "כי ידוע שהתורה נקראת חכמה" שהיא כח מ"ה, לרמוז מי שיש לו ענוה אמיתית שהיא במדרגת 'מה', זה ראוי שתקרא התורה על שמו". בפירושו "בניהו" (פסחים סו). הוא מפרש לפי זה דקדוק לשון הגמרא (שם): "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו", כי היות שבחינת חכמה"ה היא אותיות כח מ"ה, כי אין החכמה נקנית אלא למי שהוא עניו בבחינת מ"ה, לכן כל המתיהר שאין בו מ"ה שהיא ענוה "חכמתו" מסתלקת ממנו. וכן אמרו חז"ל (קידושין מט): סימן לגסות עניות התורה.

בגמרא (תענית ז): "למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". וכן בגמרא (סוטה ה): "לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכיתנו על הר סיני". ועוד בגמרא (פסחים סו): "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו".

והרב "ערוגת הבשם" מביא על כך מה שמבואר בספרים הקדושים, כי חכמ"ה היא אותיות כ"ח מ"ה שרומזו על מדת הענוה, כמו שאמר משה רבנו בגודל ענוותנותו (שמות טז, ז): "ונחנו מה".

זכמו שכתוב (איוב כה-יב): "והחכמה מאין תמצא". פירוש, כדי לזכות לחכמה צריך להיות תחילה עניו בבחינת "אין". וזהו הרמז: "חכם מה הוא אומר", החכם זוכה לומד דברי חכמה מפאת היות עניו בבחינת מ"ה. ולפי האמור הדי זה מתקשר עם חכמ"ה שהיא אותיות כח מ"ה.

להמחיש העניין נתבונן במעשה הבא שלפנינו. אדם שכר מחבירו משאית גדולה כדי לבצע העברה של רהיטים ומוצרי חשמל, הוא נסע עם המשאית בגביש איילון והתקרב לגשר, שעליו סומן הגובה המרבי למעבר כלי רכב - 5.5 מטרים. "אני בטוח עובר" אמר הבחור לעצמו. שיטת ה'סמוך. תוך כדי שריקה עליזה הוא נכנס מתחת לגשר, אבל אז נשמע קול מתכת מתפצחת, הקול הבלתי נעים הזה הגיע מאזור הגג של המשאית, הבחור קפץ מהמשאית וגילה לצערו הגדול, שהגג מעוך לתוך בסיס הגשר, הוא עלה שוב על המשאית וניסה לנסוע אחורנית, כדי להיחלק, אבל המשאית לא זזה אפילו סנטימטר. רק קולות חיכוך עמומים מבשרי רעה הגיעו מכיוון הגג. הוא ניסה שוב, קדימה אחורה, שוב קדימה ושוב אחורה, אבל כלום לא עזר. המשאית נותרה תקועה, מקובעת היטב במקומה. היא הזמין גרר. הנהג של הגרר ניסה למשוך את המשאית, אך ללא כל הצלחה. מה עושים? מרחוק כבר נשמעו צפירות קולניות של קוצר רוח. הפקק הלך וגדל מרגע לרגע. בחור צעיר יצא מאחת המחוניות וניגש להציע את עזרתו. "אתה? אפילו הגרר לא הצליח פה ואיך אתה תוכל לעזור?!". הבחור לא התרגש מהזלזול ביכולותיו. הוא התקרב למשאית, ניגש לאחד הגלגלים והוציא ממנו את האוויר, וכך עשה גם בשאר הגלגלים. תוך זמן קצר המשאית נמשכה בנקל החוצה... אדם 'נפוח' מביט על כל בעיה בחיים בגישה של "למה עשו לי את זה?! איך העזו להגיד לי ככה?!". במקום להיות 'נפוח' ולהיתקע, מוטב לו לאדם להכניע עצמו, להוריד את האף' ולצאת מכל הבעיות.

דרוש ג'

מעלת וחשיבות הלימוד בליל חג השבועות

בו ידבר בהרחבה גדולה במעלת הלילה הגדול הזה וסדר הלימוד

בליל חג שבועות נשארים ערים כל הלילה ועוסקים בתורה, והטעם כתוב בפרקי דרבי אליעזר לפי שכאשר קבלו עם ישראל את התורה היו ישנים כל הלילה עד שהוצרך הקדוש ברוך הוא להעיר אותם משנתם, משום כך כנגד זה עם ישראל נעורים בלילה הזה ועוסקים בתורה כדי לתקן את המעוות (מגן אברהם סימן תצ"ד כף החיים שם).

ונהגו ללמוד כפי הסדר שמובא בהקדמה לזוהר הקדוש (עיין כף החיים שם, ובבא"ח במדבר הלכה ד) בתורה חמשה חומשי תורה, אח"כ נביאים, אח"כ כתובים, אח"כ מדרשות, ואח"כ סתרי תורה, ומי שלמד בזוה"ק אם בהקדמת זוהר דף ח' ואם בפרשת אמור יראה כמה זכות גדולה למי שלומד כסדר המפורט שם שזוכה לעטר את השכינה הקדושה ולקשט אותה בכ"ד קשוטי כלה, כמה סגולות וזכויות גדולות.

א. יהיו רשומים ונכתבים בספר הזכרונות, והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות ועיטורים של העולם העליון.

ב. פועל צדק עם השכינה הקדושה, ועם בניה היקרים עם ישראל הקדושים להוציאם מהגלות הקשה הזאת.

ג. לא ימות בשנה ההיא, ולא יארע לו שום נזק, וכלשון הזוה"ק "ויפיק שתא בשלם".

ד. זוכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה.

ויש נוהגים בלילה זה ללמוד כפי סדר לימודם של שאר ימות השנה, יש שלומדים גמרא ויש לומדים הלכות, ובמחילה מכבודם לא יפה עושים כי יש סוד בלימוד שתיקן הרשב"י והאר"י כי ע"י לימוד זה מקשט את השכינה הקדושה בכ"ד קישוטים, ואפשר שאחר שלמדו סדר התנ"ך ומעט זוהר יעסקו בתרי"ג מצות ובהלכותיהן.

מסופר שפעם אחת נזדמן רבי יעקב המגיד מדובנא לפני חג השבועות לוילנא, הזמין אותו הגר"א לחוג את החג בביתו, והיו שניהם ערים כל אותו הלילה, הגר"א עסק ב"תיקון ליל שבועות", ואילו המגיד ניגש אל ארון הספרים הוציא משם מסכת אחת של תלמוד בבלי וישב ועסק בה כל הלילה.

ראה הגר"א מוילנא שאורחו החביב יושב ועוסק בתורה כבכל ימות השנה, ניגש אליו ושאל אותו: מה טעם אין אתם קוראים ב"תקון ליל שבועות" כפי המנהג.

השיב המגיד מדובנא כדרכו בקודש: אמשול משל לרבנו למה הדבר דומה, חתן אחד לאחר חתונתו היה יושב ובטל. שאל אותו חותנו, מדוע אינך עוסק במסחר? השיב החתן הצעיר: איני יודע איך לעסוק במסחר. אמר לו חותנו: לך נא לשוק והסתכל במעשי הסוחרים, וכאשר הם עושים תעשה. הלך וראה שהסוחרים תולים בחלון הראווה דוגמאות של הסחורות שלהם מינים ממינים שונים, כדי שעל פי הדוגמאות יוכלו הלקוחות לבחור את הסחורה הדרושה להם.

מה עשה, הלך ושכר לו חנות, וקנה קצת דוגמאות ותלה אותן בחלון הראווה, והחנות ריקה מכל סחורה. נכנסו אנשים ובקשו לקנות חפץ פלוני "כמו שבחלון" ולא היה לו. כשנודע לחותנו התחיל לצחוק עליו, ואמר: לכל הסוחרים יש סחורות רבות בכמות הנדרשת ללקוחות, והדוגמאות הם רק כדי לבחור את הסחורה שמוצאת חן בעיניהם, ואילו אתה שהחנות שלך ריקה מכל וכל, בשביל מה לך הדוגמאות.

והנמשל, המשיך המגיד, מורי ורבי הגאון מוילנא מלא ברכת ה' בתורה בנביאים ובכתובים בתלמוד ובמדרשים, אוצר נחמד ושמן, ובלילה זה עוסק רק בקטעי הפסוקים והמאמרים הנכללים בתיקון של ליל חג השבועות, והם הדוגמאות של כל מין ומין אשר צבר ברוב שקידתו וחכמתו כיד ה' הטובה עליו, ואילו אדם כמוני שלא קרא ולא שנה ולא למד כמעט כלום בכל השנה, ובביתי אין לחם ושמלה, אם אקרא את התיקון ישימוני ללעג וקלס, הואיל והמחסן שלי ריק לגמרי מכל סחורה, ולרש אין כל, לפיכך אני יושב ולומד כאשר תשיג ידי יד כהה.

מעשה ממרן הקדוש

וראינו לנכון להביא המעשה הידוע שהיה עם מרן הקדוש, כפי שכתב המקובל כמוה"ר שלמה אלקבץ הלוי שהיה בבית מרן זיע"א איך שהשכינה הקדושה דברה מגרונו של מרן ה"בית יוסף" כשהיו לומדים בליל שבועות. וכל הקורא מעשה זה מתמלא חשק ושמחה לעשות התיקון של הלילה הקדוש הזה בלא שום דבור וגם ללמוד ביום עצמו דחג השבועות בחשק והתלהבות ולחדש ביום זה חידושים בתורה וזה תארו.

המעשה של מרן הקדוש בליל שבועות שנתגלה אליו המגיד כפי שמובא בספר השל"ה מסכת שבועות פרק נר מצוה.

ולהראות גדולת מעלת זאת הלילה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לבלתי נדום רגע אחת מדבקות התורה. גם יש רשות להפסיק בין ענין לענין לדבר דברי התעוררות מוסר ופשפוש מעשים ולתקן תקנות ליראת ה'. אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקבץ שהיה מתחבר בבית של רבנו בית יוסף והופיע עליו רוח הקודש.

וזה נוסח הכתוב, דעו לכם כי הסכמנו החסיד נר"ו ואני עבדו ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדר שינה מעינינו. ותודה לאל כן עלה בידינו כי לא הפסקנו רגע, רק אשר תשמעו ותחי נפשכם.

וזהו הסדר שתקנתי וסדרתי בלילה ההוא, ראשונה תורה קרינן מפרשת בראשית עד ויכולו בנעימה בקול גדול, אחר כך בחודש השלישי עד סוף סדרא, עוד מפרשת משפטים ואל משה אמר עד סוף סדרא, עוד מפרשת ואתחנן ויקרא משה אל כל ישראל עד סוף פרשת שמע ישראל, עוד מפרשת וזאת הברכה ויעל משה עד לעיני כל ישראל, עוד ההפטרה והי בשלשים שנה והפטרת תפלה לחבקוק הנביא, אחר כך מזמור השמים מספרים ומזמור יקום אלהים, אח"כ האלפא ביתא בלא השירות, אח"כ כל מגילת שיר השירים וכל מגילת רות, ואחר כך פסוקים אחרונים של דברי הימים. וכל זה באימה ביראה בניגון ובטעם, לא יאומן כי יסופר. ואחר כך למדנו על דרך האמת. ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה ולמדנו שתי מסכתות, זכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב, והקול הולך וחזק, ונפלנו על פנינו ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והדבור ההוא מדבר עמנו והתחיל ואמר:

שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה.

התחזקו ידידי התאמצו אהובי שמחו ועלצו. ודעו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקב"ה ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו ושרפים דממו והחיות עמדו וכל צבא מעלה להקב"ה שומעים את קולכם. והנני המשנה הא' המייסרת את האדם באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם מתעלים יותר ויותר. אבל עם כל זה נתעליתם, ואשריכם ואשרי יולדתכם ידידי, אשר נדדתם

שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעלתי הלילה הזה, ועל ידי החברים אשר בעיר הגדולה עיר ואם בישראל. ואין אתם כאותם השוכבים על מטות שן שינה שהיא אחד מששים במיתה, וסרוחים על עריסותם, ואתם נדבקתם ביהו"ה והוא שמח בכם.

לכן בני התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורת ביראתי. ואלו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבבכם ולא שחוק בפיכם, בזכריכם כי בסבתכם אני מושלכת בעפר, לכן חזקו ואמצו ועלצו בני ידידי המהדרים ואל תפסיקו הלימוד, כי חוש של חסד משוך עליכם ותורתכם ערבה לפני הקב"ה. לכן עמדו בני ידידי על רגליכם והעלוני, ואמרו בקול רם כיום הכפורים, ברוך שם כבוד כו'. ועמדנו על רגלינו וקטרי חרצינו משתרין ואמרנו בקול כאשר נצטוינו. וחזר ואמר, אשריכם בני, שובו אל למודכם ואל תפסיקו רגע, ועלו לארץ ישראל, כי לא כל העתים שוות, ואין מעצור להושיע ברב או במעט, ועיניכם אל תחוס על כליכם, כי טוב הארץ העליונה תאכלו, ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ ההיא תאכלו. לכן מהרו ועלו, כי אני המפרנסת לכם ואני אפרנסכם, ואתם שלום ובתיכם שלום וכל אשר לכם שלום, ה' עוז לעמו יתן כו':

את כל הדברים האלה דבר אלינו ושמעה אזנינו, ורבות כהנה וכהנה מענייני החכמה, כמה וכמה הבטחות גדולות, וכלנו געינו בבכיה מרוב השמחה. וגם בשמענו צרת השכינה בעונותינו וקולה כחולה המתחננת אלינו. ואז נתחזקנו עד אור הבוקר ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה.

ויחי בבקר הלכנו וטבלנו כאשר עשינו שני ימים קודם. ושם מצאנו לשלשה החברים אשר לא נמצאו שמה בלילה ההוא, וגערנו בהם ונספר להם את כל הטובה אשר עשה ה' עמנו. וימס לבם בקרבם וסטרו פניהם וגעו בבכיה. וגם אנחנו התחזקנו כנגדם יען בסבתם לא זכינו עוד והפסדנו כאשר אמר למעלה. ויאמרו מי יתן והלילה הזאת השניה נתחבר ביחד ונהיה עשרה, והסכמנו לעשות כן. ועם שבליילה הראשון שינה בעינינו לא ראינו אפילו רגע כמימריה, וגם ביום לא הונח לישון, כי דרוש דרש החסיד נר"ו אחר המנחה וישבנו שם, ועם כל זה שנסנו בעוז מתנינו ועשינו בלילה השניה כסדר הראשון.

ומרוב השמחה שהיינו עשרה לא המתינה עד עת קרוא המשנה, ולא עד חצות כמו בלילה הראשונה שהיה ממש בחצות הלילה, רק תכף שהיינו קוראים דברות של משנה תורה, בהגיענו אל פרשת שמע, קול דודינו דופק והתחיל, שמעו ידידים המהדרים מן המהדרים, הקיצו ורננו שוכני עפר בסוד עפר העליון שני הה"ן כו', ודברים רבים של חכמה אמר.

הנה אחר כך אמר, אשריכם ידידי, אשריכם המעלים אותי, כמה וכמה נתעליתם שאתם עשרה לכל דבר שבקדושה, אשריכם בע"ה אשריכם ואשרי יולדתכם, אל תראו חרפת אנוש ומגדופם אל תחתו כי אתם המעלים לכנסת ישראל. ודעו כי אתם מבני עליה כו' כדלעיל. ואתם מתדבקים בי, והכבוד חופף על ראשיכם, וחוט של חסד משוך עליכם. ואלמלא נתן רשות לעין, הייתם רואים האש הסובבת הבית הזאת. לכן חזקו ואמצו ואל תפסיקו הקשר, והעלוני בקול רם שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כיום הכפורים, ודברים אחרים כמו חצי שעה. וחזרנו לסוד (לסדר) הלימוד.

ואחר כך בחצות הלילה חזר הדבור פעם שנית, ודבר שיעור שעה ויותר, וחזר לשבח הענין הלימוד ההוא. ואמר, ראו השמע עם קול מדבר ככם, שאל אביך ויגדך וקניך ויאמרו לך, אם זה כמה מאות שנה שמעו או ראו כדבר הזה, ואתם זכיתם. ולכן מכאן והלאה תהיינה עיניכם פקוחות על דרכיכם, ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, והחלש יאמר גבור אני, והחזיקו עצמיכם לגדולים, כי אתם מבני היכלא דמלכא, וזכיתם לפרוזדור, השתדלו לכנס לטרקלין, ולא תצאו מהפרוזדור, כי אשר יצא מפתח שער הפרוזדור דמו בראשו. הקיצו בני וראו כי אני מסברת אתכם, הקיצו ידידי התאמצו והיו לבני חיל. ועתה אל תתלוצצו, חזקו ועלצו וחוט של חסד המשוך עליכם מדי יום ביומו זרו הלאה ומעכו אותה וראו כי אתם שכורים מחמדת העולם. הקיצו שכורים, כי הנה יום בא ויסיר האדם את אלילי כספו ומאודיו בהנאת העולם ואת אלילי זהבו חמדת הממון. ועלו לארץ ישראל, כי יש לאל ידכם, רק שאתם מוטבעים בטיט חמדת תבל והבליו. והיוצא מכם ונזור אחור דמו בראשו. וראו את אשר זכיתם אתם מה שלא זכו אחרים מכמה דורות, והאריך הרבה בענין הזה.

ועתה בנים שמעו לי הטו אזניכם תנו לבבכם, מי פתי ישמע כדברים האלה ולא יקח ערמה, וחסר לב ולא יקנה. מי עוור ועיניו לא יראה זכות בזה, ולא יתן אל לבו לשוב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו. ומעיד אני שמים וארץ כי כל זה שדברתי פה ובקונטרס אינו חלק אחד ממאה ואחד, ואפילו בקונטרס ההוא [תראו] בין תיבה לתיבה סגולתא כזה לפעמים, והוא הוכחה כי שם היה דבר נעלם ולא הרשתי עצמי לכתוב אותו. אחי ועמי, שמעו ותחי נפשכם, כי החברים השלמים אשר ראו כל זה, רוח חדשה נתן בקרבם. וגם ביום השבת חזר הדבור אל החסיד והפלה לשבח את אשר עשינו בשני הלילות האלה, ואמר פעם ופעמיים ושלש, פקוד לחברים דיסתמרון מחובביהו, מאחר שנכנסו לפרוזדור ישתדלו לכנס לטרקלין, כי אשר יצא החוצה דמו בראשו ואנחנו נקיים.

ואז עמד החסיד קודם אכילת הבוקר וקבצם כולם ביחד, ודבר הוא אליהם והתרה בהם כאשר צוה. ואחר כך אמר אני עבדכם, ויענו כולם ויאמרו נעשה ונשמע, ותקנו תקנות רבות. ואחד מהם, שיהיה יום רביעי כולו לזכר החרבן, ושלא נאכל בשר ולא נשתה יין לילו ויומו כל כ"ד שעות אם לא יהיה בסעודות מצוה או אכסניא או הולך בדרך וכאלה רבות. ואתם אחי הקיצו חזקו ואמצו עלצו בעבודת יוצרינו, וראו כי כפי המובן מדברי המגיד ליל ראשון של שבועות גם אתם או כלכם או מקצתכם כמו כן נועדתם לעבוד את ה' וכן נזכרתם, ובלילה השני לא נזכרתם, לכן עמדו על נפשכם ושימו כל הדברים האלה על לבבכם. ומי יתן והיה כפי המדבר אליכם אז תראו ותתמחו ופקחו עיניכם ממה שהובטח בקונטרס הזה במראה אחרונה, כי נדר החסיד ואני לשבת בארץ והחברים ויבא מלאכים כו'.

לכן כל אחד יתן אל לבו, ועיניכם אל תחוס על כליכם, ולא יעצם עיניכם חמדת העולם ומיעוט ההבטחה, פן תתנחמו ואין לאל ידיכם, כי כבר אמר עת הזמיר הגיע ולא כל העתים שוות, פקחו עיניכם, ואין לי פנאי להאריך בזה יותר, ולבי בוער בקרבי. ראו כמה סבות סבב האל עלי מה שאין לשכל האנושי מבואר כן, ואני בער ולא אדע, והיתה הכוונה מאתו יתברך להראות אלי הענין הגדול הזה.

ואתם גם אתם התאושו והתקוששו והשיבו על לב, והחלש יאמר גבור אני, ואיש את רעהו יעזורו, ואני את נפשי הצלתי. חזקו אל תרפו ידיכם, ודעו כי גם קבלו החברים הנה כי בערב ט' באב לא יאכלו שום תבשיל ואפילו של עדשים, וזה כל היום. ובסעודה המפסקת פת חרבה וקיתון של מים וכאלה רבות עמהם. לכן חושו על כבוד יוצרכם ותנו אליו כבוד והזהרו פן תתנחמו חלילה, ואל שדי אתחנן יתן בלבבכם לחוס על עצמכם, ויזכני להתאחד עמכם אל אדמת הקודש לעבדו שכם אחד אמן. כה דברי לשוני אחיכם שלמה הלוי אלקוויץ. עד כאן לשון הכתב:

אשרי עין ראתה כל אלה. על כן כל אחד יקדש ויטהר עצמו בתוספת קדושה וטהרה. וטוב שיזהרו שלא ידברו באותה הלילה בשום לשון חול, רק הכל בלשון הקודש.

הלב של השנה הוא חג שבועות ולכן צריכים להיות ערים ועוסקים בתורה

דרש הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (תרע"ב) מה שנאמר (שה"ש ה ב) "אני ישנה ולבי ער", ישנה בגימטריא שס"ה, כנגד שס"ה ימות החמה שהאדם ישן בהם, אך 'וליבי ער' הוא כנגד חג השבועות, שהוא לב השנה.

ביאור ההפטר

ויהי בשלושים שנה

הקשר לפרשה ולשבועות

בהפטרה מסופר על המרכבה שראה יחזקאל וכן את כבוד ה' וקולו יתברך, וזה מעין הפרשה ומעניינא דיומא שראו את כבוד ה' בהר סיני ושמעו את קולו יתברך בחג השבועות שבו נגלה ה' בהר סיני לעיני בני ישראל.

התוכן:

הנביא יחזקאל מתאר את המרכבה שראה בהיותו בתוך הגולה.

כמו כן ראה שבאה רוח סערה מצפון, וזה מסמל את מלך בבל שבא להלחם על ירושלים.

גם ראה את חשכת הצרות שיהיו לעם ישראל, כתוצאה מן הגלות והחורבן,

אך לבסוף ראה אור חזק ומזהיר, וזה סמל לגאולה שתבוא בימות המשיח.

בתיאור המרכבה הוא אומר שראה ארבע חיות שיש להן דמות גוף אדם. לכל חיה היו ארבעה פרצופים לכל צד, ובכל צד היו ארבעה פרצופין והן: אדם, אריה, שור ונשר, ואם כך היו סך הכל ששים וארבע פנים, ומאתים חמשים ושש כנפים, כי לכל אחת מהפנים היו ארבע כנפים.

רגלי החיות היו ישרות ולא נכפפים כי אין להם לא שכיבה ולא ישיבה, וכשהחיות הולכות, אינן צריכות להסתובב כי יש להן פנים לכל צד, ויכולות ללכת לצד הפנים שירצו.

בכנפים היו מכסות את פניהם וגופם, מראה החיות היה כגחלי אש ומראה לפידים, היו רצים במהירות ושבים למקומם מיד כמראה הברק. גם ראה שליד כל חיה היה אופן אחד, מראה האופנים היה כעץ אבן יקרה הנקראת תרשיש. האופנים היו הולכים לכל צד מבלי להסתובב כאלו ישנו אופן אחד תקוע ברוחבו של השני.

לחיות היה גב והיו גבוהים מאד, וכשראה אותם יחזקאל נפלה עליו יראה ואימה, וכשהחיות הולכות גם האופנים הולכים, וכשהחיות מתנשאות גם האופנים התנשאו, כי רצון החיות היה תקוע באופנים, ורצון ה' תוך החיות.

מעל לראשי החיות היה פרוש מראה מפחיד, כמראה הקרח שמפחיד בזהרו ולבנוניתו. הנביא שמע את קול הרעשת כנפיהם כקול מים רבים, וכקול ה' ברדתו על הר סיני, אך כאשר יוצא קול ה' לדבר אל הנביאים, הרי כנפיהם שקטות ולא משמיעות קול.

מעל לרקיע אשר על ראשם, ראה הנביא מראה זך הדומה לאבן ספיר וזה היה דמות הכסא, ומעל דמות הכסא ראה דמות אדם למעלה שממותניו ולמעלה היה כעין החשמל, וממותניו ולמטה היה כעין מראה אש והארה מרובה, (והכוונה לכבוד ה' שעוזב את מקדשו).

וכשראה דמות ה' נפל על פניו ואז שמע את קול ה'.

והנביא אומר שבל נחשוב שכאשר עזב ה' את מקדשו, הרי נחסר ח"ו מכבודו יתברך, אין הדבר כן אלא ה' הוא ברוך ומהולל תמיד, אבל אנו חסרים, שכבוד ה' עזב את בית מקדשו.

יחזקאל פרק א' - פרק ג' פסוק י"ב.

א וַיְהִי | בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה בִּשְׁנַת הַשְּׁלוֹשִׁים לַיּוֹבֵל שֶׁגָּלוּ בו [א] בְּרִבְעֵי

שהוא חודש תמוז [שבו החלה הפורענות בשנת החורבן] (רד"ק) בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ [ה' תמוז] וַאֲנִי

אז אני הייתי בְּתוֹךְ אַנְשֵׁי הַגּוֹלָה (ת"י) דהיינו בחוץ לארץ עַל-נְהַר-כְּבָר נהר ששמו

"כבר" (רש"י) נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם מֵעַצְמָם בְּלִי שִׁכְיָנו אוֹתִי וַאֲרָאָה מֵרְאוֹת אֱלֹהִים

מראות השכינה (מ"ד): בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ האמור הוא תמוז היא היתה בזמן (מ"ד) הַשָּׁנָה

הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִן [ג]: גְּהִיָּה הִיָּה דְבַר-יְהוָה

עיונים והארות

מכאן אנו למדים, ששלושים שנה שמנה לתחילת היובל מנה, כי היובל האחרון התחיל בתחילת שמונה עשרה ליאשיהו היא השנה

א. עיין בתרגום יונתן שפירש בענין אחר והרד"ק הקשה על דבריו ע"ש.

ב. היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין -

אֶל-יְחִזְקֵאל בֶּן-בוּזִי הַכֹּהֵן לַנָּחַם אֶת הַגּוֹלִיִּם, שִׁידְעוּ שֶׁהַשְּׂכִינָה עִמָּהֶם גַּם בְּהִיּוֹתָם
 בְּאֶרֶץ פְּשְׁדִים (מלבי"ם), וְהִמְרֹאוֹת רָאָה כְּשַׁעֲמֵד עַל-נְהַר-כְּבָר בְּמִקּוֹם טְהוֹר עַל הַמַּיִם
 (רד"ק) וַתְּהִי עָלָיו שְׁם יְד-יְהוָה כַּח הַנְּבוּאָה מֵאֵת ה' (ע"פ מ"ד): דַּ וְאָרָא דאיתתי (ת"י)
 וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה וְחִזְקָה בָּאָה מִן-הַצָּפוֹן וְזֶה רִמּוֹ לְמֶלֶךְ בְּבַל [שְׁחִיָּה בַצִּפּוֹן א"י]
 שִׁיבָא עַל יְרוּשָׁלַיִם עָנָן גָּדוֹל רִמּוֹ לַחֲשֶׁכֶת הַצְּרוּת וְאִישׁ מִתְּלַקַּחַת אִשׁ בּוֹעֵרַת [בְּהַתְּלַחְבוֹת
 (מ"צ)] וְזֶה רִמּוֹ שְׁבִיהִמ"ק יַעֲלָה בְּאֵשׁ (מ"ד), אִמְנַם גַּם רָאָה וְנִזְנָה לוֹ סָבִיב שְׂרָאָה אֹרֵךְ זוֹרַח סָבִיב
 הָעֲנָן וְזֶה רִמּוֹ שְׁעֵתִידִין יִשְׂרָאֵל לְהַגְאֵל מִשֶּׁם (רש"י) וּמִתּוֹכָהּ פְּעִיץ כְּגוֹון הַחֲשֵׁמֶל שֶׁהוּא הוֹךְ
 אֲשֶׁר בְּאֵשׁ (מ"ד) מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: הַוּמִתּוֹכָהּ מִתּוֹךְ הַנוּגָה רָאָה דְּרָמוֹת אַרְבַּע
 חַיּוֹת וְזֶה תּוֹאֵר מִרְאִיָּהוֹן דְּרָמוֹת גּוֹף אָדָם לְהִנָּה לְאַרְבַּע הַחַיּוֹת הֵיחָה לָהֶם גּוֹף
 דְּמוֹת אָדָם (מ"ד) [נִיֻּצַב הַקּוֹמָה עַל ב' רַגְלִים וּב' יָדַיִם לְמוֹ וְכֵן מִלְּאִים חֲכָמָה וְתַבּוּנָה כְּאָדָם וְרַק בְּפָנִים נִמְצָא פְּנֵי
 חַיָּה לֹא בְּבִנְיָן הַגּוֹף (מלבי"ם)]: דַּ וְאַרְבַּעַה פָּנִים לְאַחַת לְכָל חַיָּה אַרְבַּעַה פְּרָצוּפִים מְכַל צַד,
 וְהֵם: אָדָם, אַרְיָה, שׁוֹר, נֶשֶׂר, וְאִי"כ לְכָל חַיָּה הֵיחָה שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר פְּרָצוּפִים, וְלְכָל חַיּוֹת סֶךְ הַכֹּל שְׁשִׁים וְאַרְבַּע פְּרָצוּפִין
 וְאַרְבַּע כְּנָפִים לְאַחַת לָהֶם [ג] וְלְכָל פְּרָצוּף הָיוּ אַרְבַּע כְּנָפִים, נִמְצָא סֶךְ הַכֹּל מֵאֵתִים

עיונים והארות

שנתן סימן למנין היובל שנאמר (יחזקאל מ, א):
 "בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה
 בעשור לחודש" - אין פירושו שיהיה ראש השנה
 בעשור לחודש, אלא בשנת היובל, שאז ביום
 הכיפורים תוקעים בשופר והעבדים יוצאים
 לחרות.

ג. וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת
 להם - כתוב אחד אומר (ישעיה ו, ב): "שש
 כנפים שש כנפים לאחד". וכתוב אחד אומר:

שנמצא חלקיהו את הספר (מלבי"ם, כב, פסוק ג
 ופסוק ח), ואומר רש"י: וכן שנינו (למדנו) בסדר
 עולם, שהיא היתה תחילת היובל, יאשיהו מלך
 שלושים ואחת שנה, צא מהם שבע עשרה
 שעברו כבר, נשארו ארבע עשרה שנה, יהויקים
 מלך אחת עשרה שנה - הרי עשרים וחמש
 ויכונייה בנו מלך רק שלושה חודשים וגלה, ואותה
 שנה שניבא יחזקאל היתה חמישית לגלותו, הרי
 שנת שלושים ביובל, וכן מצינו בסוף נבואתו,

וְחַמִּישִׁים וּשְׁשׁ כַּנְפִּים (ת"י): ז וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יִשְׂרָאֵל שווה מבלי פרקים לכפירת השוקיים כי אין להם לא שכיבה ולא ישיבה (רש"י) וְכַף תַּחְתִּית רַגְלֵיהֶם כַּף כדמות כף רֶגֶל יִשְׂרָאֵל עֵגֶל (מ"ד) וְנִצְעִים הרגלים היו מזהירים וכאילו משליכים ניצוצות אש בְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל מְזוּקָה (רש"י): ח וְיָדֵי אָדָם וידיהם כידי אדם, עשה להם מִתַּחַת בְּנִפְיָהֶם (ת"י) [ו] עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם וכן היה בכל ארבע צדדיהם וּפְנֵיהֶם הפנים וְכַנְפֵיהֶם והכנפיים שהיו להם היו שווים לְאַרְבַּעַתָּם לכל ארבעת החיות זה כזה (מ"ד): ט כַּנְפֵיהֶם היו הַחֲבֵרֶת מחוברות ונוגעות אִשָּׁה אֶל-אֲחֹתָהּ בְּנִפְיָהֶם דהיינו כנפיהם היו פרושות ונוגעות זה בזה ובכך היו מכסות פניהם [כי הכנפיים פרושות למעלה מן הפנים] לכסות בהם הפנים לֹא-יִסְבּוּ בְּלִבְתָּן אם רוצות

עיונים והארות

לו שתי רגלים ושתי ידים ולא כחיה שיש לה ארבע רגלים ואין לה ידים, והידים היו תחת כנפיהם למעלה, ובעת שהכנפיים שוכבות על הגוף - הידים מכוסות (עיין באורך במלבי"ם).

וְיָדֵי אָדָם - "וידי" כתובה בוי"ו וקרי בוי"ד, והכתוב רוצה לומר, וידו אדם, כאילו אמר, וידיו ידי אדם, כמו (שיר השירים א, טו): "עיניך יונים", פרושו: עיניך כעיני יונים (רד"ק).

עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם - כמו שהכנפיים המעופפות היו קבועות בארבעת צדדי החיה אצל כל פנים שבצד ההוא לעוף בהן לכל צד, כך היו הידים קבועות בכל ארבעת הצדדים.

וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לַאֲרַבְעָתָם - שהכנפיים היו עם פניהם, שלכל פנים היו כנפיים בפני עצמם, לבל נטעה שמה שאמר (פסוק ו): "וארבע כנפיים לאחת להם", היינו לכל חיה, לכן מפרש, שכן היה לכל פנים (עיין באורך בפירושו המלבי"ם).

"וארבעה פנים לאחת וארבע כנפיים לאחת להם?" לא קשה, כאן בזמן שבת המקדש קיים. כאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול נתמעטו כנפי החיות. איזה מהן התמעטו? - אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרות שירה בהן (חגיגה יג:).

הַסִּבֵּר הַדְּבָרִים הוּא, שהנה בפסוק: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", יש בו שש תיבות, והיה כתוב על הכנפיים כסדר מלמעלה למטה על כל כנף תיבה אחת, נמצא שעל הכנפיים האמצעיים היה כתוב "כבוד מלכותו", לכן אנו אומרים בתפילה: "גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה", שהוא שני כנפיים האמצעיים שנתמעטו, ותשלח לנו את אליהו הנביא (קול אליהו).

ד. וְיָדֵי אָדָם מתחת כנפיהם - באשר אמר שרגליהם הם כרגלי החיות שהכף עגולה לא כרגלי אדם, לכן אמר, שידיהם אינם כחיות רק כידי אדם, וגם שנדמו לאדם שיש

ללכת אין צריכות להסב פנים מצד אל צד כי יש להם פנים לכל צד **אִישׁ אֶל-עֵבֶר** צד **פָּנָיו יִלְכוּ** כי ילכו לצד הפנים של אותו רוח שהם רוצים (רש"י): **וַיִּדְמֹת פְּנֵיהֶם** מראה פני החיות היה כדמות **פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל-הַיְמִין** מצד ימין של פני אדם **לְאַרְבַּעַתָּם** לארבעת פני האדם **וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּן** מצד שמאל של פני האדם בכל הארבע חיות **וּפְנֵי-נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן** ומאחורי פני אדם שבכל הארבע חיות היה פני נשר (מ"ד): **יָא וּפְנֵיהֶם** של החיות היו כנז' אמנם **וְכַנְפֵיהֶם** היו **פְּרָדוֹת** פרושות **מִלְמַעְלָה** מעל פניהם **לְאִישׁ** לכל פנים היה **שְׁתֵּים** שתי כנפיים **חֲבָרוֹת** נוגעות **אִישׁ** אל אחיו לכסות בהם הפנים **וּשְׁתֵּים** ושתי כנפיים היו **מְכַסּוֹת אֶת גְּוִיתֵיהֶנָּה** את גופתיהן (רש"י): **יָב וְאִישׁ** כל חיה מהחיות **אֶל מוֹל עֵבֶר פָּנָיו יִלְכוּ** כי היה להם פנים בכל רוח וצד **אֵל** המקום **אֲשֶׁר יִהְיֶה-שָׁמָּה** הרצון של הָרוּחַ לְלַכֵּת יִלְכוּ וְלֹא יִסְבּוּ מצד אל צד **בְּלִכְתָּן** (מ"ד): **יָג וַיִּדְמֹת הַחַיּוֹת** צורת גוון החיות **מִרְאֵיהֶם פְּנֵי-לֵי-אֵשׁ בְּעֵרֹת דֹּלְקוֹת** כְּמִרְאֵה הַלְּפָדִים והמראה הזה **הָיָא מִתְּהַלְכַת בֵּין כָּל הַחַיּוֹת** שלכולן היה המראה ההוא **וְנִנְיָה** והארה יתירה ומרובה היה **לְאִישׁ וּמִן מִרְאֵה הָאֵשׁ** היה **יֹצֵא כַּעֵן בָּרֶק** (מ"ד): **יָד וְהַחַיּוֹת** לא עמדו במקום אחד אלא היו **רָצוּא וְשׁוֹב** רצים ממקום למקום וחוזרים במהרה **כְּמִרְאֵה הַבְּזָק** [ה] הברק שמתגלה ומיד נעלם (מ"ד): **טו וְאֲרָא** הסתכלתי אל **הַחַיּוֹת** וראיתי **וְהִנְיָה**

עיונים והארות

הנה אמרו רבותינו בתלמוד: תנא: מיכאל באחת, גבריאל בשנים, אליהו בארבע, ומלאך המות בשמונה (ברכות ד:).

ה. והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק - אמר רבי אייבו: "רצות" לא כתוב כאן אלא "רצוא", רצין לעשות שליחותן (בראשית רבה נ, א)

דמות (מ"ד) אֹפֶן [גלגל (מ"צ)] אַחַד בְּאֶרֶץ בְּרַצְפַּת הַרְקִיעַ (רש"י) אֶעֱלֶה הַחַיִּיתָ לְאַרְבַּעַת פָּנָיו לֵיד כֹּל חַיָּה הִיָּה אֹפֶן אֶחָד וְלֵיד כֹּל פְּנִים אֹפֶן (מ"ד): טז מֵרֵאָה הָאֹפְנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם וּפְעוּלָתָם בְּעֵינֵי תְּרַשִׁישׁ כִּמוֹ אֲבָן בַּעַל גֹּוֹן יִפֶּה כַּעֲיֵן הַתְּכֵלֶת (רד"ק) וְהוּא זָךְ וְבַהֲדִיר עַד שִׁירָאָה בּוֹ מַעֲבֵר לַעֲבֵר וְדָמוֹת אַחַד לְאַרְבַּעַתָּן לְאַרְבַּעַת הָאֹפְנִים וּמֵרֵאָהֶם תּוֹאֵר פְּנִיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם וּפְעוּלָתָם הִיָּה כַּאֲשֶׁר יְהִיָּה הָאֹפֶן בְּתוֹךְ הָאֹפֶן שֶׁהֵיוּ הוֹלְכִים לְכָל צֶד שִׁירְצוּ בְּלִי לְהִסְתוֹבֵב כְּדֶרֶךְ שְׂתוֹקְעִים גִּלְגַּל לְתוֹךְ רוּחָבוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ שֶׁאֵין יוֹכֵל לִילֹךְ לְכָל צֶד בְּלִי לְהִסְתוֹבֵב (מ"ד): יז וּמִכִּיּוֹן שֶׁהֵיוּ מֵתְגַלְגְּלִים לְכָל צֶד לֶכֶן עַל-אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶן צַדִּידֵיהֶם בְּלִכְתָּם יִלְכּוּ בְּלִי לְהִסְתוֹבֵב לֹא יִסְבּוּ לֹא חוֹזְרִים לְהִסְתוֹבֵב בְּלִכְתָּן (מ"ד): יח וְנִבְיָהֶן וְהַחַיִּיתָ הִיָּה לָהֶם גֵּב (רש"י) וְנִגְבָּה לָהֶם שְׁוִים בְּגוֹבָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם הִיָּה יִרְאָה וּפְחָד וַאֲיוֹם לְרֹאֵה אֹתָם וְנִגְבָּתָם וּגְבוּת עֵינֵיהֶם מְלֵאֵת עֵינֵים סָבִיב

עיונים והארות

לרסן את עצמו לעצור ברוחו בארבע פריחות, יעשה כמה הפסקות, יירגע בינתיים, ולא יזדרז למלא אחר עצת היצר "בפריחה אחת", כאשר תקפו הבולמוס של המדה הרעה.

אולם למצוה ולדבר טוב להגשת עזרה לזולת "ירוץ בפריחה אחת", במהירות ובזריזות, אך צריך לזהר שלא להפוך את הסדר. זריזות ומעבר מידי ממחשבה לעשייה, ראויים ורצויים רק בדבר טוב, ואילו בדבר עבירה יעצור את עצמו ויעמוד על נפשו "עד כמה פריחות" עם הפסק בין זה לזה, אולי אחרי שתחול דחיה בכעס או בתאוה יתחרט מהחטא לגמרי ושב ורפא לו (קול צופיך ח"ב).

וכתב המהרש"א (ברכות שם): "עיניו שמיכאל מים מימין ממונה על הרחמים, וגבריאל אש משמאל ממונה על הדין. ולפי שרחמי שמים מרובים, ניתן כח למיכאל לעשות שליחותו בפריחה אחת, ולגבריאל לא ניתן כח למחר שליחותו עד שתי פריחות שירגיע בינתיים, אולי ישוב ונחם ה'. ומלאך המות הממונה על מיתת האדם, לא ניתן לו כח לקיום שליחותו עד שמונה פריחות, דהיינו שירגיע ביניהם שבע פעמים, אולי ישוב האדם בינתיים, והוא טעם שבע מעמדות שעושים למת ונגד שבעה הבלים", (עד כאן לשון המהרש"א).

למדנו מכאן שבשעה שהאדם נתקף בבולמוס של תאוה, של נקמה, של כעס, יתאמץ

לראות לכל רוח (רש"י) והגוונים שלהם היו מתחלפים **לְאַרְבַּעַתָּן** (מ"ד): **יֵט וּבְלַכְתְּ הַחַיֹּת**
 וכשהחיות הולכות **יִלְכוּ** גם **הָאוֹפְנִים** הגלגלים **אֲצֵלָם** ו**בְּהַנְּשָׂא הַחַיֹּת** וכאשר
 החיות מתנשאות עצמן **מֵעַל הָאָרֶץ** לעלות למעלה **יִנְשְׂאוּ** גם **הָאוֹפְנִים** לעלות למעלה
 (מ"ד): **כִּי עַל אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה-שָׁם הָרוּחַ** הרצון של הקב"ה הרוכב בחיות (רש"י)
לְלַכְתְּ יִלְכוּ החיות כי **שָׁמָּה** רצון הרוח של הי"ת בתוכם **לְלַכְתְּ וְהָאוֹפְנִים**
 כאשר **יִנְשְׂאוּ** החיות למעלה **לְעִמָּתָם** גם האופנים ינשאו **כִּי רוּחַ רִצּוֹן** של החיה
 נמצאת **בְּאוֹפְנִים** (מ"ד) [ו]: **כֹּא בְּלַכְתָּם** בעת ילכו החיות **יִלְכוּ** גם האופנים (רש"י)
וּבְעִמָּדָם יַעֲמֵדוּ וּבְהַנְּשָׂאָם ובעת שיתרוממו החיות **מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ**
 יתרוממו **הָאוֹפְנִים לְעִמָּתָם כִּי רוּחַ רִצּוֹן** של החיה נמצאת **בְּאוֹפְנִים**
 ורוחו של הקב"ה תוך החיה (רש"י לעיל): **כִּב וּדְרָמוֹת** השטוח ופרוש **עַל-רֵאשֵׁי הַחַיָּה**
רָקִיעַ כְּעֵין כגון **הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא** המטיל אימה על רואיו בגלל זכותו ולבנינותו היה **נְטוּי**
 פרוש ושטוח **עַל-רֵאשֵׁיהֶם מְלַמְעֵלָה** (מ"ד): **כִּג וְתַחַת הָרָקִיעַ** הפרישה הנ"ל
כַּנְּפֵיהֶם של החיות **יִשְׂרוּת** מכוונות (רש"י) **אִשָּׁה אֶל-אַחֹתָהּ לְאִישׁ** לכל
 פנים ופנים **שְׂתֵימִם מְכֻסּוֹת לְהִנָּה** כיסו אותו שתי כנפיים **וּלְאִישׁ שְׂתֵימִם**
מְכֻסּוֹת לְהִנָּה להם **אֵת גּוֹיֵתֵיהֶם** את גופתן (מ"ד): **כִּד וְאֶשְׁמַע אֶת-קוֹל**

עיונים והארות

טוב וישר. ואין לנו להחליט מעצמנו שדבר מסויים יותר צריך לשמור, ועל חשבון דבר זה לדחות דבר אחר שאין בו כל כך חשיבות גדולה, כיון שהאדם צריך לדעת שבכל אופן מצווה הוא לעשות רצון ה', ואם כן למה לו לעבור על איזה מצווה מסויימת (דרש משה).

ו. כי רוח החיה באופנים - יש להסביר שלכן גם האופנים יש להם רוח החיה, להראות היפוך שיטת הרשעים, שלפעמים עושים רע כשלדעתם המטרה היא טובה. לכן גילה הנביא שדרך תורתנו היא שאף האופנים שהוא הדרך להגיע למטרה, צריך להיות בהם רוח החיה לומר שהוא

הרעשת **בְּנִפְיָהֶם בְּקוֹל מַיִם רַבִּים** השוטפים ו**בְּקוֹל-שִׁדְי** כקולו יתברך שהיה
 בהר סיני שהיה הולך וחזק, וקול זה שמעתי **בְּלִבְתָּם** וקול זה הוא גם **בְּקוֹל הַמְּלָאָה** שאון וצעקה
בְּקוֹל מַחְנֵהָ מהמון עם (מ"ד) אמנם **בְּעַמְדָּם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן** לא השמיעו קול
 ורעש בכנפיהם (רש"י ע"ש): **כֹּה וַיְהִי-קוֹל** כאשר היה יוצא קול **מֵעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר**
עַל-רֹאשׁוֹ לדבר אל הנביאים שקטו החיות וז"ש **בְּעַמְדָּם** או **תִּרְפִּינָה** שקטו ולא
 הרעישו **בְּכְנִפְיָהֶן** מאימת הדיבור (ת"י, רש"י): **כֹּה וּמִפְּעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר**
עַל-רֹאשׁוֹ ראיתי דבר מזהיר **בְּמִרְאֵה אַבְנֵי יִקְרָה הַנִּקְרָאת סַפִּיר** והוא כד' דְּמוֹת
בְּפֶאֱוֶל דְּדְמוֹת הַבְּפֶאֱוֶל ראיתי דְּמוֹת בְּמִרְאֵה אֲדָמָה והוא רמז להאל יתברך
 (מ"ד) **עָלָיו מְלַמְּעָהּ: כֹּה וַאֲנִי אֶרְאֶה** | כאשר הסתכלתי לראות מראה האדם היושב על הכסא
 ראיתי **כְּעֵין חֲשׂוֹמַל** והוא זך ונקי **בְּמִרְאֵה-אֵשׁ** מן מראה האש שעין האדם לא
 תשובנו **בֵּית כְּעֵין בֵּית בְּמִרְאֵה אֵשׁ לָהּ סָבִיב** כן הוא **מִמִּרְאֵה מְתַנְּיוּ וּלְמַעְלָה**
 היה מראה כעין חשמל **וּמִמִּרְאֵה מְתַנְּיוּ וּלְמַטָּה רְאִיתִי בְּמִרְאֵה-אֵשׁ**
וַנִּגְהֶה הארה וזריחה היה **לוֹ סָבִיב** (מ"ד): **כֹּה בְּמִרְאֵה הָאֲרֶז הִתְהַוְּתָה כְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת**
אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵזְבֵן בְּיוֹם הַנְּשֹׂא בֵּן מִרְאֵה הַנִּגְהֶה הזוהר **סָבִיב הוּא**
מִרְאֵה דְּמוֹת כְּבוֹד-יְהוָה נוסע מבית המקדש כדמות מלך לישוב על המרכבה ונוסע
וַאֲרִאֶה את כל זה ואז **וַאֲפַל עַל-פְּנֵי** להשתחוות מול ה' (מ"ד) [ז] **וַאֲשַׁמְעֵ קוֹל**
מִדְּבַר:

עיונים והארות

ז. ורד"ק פירש שהשתומם לבו על המראה ולכן נפל על פניו.

פרק ג: יב לאחר שגמר דבריו צוה אל הרוח לשאתו אל המקום אשר בני הגולה שם (רש"י) **וְהִשָּׂאֲנִי רוּחַ** ואז הרוח נשא אותי ממקום עומד **וְאֶשְׁמַע אֶחְרִי** ממקום הנבואה שהייתי שם **קוֹל בְּרַעַשׁ גָּדוֹל** שהיה אומר **בְּרוּךְ כְּבוֹד – יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ** כמו שהיה בהיותו במקומו בבית קודש הקודשים דאע"פ שסר ממקומו תמיד הוא ברוך (מ"ד):

מאמרי הפרשה

"נְשֵׂא אֶת רֵאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם" (ד, כב)

מעלת השבת שלאחר חג השבועות

הנה ידוע הוא שבדרך כלל שבת פרשת נשא יוצאת אחרי חג מתן תורתנו הקדושה והשנה השבת זה אסרו חג של חג מתן תורה, והשבת ניתנה לנו במרה, עוד לפני מתן תורה. והנה כתבו התוספות (שבת פז: ד"ה אתחומין) כי השבת עליה נצטוונו במרה, לא היו בה דינים והלכות כמו שנצטוונו לאחר מכן במעמד הר סיני. ונחלקו רבותינו בזה, לדעת ה'פני יהושע', במרה עדיין לא נצטוונו על איסור הוצאה ותחומים, ורק במתן תורה נוספו איסורים אלו. ואילו לדעת בעל ה'טל אורות' הקדמון, במרה היה ציווי רק על השביתה בלבד, בלי פרטי המלאכות - אשר הם ניתנו לנו מאוחר יותר בהר סיני.

נמצא, כי לאחר מתן תורה - זו השבת הראשונה ששמרו עליה בכל פרטיה ודקדוקיה. ואם כי בליל שבת כאשר עדיין לא ניתנה תורה - עדיין קיימה כפי שנצטוו במרה, אמנם בכוקר יום השבת כבר ניתנה התורה, וקיימה כמצוותה. ובפרט לדעת רבי אברהם אבן עזרא, הסובר שכבר ניתנה תורה בערב שבת, נמצא שקיימה בדקדוקיה ופרטותיה כבר מליל שבת. ועל כן השבת שלאחר השבועות - היא השבת הראשונה אשר נשמרה כדת. (מפרשים).

היו נשארים בירושלים עד שבת לאחר השבועות

מהר"א מבעלזא זי"ע היה אומר, כי הטעם לכך שהחסידים קוראים לשבת זו "שבת נאך-שבועות" [השבת שלאחר שבועות], הוא ע"פ מה שכתב הרדב"ז (חלק ו', ב' אלפים קעח) לבאר ע"פ דברי הגמרא בסוף חגיגה (כו:): האומרת שכאשר עלו ישראל לרגל - היו מראים לישראל חבתם לפני המקום, בכך שהיו רואים את לחם הפנים סמוך לסידורו כשהוא עדיין חם, "לחם חום כיום הלקחו" (שמואל א' כא, ז). והיו מוציאים את השלחן ומקרבים אותו עד לסוף ההיכל למקום שמותר להוליכו שם.

והקשה הריטב"א, האיך היו יכולים לראות שהלחם עדיין חם? ותירץ, כי ראו את ההבל היוצא מהלחם. אמנם הרידב"ז פירש, שאותם אלפי הכהנים שקבלו את חלקם מלחם הפנים, נתנו לעם לנגוע בו, ולהיווכח כי הוא עדיין חם.

אמנם העיר על כך הרדב"ז, כי בשלמא בפסח וסוכות בהם יש שבת חול המועד, היו יכולים לראות את החיבה הזאת. אך בשבועות בו אין שבת-חול המועד, הרי לא היו יכולים לראות חיבתם לפני המקום, שכן הכהנים לא קבלו אז את חלקם בלחם הפנים, אשר היה מתחלק מדי שבת בשבת?

אמר על כך מהר"א מבעלזא, כי התשובה היא, שמחמת כן, היו החסידים ואנשי מעשה נשאים בבית המקדש עד לשבת שלאחר שבועות בכדי ליכות ולראות את חיבתם לפני המקום, ובזה היו מחנכים את בניהם ומראים להם כמה אנו חביבים אצל המקום. ולא עוד, אלא אפילו בזמן בית שני, כאשר כבר היה חושך גדול, והיו צדוקים וכדו', אעפ"כ ראו עין בעין כי השכינה שורה בישראל, בכך שהלחם נשאר חם לאחר כמה ימים על השולחן. נמצא לפי זה, כי החיבה היתה ניכרת במיוחד בשבת שלאחר שבועות. ולכן קישרו את השבת הקרובה לחג שקדם לה. ובענין זה, אמר עוד הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זצ"ל, כי קדושת חג השבועות חופפת היא לקדושת השבת, שהרי עצרת יש לה תשלומין כל שבעה. נמצא, כי בזו השבת היו בני ישראל עדיין אוכלים שלמי חגיגה, והוא ממש כמו שבת חול המועד.

זו הסיבה אפוא, שרק השבת שלאחר שבועות כונתה כך, ולא השבתות שלאחר סוכות ופסח, כי דוקא בשבת זו ישנה שייכות עדיין לחג השבועות.

לאחר מתן תורה אנו מראים את השמחה בתורה

פרשת "נשא" נקראת בדרך כלל בשבת שלאחר חג מתן תורה. שְׁמָה מבטא את המעלה הנפלאה שלימוד התורה מקנה לאדם. נשא - מלשון התנשאות, התרוממות, התעלות. כי לאחר שזכינו לקבל את המתנה הגדולה שאין כמותה, והתרוממנו ונשאנו למעלה למעלה לפסגות חדשות שאין כמותן, אנחנו צריכים להראות לבורא יתברך כמה אנחנו שמחים בתורה ועוסקים בה, ויודעים ומכירים שכל עיקר חיינו הוא בתורה הקדושה, כמו שאנו אומרים בתפילת ערבית: כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

ובספר "מעלות התורה" מביא על כך משל נפלא: ידמה בנפשו, אילו מלך גדול ונורא ראה אדם אחד מוטל באשפה, מוכה ומסובב בכל מיני ייסורים וחלאים רעים, וחסר בכל מיני חסרונות. ונשא האיש הלז חן בעיני המלך, וציווה לרחצו מכל הלכלוך שעליו, וריפא אותו מכל תחלואיו, עד שנעשה בריא ושלם בכל אבריו. והלביש אותו לכוש יקר, ועיטר אותו בכמה אבנים טובות ומרגליות, ומסר לו את כל גזיו. וצווה שתהיה כל הנהגת המלכות על ידו, ונתן לו את בתו לאשה, וגידלו על כל השרים ועבדי המלך, עד שציווה לכל גדולי המלכות לשמש לפניו בבגדי יקר ככל אשר יחפוץ.

והנה, בעוד שהוא מלובש בבגדי מלכות ומעוטר באבנים טובות, וכל גדולי המלכות הולכים לפניו ומאירים לו בלפידים, באותה שעה - ראה תינוקות מטפחים באשפה ולוקטים אבנים ומשחקים, ואז נתקנא בהם ופרש מהתהלוכה המלכותית, ישב עמם באשפה והצטרף למשחקם.

היש קץ לענשו, שביזה כבוד המלך ומשרתיו עושי רצונו?! כיצד לכלך הוא את בגדי היקר שעליו וזלזל במעמדו, ובעט במתנת המלך בהעדיפו משחקי זאטוטים באשפה!

עד כאן המשל. והנמשל:

נקדים ונאמר: זכות גדולה, אך גם אחריות גדולה, נתגלגלה לידנו, מסמיכות חג השבועות, חג מתן תורה - לשבת קודש. אמת, הכל חייבים בתלמוד תורה בכל ימות השנה, וחייבים לקבוע עיתים לתורה, אבל רבים טרודים על המחיה ועל הכלכלה, ורואים עצמם כאנוסים.

ששה ימים טרודים אנו במלאכתנו, ובשבת - מה? בשבת, עיפים אנחנו מעמל השבוע. תירוץ דחוק הוא, אך תירוץ. ברם עתה, כאשר חוגגים אנחנו את חג מתן תורתנו, ומודים אנחנו על היקרה שבמתנות, הנפלאה שבתשורות, בזאת נבחן האם פינו ולבנו שווים. האמנם שמחים אנחנו בתורה ובלב שלם מודים על נתינתה. השבת שאחרי שבועות, שבת שאחרי יום חג ומנוחה, איננו עיפים בה, איננו מותשים, ובוזה נבחן האם נקדיש אותה לתורה, או נפנה, חלילה, למשחקי הילדים, בטלה וקריאת עיתונים... (מעייין השבוע)

הפרשה וה'זוהר' הארוכים ביותר

מספר הפסוקים בפרשת נשא הם קע"ו, ריבוי הפסוקים שבפרשה, אומר בעל החידושי הרי"ם זצ"ל, בא להורות על החיבה היתירה אותה רוחשים ישראל לתורה, שמיד לאחר מתן תורה, מרבים הם בקריאה ובלמוד התורה הקדושה. וכן הזוהר הקדוש על פרשה זו הוא הארוך ביותר, יש בו את כל האדרא רבא אשר כולל בתוכו את כל סודות התורה, וממנו נתחבר כל ספר "עץ חיים" למורינו רבי חיים ויטאל זצ"ל.

והנה, בכוח קע"ו פסוקים שבפרשה זו, מכניעים הקלי' דעשו ששמו אלוף 'צפ"ו' (כדאיתא בקב הישר פכ"ב בשם המקובלים), העולה בגימטריא קע"ו. (אוצרותיהם של צדיקים פרשת נשא, בשם הרה"ק דוד מסקווירא זצ"ל)

ולמרבה הפלא מצאנו עוד, כי מנין הפסוקים במזמור קי"ט בתהלים - שהוא הארוך ביותר, הוא גם קע"ו. וכן הוא מנין הדפים במסכת הגדולה ביותר בש"ס - בבא בתרא. גם ה'מדרש רבה' הארוך ביותר הוא בפרשת נשא, ויש בו קע"ז פסקאות. וכן ההלכות הכי ארוכות בשולחן

ערוך, הם הלכות שבת הכוללים גם הלכות עירובין ותחומין, ויש בהם יחד קע"ה סימנים. אשר עם הכולל עולים קע"ו. ניתן להוסיף, כי מספר קרוב לזה נמצא בחלק השולחן ערוך הקצר ביותר, שהוא חלק אבן העזר, ויש בו קע"ח סימנים. והוא פלאי.

מסירות נפש ללימוד התורה

הנה עתה אנחנו ננסים אל תוך חדשי הקיץ, אשר בהם הלילות קצרים והחום גדול מאוד, ונופלת על האדם חולשה ועייפות, והיצר הרע מראה לאדם כי קשה לו ללמוד, וא"כ צריכים אנחנו להתחזק וללמוד בחשק ולא להתעצל.

זכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ד משנה ט) "כל המקיים את התורה מעוני - סופו לקיימה מעושר". כלומר, המקיים את התורה מעוני, שיש לו עיניים ומניעות ובכל זאת לומד תורה, סופו לקיימה מעושר - בלי מניעות ובלי בעיות וייסורים.

זה עתה, בחג השבועות, ראינו כיצד משה רבנו עלה למרום, והתווכח עם המלאכים, וכה אמר להם: כתוב בתורה לא תרצח לא תנאף וכו', כלום יצר הרע יש בכם? הראנו לדעת, כי התורה לא ניתנה למלאכים הרוצים להשתעשע בה, אלא רק לבני האדם שיש להם מלחמה עם יצר הרע, ועל כן אמר להם משה: אם לכם המלאכים אין יצר הרע - אות הוא כי לא ראויה התורה להינתן לכם.

ויש ללמוד מכאן, שהאדם צריך ללמוד תורה גם כאשר היצר אומר לו שלא ילמד, וממציא לו כל מיני תירוצים ופיתויים בכדי לבטלו מן הלימוד, כי תפקידו הוא להתגבר על הכל וללמוד, כי זו היא מעלת האדם על המלאכים.

זכמו שאומר הזוהר הקדוש (ח"א הקדמה ד; יא., קו.; ועוד): בעי בר נש לאשתדלא באורייתא יממא וליילא. אינו אומר 'ללמוד' [-למילף], אלא 'להשתדל', ופירושו הוא להיאבק עם היצר הרע. ולא ילמד רק כאשר יש לו חשק גדול לתורה, וכשהוא שמח בלימוד ומשתעשע בתורה, ואילו כאשר אין לו חשק, עוזב הוא את התורה ואינו לומד - אלא צריך להיאבק עם היצר הרע, ותמיד ללמוד עם כל המניעות. ומוסיף הזוהר הקדוש, כי מי שנוהר בזה, זוכה לחיים, עושר וכבוד בעולם הזה ובעולם הבא.

גם זוכה שהמלאך מט"ט מלווה אותו בלילה לעולמות העליונים, ומעלה את נשמתו לפני הקב"ה, ואומר לפניו: נשמה זו עסקה היום בתורה הקדושה! והמלאכים באותה שעה שותקים מלומר שירה, והקב"ה מברך את אותה הנשמה.

וידוע, כי בזמן קבלת התורה פרחו נשמתן של ישראל, והקב"ה הוריד טל של תחיה והיה מחיה אותם. ויש להבין, מדוע לא נתן להם מתחילה את הכח לעמוד בזה, ומדוע היו צריכים למות ורק אח"כ להחיות אותם? אלא ללמדנו, כי האדם צריך לשקוד בתורה וללמוד, ולמסור עצמו לכך עד שיעור שתפרח נשמתו, וידע שאם מגיע לו חיים - הקב"ה יחיה אותו שוב.

וענין זה של מסירות נפש - ללמדנו מרות המואביה. שכן ערפה, אע"פ שרצתה להידבק בעם ישראל, מכל מקום לא מסרה את נפשה על כך, ולכן יצא ממנה גלית הרשע. ולעומתה רות אחותה, שעשתה מסירות נפש ועזבה את כל תענוגי בית אביה - מלך מואב, ודבקה בנעמי ובעם ישראל, זכתה להביא לעולם את דוד המלך שממנו עתיד לצאת משיח צדקו. א"כ גם אנחנו צריכים למסור את עצמנו על התורה בכל הכוח וגם כשיש קשיים, כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

אליהו הנביא והצייד

ומספר המדרש (ילקוט שמעוני נצבים רמז תתק"מ), כי אליהו הנביא פגש בצייד המבלה ימיו בטוויית חבלים מפשתן, באריגת רשתות, חפירת שוחות והטמנת מלכודות, ואת הלילה במארבים ובהמתנה לחיות. איש פשוט, תם וישר, הנהנה מיגיע כפיו. ופנה אליו בשאלה מפתיעה: מדוע אינך לומד תורה?

נשמע מוזר. כך חשב גם הצייד. הוא - ולימוד תורה?! התורה הרי ניתנה לרבנים, ואילו הוא אדם פשוט - מתפלל, מניח תפילין, שומר שבת, כשרות, טהרה. מה עוד רוצים ממנו?

אך אליהו הנביא אינו מרפה: מדוע אינך לומד תורה?

"בינה לא ניתנה לי מן השמים", משיב האיש. ללמוד תורה זה להתפלל, להקשות, לתרץ. אין לי ראש לזה.

הוא לא צדק, כמובן. ללמוד תורה זה גם להשתתף בשיעורי תורה, לדעת עוד מדרש, עוד פסוק, עוד משנה. כל ידיעה היא אוצר, אבל כל זה בזמננו, כאשר יש שיעורי תורה לרוב, וספרים בכל רמה, וקבצי שמע. בזמנם, התורה שבעל פה נלמדה ממש בעל פה, שינווה והעמיקו בה. והוא - לא בנוי לזה. כישרון - אין לו, זיכרון - גם לא.

שאל אותו אליהו הנביא: ומי לימד אותך לטוות חוטים ולארוג רשתות? מי לימד אותך את אורחות חייהם של החיות, על פיהם אתה מכין את המארבים? מי לימד אותך לחפור שוחות ולהטמין מלכודות? מי לימד אותך להסוות אותן באמנות?

אה, זה... בינה ניתנה לי לכך מן השמים.

אמר לו אליהו הנביא: ישמעו אזניך מה שפיך מדבר! לעסוק בצרכי הפרנסה - ניתנה לך דעה, אבל לעסוק בעסקי הנשמה - לא ניתנה לך דעה!?! להשיג את צרכי העולם הזה, הבלים ונפסדים, עזרו לך, ולהשיג את נצחיות חיי העולם הבא - לא יעזרו לך!?

הלומד תורה שכינה כנגדו

ובשעה שהאדם עוסק בתורה, צריך הוא ללמוד בחשק גדול ולשתף את הקב"ה בלימודו - ללמוד עם השכינה הקדושה בקדושה. כי כאשר יחשוב שהשכינה כנגדו, או אז יהיה לו כח להתגבר על העצלות והחולשה.

ובזה פירשו את מאמר המשנה (אבות פ"ג משנה ח): כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. פירוש, אם שוכח את ה"אחד" שהוא הקב"ה, ממשנתו - מלימודו, כלומר, אפילו שהוא עוסק בתורה אך אינו משים לבו שהשכינה כנגדו, הרי זה מתחייב בנפשו.

וכן אמרו (הגיגה ט): אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. כי אפילו למד מאה פעמים, אין זה נחשב לכלום, אם אינו לומד עם הקב"ה הנקרא 'אחד'.

ולכן עתה בימים הללו, צריכים אנחנו כח גדול ללמוד בחשק ולהתגבר על המכשולים, ולא ללכת אחר המותרות. וכמו שאמרו רז"ל (הובא בתוספות כתובות קד. ד"ה לא נהנית): עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה בתוך מעיו, יתפלל שלא יכנסו בו תאוות ומותרות.

הרוצה לזכות לכתר תורה

כתב הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ג ה"א) וזו לשונו: בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה זכה בו אהרן שנאמר וכו', כתר מלכות זכה בו דוד שנאמר וכו', כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר (דברים לג, ד): תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבא ויטול. עכ"ל.

"כתר תורה" - הוא שלימות התורה. בהיותו שלם בתורה, ללא פגם וללא חלל כלשהו. ולשלימות זו עלינו לשאוף, וזו צריכה להיות השקפת חיינו, לזכות לשלימות התורה, להרגיש כי הם חיינו ואורך ימינו. ושלימות זו היא, הן בקנין כל התורה כולה, אשר לכך צריכה להיות שאיפתנו, והן במ"ח הדברים אשר התורה נקנית בהן.

יקרה היא מפנינים

וזממשיך הרמב"ם (שם הלכה ב): אמרו חכמים ממזור תלמיד חכם - קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר (משלי ג, טו): יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. כלומר, שהיושב ועוסק בתורה, יקר הוא יותר מעבודת הקודש המופלאה, הנעשית אחת בשנה בצום יום הכפורים, בבגדי לבן בקודש הקדשים. ואיזו חרדה תיפול על הלומד כשיתבונן בזה, כמה יקר הוא עתה בעיני ה', בעת עוסקו בתורה.

תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות

ושם (הלכה ג), כתב עוד: אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום. עכ"ל. ולכן, רק מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים דוחה תלמוד תורה. **ושמא** תעלה מחשבת פיגול על לב האדם, ויאמר שאינו מתאוה לכתר התורה ולמעלה ולמצוה הגדולה והמופלאה שלה, אלא די לו שרק לא יחטא, ויהיה בן אדם פשוט וכו', לזה אומר הרמב"ם (שם הלכה ה): תחילת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד. כלומר, אי אתה בן חורין להיבטל ממנה, ועל כרחך חייב אתה לשאת עליך את עול התורה.

כעת, כאשר אתה נושא עליך את עול התורה - עשה זאת מאהבה, לא כמי שהכריחוהו לכך. כי הזכיה בשלימות כתר התורה, היא כפי האהבה לתורה. משל למלך המרבה במתנותיו למי שמחשיב אותן, מחבבן ומשתוקק להן, ולא למי שמראה שאינן כ"כ חשובות לו.

המפריע הגדול בעליה בתורה

עוד תנאי עיקרי קובע הרמב"ם (שם בהלכה ו), כי מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי, ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים. כי היסח הדעת הוא המפריע הגדול בלימוד ובעליה בתורה, שכן רק עם מחשבה מרוכזת אפשר להשכיל ולהבין, כולי האי ואולי. לא כן אם המחשבה מפוזרת, שאז הרהורי התורה בטלים ברוב הרהורים בטלים.

והנה, מדת היסח ה"דעת" - תלויה היא ב"דעת" האדם. כי אדם שיש לו מיעוט הדעת, כגון ילד - מסיח דעתו ע"י כל דבר הכי קטן. לא כן אדם בינוני, הצריך סיבה יותר חזקה להסיח דעתו מהלימוד. ואילו האדם השלם, לא יסיחהו שום דבר מדעתו בתורה.

וכה כתב באגרות החזון איש (אגרת ג): "ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התורה האפס וההעדר, הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפן, עיקר הלימוד הוא התמידי הבלתי נפסק, בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה, וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח" עכ"ל.

עוד כתב הרמב"ם שם (הלכה ו): כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'. ולכאורה הכוונה בכך, שאפילו אם אין לו אלא פת במלח - יסתפק בזה ואל יתבטל מהתורה. אבל לא כן הוא, אלא דווקא אם "פת במלח תאכל", אזי אפשר לקנות את התורה. ראשית, מפני שע"י זה דעתו מוסחת מהגשמיות ונוטה יותר לרוחניות, ושנית מפני שמיעוט הנאות הגוף, הוא מ-מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהן.

אין מקום לרוחניות וגשמיות יחד

דבר זה ביארו המהר"ל (נצח ישראל פ"ז), שלבו של האדם אינו מחזיק רוחניות וגשמיות יחד. כי כשם שאי אפשר לכלי להחזיק בתוכו בבת אחת אש ומים, מפני שהם שני הפכים, כן לב האדם שהוא משכן הבינה, אינו מחזיק שתיהן. אלא או שלבו מתאוה לתאוות הלב, או שלבו מלא אהבת תורה ויראת שמים.

ועל זה בא הפסוק ואומר (דברים ד, ט): "בשמים ממעל" - במה שנוגע לרוחניות שהם ענייני השמים - אל תסתפק במועט, אלא שיהיה לך 'קנאת סופרים' שהיא 'תרבה חכמה', ותסתכל על אלו שגדולים ממך ותשאף לגדול ולהיות כמותם. אבל "ועל הארץ מתחת" - בענייני הארץ והם הדברים הגשמיים תסתכל "מתחת" - על אלו שפחותים ממך ולא תרבה את תאוותך כל הזמן להוסיף עוד אלא להסתפק במה שיש לך.

עוד יסוד גדול כותב הרמב"ם (שם הלכה ט): דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נזחלין מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח וכו'. ולכאורה צריך ביאור, מהי השייכות בין מדות לבין שלימות קנין התורה. בשלמא כשרונות ויגיעה בתורה נחוצות הן, אבל מה מועילות המידות? ועוד, מדוע בין מ"ח קניני התורה נמנים גם ענייני ענוה טהרה ומדות? ההסבר לזה הוא, כי המידות הטובות ובראשן הענוה, הן תנאי עיקרי לקנין התורה. מכיון שהתורה היא מתנת אלוקים, והרי היא ניתנת רק לראוי אליה.

והנה חוזר הרמב"ם (בהלכה יב) על תנאי מיעוט הנאות הגוף, וכה הוא כותב: אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ואכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן וכו'.

ונראה, שכונתו להשמיענו כאן, שאין דברי תורה נחקקים ו"מתקיימים" אצל האדם באופן שיזכה לזכרם לטווח ארוך, אלא באופן של פת במלח וכו'.

וגם אחרי שילמד וייעשה תלמיד חכם - לא ייגרר אחר תענוגי עולם הזה, כי חס ושלום התורה שלמד תפרח ממנו, כמו שמצינו (שבת קמז:): רבבי אלעזר בן ערך, שהגיע למדינת 'פרוגיתא' [פירש"י: מדינה שיינה משובח] ונמשך אחר היין והרחיצה, ונעקר ממנו תלמודו, וכשחזר למקומו, העלוהו לקרוא בתורה, ובמקום 'החודש הזה לכם', קרא: 'החרש היה לכם'. ולא לחנם סיפרו זאת חז"ל, אלא להודיענו עד כמה גדול נזק תענוגי עולם הזה, עד שאפילו לגדולי עולם יכול להזיק מאד, רחמנא-ליצלן.

תורתו עיקר ומלאכתו טפל

משל למה הדבר דומה, לאדם שהוריש לשני בניו שטח אדמה, האחד היה חכם והשני היה טיפש. החכם היה עובד באיזה עסק, וכשהיה חוזר בלילה - היה עובד בשדה, משראה שיש לו כדי מחיה ליום, עבד רק באדמתו, עד שבמשך כמה שנים נטע שדה גדול והתפרנס ממנו בריווח. ברם אחיו, כאשר ראה שהעבודה בשדה גוזלת את זמן עסקו - התחיל להזניחה, עד שבמשך הזמן עלתה כולה קמשונים והתמלאה אבנים וקוצים, ולא הוציא ממנה כלום.

והנמשל הוא: האדם בעולם הזה צריך לחשב דרכיו ולנצל את הזמן לרוחניות, וגם יעבוד קצת כדי מחייתו, אבל העיקר יהיה אצלו לסגל לעצמו תורה ומצוות, ויעשה את התורה עיקר העיקרים ויקדיש לה את כל זמנו. לא כן הטיפש, כאשר רואה שאם ילמד לא יוכל להרוויח כסף, תיכף עוזב את התורה והולך לעבוד, ולבסוף כשנפטר מן העולם - יוצא בלא כלום רק עם שדה מלאה בקוצים ואבנים.

קבלת התורה כוללת שני דברים: גם ללמוד את התורה כדי שנדע איך לקיים את המצוות, וגם את מצוות תלמוד תורה שהוא ענין בפני עצמו, ללמוד ולעסוק בתורה ולא להרפות ממנה. וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות ת"ת פ"א ה"ח): כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה".

יגעתי ומצאתי תאמין

ונתבונן קצת בדברי חז"ל, מהי הדרך שאנחנו צריכים לעסוק בתורה:

ישנו מאמר בגמרא (מגילה דף ו:), אמר רבי יצחק: אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי - אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמין, יגעתי ומצאתי - תאמין. המדובר כאן על דברי תורה, שאם אדם אבין בלי לטרוח - זה לא יתכן, ואם אדם יאמר לך עמלתי להבין

את התורה אך לא הבנתי - אל תאמין לו. ומוסיפה הגמרא ואומרת: ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמי גירסא - סייעתא מן שמיא היא. כלומר, בכדי להבין סוגיא על בוריה עד להלכה, הדבר תלוי ביגיעה, אבל בשביל לזכור - צריך סייעתא דשמיא.

ברם, הגר"א מבאר שם, כי גם לחידוד וגם לזכרון צריך סייעתא דשמיא, ולא יכול האדם לומר: כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. ועלייתו של האדם בחכמת התורה אינה באה ממילא, כמו אדם שהולך בדרך ומצא מציאה, שיש לו סייעתא דשמיא שהוא מצא ולא אחר. ומה שחילקה הגמרא בין חידוד לזכרון, הכוונה היא כך: כאשר אדם לומד - הוא צריך להתייגע, ואז יזכה שהקב"ה יתן לו סייעתא דשמיא להבין. משל למה הדבר דומה? למוצא מציאה, שאם הוא מגביה את המציאה - יזכה בה, ואם לא - לא יוכל לזכות בה. לא כן הזיכרון, שהוא כמו מתנה, היכולה להיקנות ע"י דעת אחרת המקנה אותה (ב"מ דף יא:), וכך כאן, ה'דעת האחרת' של הקב"ה, היא מזכה אותו שיזכור את הלימוד. אבל בלי סייעתא דשמיא - לעולם אי אפשר להגיע לכולם.

ישים עצמו כמדבר

עוד מצינו בגמ' (עירובין נד.) על ענין היגיעה בתורה: אמר רב מתנה, מאי דכתיב (במדבר כא, ח): "וממדבר מתנה"? אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו.

ועוד אומרת הגמרא על הפסוק (שם): "וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא", אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה - נחלו א-ל, שנאמר: "וממתנה נחליאל". וכיון שנחלו א-ל - עולה לגדולה שנאמר "ומנחליאל במות".

וכך מצינו אצל משה רבינו ע"ה, אשר בזמן שעלה לשמים והיה שם ארבעים יום וארבעים לילה, היה לומד ושוכח, עד שלבסוף נתן לו הקב"ה את התורה במתנה, ומכאן ואילך שוב לא שכחה (עיין נדרים לח.). נמצא, שכאשר ישים האדם את עצמו כמדבר, בכך שכל שאיפותיו יהיו לתורה בלבד, יזכה לה במתנה. וכיצד יכול לבוא לידי כך? ע"י שיבטל ממנו את עניני העולם הזה, וגם יתנהג בענווה ובשפלות.

קבלת עול תורה כחמור

הפסוק אומר (בראשית מט, יד): "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים". ופירש רש"י שם, כי הפסוק מדבר על התורה, לומר שיששכר היה כמו חמור, שמשעינים אותו משא כבד, וכך גם יששכר נשא על עצמו עול תורה.

ובגמרא (עבודה זרה דף ה:) אמרו: תנא דבי אליהו, לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי. וביאר ה"חפץ חיים" (שם עולם פ") מדוע המשילו דווקא כשור לעול וכחמור למשא, אלא, כי השור חורשים על ידו את השדה, וגם החמור יש לו תפקיד, כאשר מעמיסים עליו תבואה, וכל כמה ששישמו עליו - הוא מקבל, כי זהו טבעו לקבל. וכך צריך להיות גם בדברי תורה: החרישה - הוא העיון, לומר שצריך להעמיק בגמרא, ו'לחרוש' את הגמרא עם המפרשים, ולא ילמד את התורה "על מי מנוחות ינהלני". ולאחר שחרש, אז צריך להיות כחמור הנושא עליו משא גדול, וזאת יעשה ע"י החזרה על הלימוד, כי אם לא יחזור - ישכח ויפסיד את הכל, ולא יהיה לו את המשא הגדול של התורה.

וזו היא המידה של יששכר, ללמוד תורה ע"י יגיעה, ובסוף הוא אכן זכה לכך, וכמו שכתוב (בראשית מט, טו): "ויהי למס עובד", ואומר המדרש (בראשית רבה פרשה צח, סי"ב) אלו מאתים ראשי סנהדראות שהיו משבטו של יששכר, והיו מורי הוראה לישראל. ומכאן נלמד, שכל אחד לפי שכלו, עליו לעשות עצמו כשור לעול וכחמור למשא.

התורה שייכת לכולם

והמשיל ה"חפץ חיים" זאת לסוחר, שאם יבזבז את כל כספו להנאות העולם הזה, לא יוכל לעשות סחורה. ולכן אוסף כל פרוטה בשביל לקנות סחורה. כך האדם צריך לבטל את כל תענוגי העולם הזה בשביל התורה וכך יזכה ללמוד.

ולא יאמר האדם, שהתורה ניתנה לאנשים למדנים, לא כן אני שאיני למדן - איני ראוי לתורה. שכן הדבר אינו נכון כלל וכלל, כי התורה ניתנה לכולם בשווה. והכתוב אומר (בראשית ב, ט): "ועץ החיים בתוך הגן", והוא רומז לתורה אשר היא עץ החיים, הנמצא ממש באמצע הגן, וכך נמצא שקרוב הוא לכל העומדים סביבו, וכל היכן שיהיה האדם - יוכל להגיע לתורה הקדושה.

עוד יש לרמוז במה שכתוב (במדבר ב, ז): "ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות". והנה נחלקו (ירושלמי עירובין פ"ה ה"א) האם המחנות היו מסודרים כמו קורה או כמו תיבה, אמנם לפי כל הדעות - המשכן הרומז לתורה - היה באמצע, כי התורה היא של כולם, וכל אחד ואחד יכול ללמוד אותה.

עוד יש לרמוז, מכך שאצל הארון כתוב (שמות כה, י): "ועשו ארון עצי שיטים" ואילו אצל כל הכלים כתוב: "ועשית", ומדוע שינתה התורה כך? אלא, באה התורה לומר, שלא יאמר אדם: אני נתתי את הארון ונמצא שהוא רק שלי, כמו בשאר הכלים, כי הארון מכיל את התורה,

ועל כן כולם השתתפו בו בשווה. וכן לא יאמר אדם: אני לא נתתי לארון, ולכן איני צריך להשתתף ח"ו בתורה, אלא הארון שייך לכולם, וכולם צריכים לבוא וליטול בו חלק.

להרגיש תענוג בלימוד

הגאון רבי אליהו לאפיאן בעל 'לב אליהו' כתב על הפסוק (בראשית לא, ט): "הלוא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו", כי לכאורה מדוע נשות יעקב הצדקניות, תולות את הענין שהולכות אחר יעקב מחמת שלבן החשיבן כנכריות, וכי אם לבן כן היה מייטיב עמהן - היו מסרבות ללכת עם יעקב אבינו?! והלא הוא ציווי מאת ה' שעליהן ללכת משם!

אלא, ידוע הוא, כי האדם צריך לעסוק בתורה עד שירגיש תענוג בלימוד. וכפי שאומר ה'חפץ חיים' על הפסוק (משלי ה, כא): "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". משל למלך שנתן מדליה לאדם שעשה לו טובה, כמה האדם הזה מאושר מהמדליה שקיבל, וזהו רק דבר גשמי, ואילו הקב"ה נותן לכל אחד 'מדליה' של ש"י עולמות, ולכל אחד יש לו מדליה אחרת, ועל כל אחד לשאוף להגיע למדרגה הזאת, ולהרגיש את התענוג בלימוד התורה.

וזהו מה שאמרו בגמרא (פסחים נ:): לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ולכאורה קשה: למה אמרו 'לעולם יעסוק'? היה להם לומר 'לעולם ילמד!' אלא, אומר החפץ חיים ליישב ע"פ משל, כשם שאדם שיש לו עסק של חנות, אינו מסתפק לעבוד שם רק חצי שעה ביום, אלא כל היום חושב מה לעשות וכיצד להרוויח יותר, ומשתדל לעבוד ולנצל ככל היותר את הזמן - כי זה העסק שלו. כך האדם צריך להרגיש את התורה כ'עסק' שלו, ויחשוב בכל עת כיצד להגדיל ולהגביר חילים בתורה.

לכן, לא אומרים "לעולם ילמד אדם", אלא "לעולם יעסוק אדם" - כי לא מספיק שילמד, אלא צריך שירגיש כי התורה היא העסק שלו. וזהו גם מה שאומר שלמה המלך (קהלת א, ב): "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל" - לומר, שכל העולם הזה הינו הבל, ולכן אל תדחה את לימוד התורה ועבודת ה' לאחר מכן, היות ואתה עוסק כעת. כי העסק האמיתי שלך צריך להיות בתורה, וכל שאר הדברים הם דברי הבל בעלמא.

זה מה שאמרו רחל ולאה ליעקב: אתה חושב שנשב פה עוד רגע אחד? והרי מה שנותן לנו לבן זה הבל וריק ולא שווה כלום! ולכן, לא רק שאנחנו מסכימות ללכת, אלא אנחנו רוצות כבר מיד ללכת ולא להתעכב כאן עוד רגע אחד. ובכך הם הרגישו כי יש להם שמחה בדבר, ולא קיימו את דבר ה' מתוך הכרח, אלא כאילו זה העסק שלהם. ויהי רצון שה' יזכנו ללמוד וללמד ולהתייגע, ולעמול בתורה ולזכות להבין ולחדש בתורה, אמן כן יהי רצון.

"יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה"

שואל ה"חפץ חיים" זצ"ל (על התורה, בראשית בהגות 'מעשי למלך') על הפסוק המדבר בשבח התורה (משלי ג, טו): "יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה", וכי מה הדמיון לפנינים? והרי התורה הרבה יותר יקרה מפנינים! אלא, עונה על כך החפץ חיים, כי כל דבר בעולם, אם הוא יקר המציאות - אזי הוא שווה יותר, ואילו אם הוא מצוי לכל, ערכו יורד. כמו העפר שמצוי בכל מקום, ולכן מחירו מועט, לעומתו הברזל, היות והוא מצוי פחות ערכו עולה, וכן הזהב שהוא נדיר יותר, יקר יותר. וכך הפנינים, שבכדי להשיגם יש לשלוח צוללנים למעמקי הים לדלותם, ולכן שוויים הוא עשרת מונים.

ולכן, כאשר תרצה לעמוד על חשיבותה של התורה, עליך ללמוד מהפנינים, שכשם שהם יקרים בגלל שהם לא מצויים וקשה להשיגם, כך גם התורה בעולם הבא היכן שכבר אי אפשר להשיג אותה, היא תהיה יקרה שבעתיים. ולכן, בעודך כאן בעולם הזה, תדע להעריך את התורה ולנצל את הזמן במשך החיים לעסק התורה, ולא לאבד אפילו רגע אחד.

ועוד, הנה לפי השכל, היה צריך להיות שכפי שאבן טובה אשר משקלה עשרה גרם שווה מאה לירות, כך אם משקלה יהיה עשרים גרם - תהיה שווה מאתים לירות. אך המציאות אינה כך, אלא שכאשר הוכפל משקלה של האבן, אזי שווייה מוכפל עשרת מונים, שכן אינה דומה אבן שמשקלה עשרה גרם לאבן שמשקלה עשרים גרם שהיא נדירה הרבה יותר. וסמך לזה מהכתוב (ויקרא כו, ח): "ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו". שכן לכאורה, לפי היחס היה צריך להיות שמאה מכם ירדפו אלפיים, אלא, כאשר יש רבים, העוצמה מוכפלת בכפל כפליים (עייני רש"י שם). כן הוא הדבר באבן יקרה, שהאבן השוקלת כפול, ערכה מוכפל הרבה יותר.

הוא הדין בתורה הקדושה. אדם שלמד מסכת אחת צריך לכבדו, ומי שלמד שתי מסכתות - לכאורה מגיע לו כבוד כפול, אבל אין זה כך, אלא אותו שלמד שתי מסכתות צריך לכבדו פי כמה וכמה, כי הערך והחשיבות שלו לפני הקב"ה שווה הרבה יותר. ולכן לא יאמר: אם פלוני יודע שתי מסכתות ואני אחת, נמצא שאני שווה חצי ממנו, לא כן הדבר, אלא הוא חשוב הרבה יותר אצל הקב"ה, כי לפניו לא מודדים לפי משקל, כי המדידה היא כמו בעסק ה'פנינים'.

ברכת 'אשר יצר' שהצילה

ומספרים על גאון אחד שנסע ברכבת, ובאמצע הנסיעה רצה לברך אשר יצר, וקיבץ את כל השוטרים ואמר להם: תשמעו ברכה, ובירך בכוונה. והשוטרים שהיו רחוקים מהתורה, ע"י ששמעו את הברכה, הדבר השפיע עליהם לחזור בתשובה, וקיבלו עליהם לשוב

ליהדות, וברגע אחד הם התהפכו לגמרי. כי התורה זה העולם, ומציאות החיים היא התורה. וכשאדם לומד תורה, הרי זה מחולל בו פלאות.

לאחר מכן, לפתע פתאום נעצרה הרכבת, וכשירדו השוטרים ראו, כי היתה מונחת פצצה בתוך הרכבת, שאילו היא הייתה מתפוצצת היו ח"ו מאות הרוגים. מיד הבינו, כי ברכת אשר יצר של הגאון הזה, היא זו שהצילה אותם.

וכן מספרים על הגאון רבי ישראל אבוחצירא זיע"א ה'בבא סאלי', שנסע באוטובוס, ובדרך ביקש מהנהג לעצור בכדי שיוכל להתפלל מנחה, אך הנהג לא שמע לו, ולפתע שבק האוטובוס חיים, ולא יכלו לנסוע, עד שהנהג נאלץ לעצור בצד, והרב ירד להתפלל. כשסיים להתפלל וחזר למכונית, אמר לו הרב: עכשיו תניע, התפלא הנהג, אך הבין כי איש אלוקים קדוש הוא ועשה כמצוותו, ואכן האוטובוס התניע כאילו דבר לא קרה. צא וראה מהי כוחה של תורה ולומדיה.

וצריך לדעת, כי התורה היא חיי עולם, וכל העולם מונהג ע"פ התורה. וזהו מה שאמר רבי יוחנן בן זכאי לאספסינוס (גיטין נו.) כי כיון שלפי התורה אתה צריך להיות מלך, א"כ אני קורא לך מעכשיו מלך, כי התורה היא נצחית ואמיתית. אשרי אדם הדבק ומשתדל בתורה, כי התורה היא החיים ומבלעדיה אין חיים.

ולכן, בשבוע זה של מתן תורה, צריכים לקבל עלינו לעשות גדרים לתורה בכדי שנוכל לעלות הרבה בתורה, ואדם שמקבל עליו את התורה והיום לומד ועושה כך, ולמחרת עושה כפול מזה - השכר שלו לא יהיה רק כפול אלא הרבה יותר מזה, וזה ע"י קבלה שיקבל עליו, וכך יזכה להיות מגדולי העולם שהקב"ה משתבח בו. ויהי רצון שהקב"ה יעזרנו על דבר כבוד שמו, ונוכח לעלות במעלות גבוהות בתורה ויראת שמים אמן כן יהי רצון.

"כָּל הַבָּא לְעֵבֶד עֲבַדְתָּהּ" (ד, מז)

כתב רש"י: הוא השיר במצלתים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת (ערכין יא.)

ארבעת אלפים לויים משוררים יחד

כתב בספר "שלטי הגיבורים" (פרק י"ג, לרבי אברהם ב"ר דוד הרופא): דעו, כי הד' אלפים לויים משוררים (דברי הימים א' כג, ה) והחצוצרות וכל כלי הניגון אשר אמר הכתוב, נתנו קול נעים גם יחד, ולא נעשה כן בכל מלכי הגויים מבריאת העולם ועד חינוך הבית, וגם אחרי כן לא תהיה אצל העמים זמרה כמוה בלי ספק וכו', עיי"ש.

ובזמן הבית, היו מפליגים בחכמת השיר יותר מכל האומות. שהרי בגלות בבל קצצו בהונות ידיהם ורגליהם, כי רצו השבאים לכופף אותם שישתמשו בשיר שלהם לפניהם, באמרם (תהלים קלז, ג): שירו לנו משיר ציון, ולא רצו, כי אמרו (שם, ד): איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר וכו'.

ובענין ניגון הלוויים, יעויין מה שאמרה הגמרא על כך במסכת ערכין (דף י, ושם (יא.) אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר [כי בכל נקב היה קנה אחד, ובכל קנה וקנה היו בו עשרה נקבים, ובכל נקב של קנה היה מוציא מין זמר - רש"י]. במתניתא תנא, היא אמה וגובהה אמה, וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה. כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר, [אמנם בגמרא שם, יש אומרים שהוא גוזמא בעלמא].

ועוד איתא במסכת תמיד (ל:), שכל כך חזק היה קולו של המגריפה, עד שמהעיר יריחו היו שומעים את קולו.

הניגון שהביא לתשובה

וכתב בעל ה"מאור ושמש" (פרשת קרח) בשם ספר "ברית מנוחה", כי בשעה שהיו מביאים קרבן לבית המקדש, היה מסתכל הכהן העובד על בעל הקרבן, והיה מבין במחשבתו, ואם הבין שעדיין לא עשה תשובה כראוי, רמו הכהן העובד ללוויים שיזמרו ניגון לעורר את בעל הקרבן להרהר בתשובה, ואז הביאו הלוויים בשירים ובזמרים את בעל הקרבן שיהרהר בתשובה וכו', עיי"ש באורך.

כח השירה

והגר"א זצ"ל אמר (הובא בהקדמה לספר "פאת השלחן") על חכמת המוסיקה, כי רוב טעמי התורה וסודות שירת הלוויים וסודות תיקוני הזוהר אי אפשר לידע בלעדיה, ועל ידה יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימותיה, ויכולים לחיות המתים בסודותיה הגנוזים בתורה. והיה אומר כמה ניגונים וכמה מדות הביא משה רבנו ע"ה מהר סיני, וכו'.

ובספר "מנות הלוי" על מגילת אסתר (א, ח), מבאר הטעם שהילדים הקטנים אינם ישנים אם לא ישמעו את קול הרינה, שזה בא, מפני שקול השירה של המלאכים עדיין נקבעת בנפשם למיעוט זמן היפרדם ממנו וכו'. וכן יקרה לחולים שיישנו בקלות ע"י זמר, וגם זה הוא משום שהוחלשו כוחות הגוף, ומתגברים כוחות הנפש שהם משתוקקים לשיר, ועכ"פ בוודאי גם אדם בריא כשישמע את השיר - יתבטלו תאוותיו הגופניות, ולא יאכל ולא ישתה, עיי"ש.

עוד כתב ה"חווה מלובלין" זצ"ל (דברי אמת פרשת תרומה) לפרש את המשנה במסכת שבת (פ"ה משנה א) על דרך הרמז לענין מעלת השירה, וכך איתא שם: "כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר, ומזין עליהן וטובלין במקומן". ויש לבאר, כי בעלי ה"שיר" והזמר, 'יוצאים' על ידו מכל רע ח"ו, ו'נמשכין' לבורא יתברך על ידי שירה, ו'מזין עליהם' - לשון מזונות, כי כשהגבורות נמתקים, באה פרנסה לעולם. 'וטובלין במקומן' - כי ע"י ההתלהבות דקדושה הבאה מהשירה, זוכים למעלה כמו טבילה במקווה. עיי"ש.

ובעין זה, הביא ב'ספרן של צדיקים' בשם המגיד מטריסק זצ"ל, לבאר כי 'כל בעלי השיר נמשכין בשיר' - היינו שיכול למשוך עצמו להקב"ה ע"י שירות וניגונים, 'ומזין עליהן וטובלין במקומן' - היינו שמי שמוזע בשיר, נחשב כאילו היה לו טבילה במקומו.

"וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ" (ה, ב)

להרחיק הטומאות ממחנות שבגופו

כתב השל"ה (דרך חיים תוכחות מוסר, נשא אות טז) לרמזו, כי יש באדם שלש מחנות, המחנה האחת - הראש של האדם שבו המוח, שהוא שורש המחשבה, ומשלח משם אפילו טומאה קלה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (יומא כט). קשים הרהורי עבירה מהעבירה. אחר כך מחנה שניה - הלב שהוא חיות הגוף, והלב הוא שני למוח, וצריך להיות לו לב טהור ולב טוב. אחר כך מחנה שלישי - הוא הבטן וכליו, שהוא מקום המאכל ומקום מוצאו, והוא דבר מכוער מצד מה שהאדם הוא חומרי, ואי אפשר לו להתקיים בלי זה, מכל מקום ישלח משם טומאה חמורה, דהיינו שיתקדש במאכליו כל מה שאפשר, גם בבית הכסא הזהירו (ברכות סב). שיהיה צנוע, והכל כדי לשלח הטומאה חמורה. עכ"ל.

"לְמַעַל מֵעַל בְּה" (ה, ו)

להעלות הנשמה למדרגת כלי שרת

הנשמה הקדושה והטהורה הטבועה בכל יהודי, צריך להעלות אותה לדרגה של כלי שרת. ואם יחטא - הוא כמועל בה', היינו בנשמה הקדושה שהיא חלק אלוה ממעל. וביותר, נאמר: כי יעשו מכל חטאות האדם, משמע שאפילו חטאים שנעשים בשגגה, הם כמעילה ופוגמים בנשמה.

והגר"א זצ"ל ביאר (משלי יג), שהקב"ה מגלגל לאדם חטא בשוגג, בכדי לגלות לו שנשמתו כבר פגומה מעוון אחר שעשה. והוא שמסיים הפסוק: ואשמה הנפש ההיא, דהיינו שהמכשלה המביאה אותו לחטוא בשגגה, היא מכח נפשו הפגומה מהחטא הקודם. (טעם ודעת)

”וְהִתְוֹדוּ אֶת חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ” (ה, ז)

יסוד למצות התשובה

הרמב"ם מפרש, שכאן הוא יסוד למצות עשה של תשובה על כל עבירות שבתורה. ותמוה הוא, למה קבעה תורה את מצות התשובה דוקא בדין של השבת גזל? ונראה ליישב, שבאה התורה ללמדנו מהחטא של גזל - גדר תשובה לכל החטאים, שלא די בתשובה שבפה, אלא תשובה אמיתית וכנה, עד שמעשיו מוכיחים שלא ישוב לחטאו. (מוסר חכמים)

”וְכָל תְּרוּמָה לְכֹל קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִפְנֵיךָ לֹא יִהְיֶה” (ה, ט)

הכהן - הוא הקב"ה

ידוע מה שאמרו ז"ל (סנהדרין לט). שהקב"ה הוא כהן, דכתיב (שמות כה, ב): ויקחו לי תרומה. וזהו שאמר: קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן, כלומר תורה ומצוות הנעשים לכהן כביכול, הוא הקב"ה - לו יהיה, צריך שיהיה העבודה מיוחדת אליו יתברך, שלא על מנת לקבל פרס. ובהיות שהקב"ה אינו מקפח שכר בריה ופורע במושלם על מצוותיו, לכן איש את קדשיו לו יהיו, בפרוע פרעות בישראל כיד המלך. (מוסר חכמים)

”וְאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לִפְנֵיךָ לֹא יִהְיֶה” (ה, י)

הצדקה נשמרת לאדם

כתב בספר 'מעיינה של תורה' בשם ספר 'בינה לעיתים', שהנה יש אנשים הסבורים כי הכספים שיש באוצרותיהם - שלהם הוא. ומה שהם נותנים כספים לכל מיני עניינים שבקדושה ולמצוות - כבר איננו שלהם.

אמנם נהפוך הוא, כי אותם הכספים שנותנים לענייני קדושה - זהו הכסף האמיתי השייך להם, כי רק הוא נשאר להם ומגן עליהם. ואילו שאר הכספים - אינם נחשבים שלהם, שהרי האדם משאיר אחריו את כל רכושו בעולם הזה.

וזהו שאמר הכתוב: "ואיש את קדשיו" - אדם שנותן את כספו למטרות קדושות, וכן: "איש אשר יתן לכהן" - אדם שנותן מכספו לכהנים, לתלמידי חכמים, "לו יהיה" - דווקא הכספים הללו נוקפים לזכותו, ואלו יהיו שלו גם לעתיד לבוא.

לו יהיו - לתיקון נשמתו

נמצא, שאדם העושה מצוה וכל דבר שבקדושה בעבודת השם יתברך, ידע שהכל הוא עושה 'לו', בשבילו, והיא טובה לעצמו, לזכות נפשו, רוחו, ונשמתו, לעולם הבא. וזהו: לו יהיו,

לתיקון נשמתו. ולא יחשוב שהקב"ה צריך את האדם שיתפלל אליו, שהרי אלפי אלפים ורבי רבבות מלאכים, משרתים ומקדשים שמו בכל שעות היום והלילה, ובכל זאת בחר בנו קרוצי חומר לשבחו ולהתפלל לטובתינו, ובוזו עושים לו נחת רוח שקיימנו מצוותיו.

וכן אמר שלמה המלך ע"ה (משלי ט, יב): אם חכמת חכמת לך, וכן אם עושה צדקה כאילו נתן להשם יתברך, כמו שכתוב (משלי יט, יז): מלוה ה' חונן דל, כלומר מי שחונן דל, כאילו הוא מלוה לה' ויקבל שכרו בעולם הבא. וכן אמר דוד המלך ע"ה (דברי הימים א' כט, יד): כי ממך הכל ומידך נתנו לך.

וזהו שאמר: איש אשר יתן לכהן לו יהיה, כהן - הוא השם יתברך, ומה שנותן את הצדקה והמעשר שהם חלק ה' לעני, לו יהיה, הכל יהיה שמור לו לאחר אריכות ימים ושנים, ליהנות ולהתענג עם הצדיקים (ילקוט המוסר ואבני השהם).

המרחם על העניים - מרחמים עליו מן השמים

עוד פירוש: ואיש את קדשיו לו יהיו - מי שמרחם על העניים מרחמים עליו מן השמים, והעניות - גלגל הוא שחוזר בעולם, ולבסוף הוא או זרעו יבואו ח"ו למדה זו. לכן, כמו שהוא נוהג עם העניים, כן ינהגו עמו הבריות כשיצטרך להם במדה כנגד מדה, וזהו שאמר: ואיש את קדשיו לו יהיו.

מרגלא בפומיה של הגאון בעל "חפץ חיים" זצ"ל, שבפסוק זה נרמז, כי רק מה שהאדם מקדיש לדברים שבקדושה, זה מה שנשאר לו, ואת זה בלבד הוא לוקח איתו לעולם הנצח. וזה מה שנאמר (משלי ג, יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה". "למחזיקים אותה" לא נאמר, אלא "למחזיקים בה", שכן אינה עץ חיים ל'תומכים' בה, אלא רק למחזיקים בה ומתנהלים לאורה.

וכך הוא כותב בספרו "אהבת חסד" (ח"ג פ"ד): "מי לנו גדול מהלל שבדורות הראשונים שבניו היו בוודאי קדושי עליון, ואעפ"כ היה אומר (אבות פ"א משנה יד) אם אין אני לי מי לי, אם כן מה נאמר אנחנו אזובי הקיר, שאנו רואין בעוונותינו הרבים שהדורות הולכין ומתדלדלין, הלא יעץ אותנו שלמה המלך ע"ה (קהלת ט, י): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה". היינו, שיראה להשלים הכל בעצמו בעוד כוחותיו בו.

לעשות הצדקה בעצמו

וכתב בספר 'פנינים משלחן גבוה': יש אשר נמנע אדם מנתינת צדקה כל ימי חייו, ומדמה לעצמו כי אך לעת ערב, סמוך לפטירתו, יקיים חובתו לצדקה, בצוואה לבניו שיתנו מממונו לתורה ולצדקה. אולם היה ה'חפץ חיים' מתריע כנגד הלך מחשבה זה, כי הרי מי יודע

מתי יום מותו? ומי ינבא את מצבו הבריאותי והנפשי טרם מותו? גם מי יערוב לו כי בניו יעמדו בניסיון ויפרישו הממון כרצונו? וכבר יעץ שלמה המלך (קהלת ט, ע): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה", שיראה האדם לבצע את כל משימותיו בכוחו ובעצמו.

ומקרא מלא מצינו על כך: איש אשר יתן לכהן לו יהיה, כלומר מכל הוצאותיו ונתינותיו בחייו, לא יישאר לו מאומה, רק את אשר יתן לכהן, היינו לדברים שבקדושה ולענייני צדקה, לו יהיה לעד ולנצח נצחים, כי רק אלו הדברים הם באמת שלו.

ואיש את קדשיו, אך אם הבעלים אינם נותנים המתנות כראוי להם, אזי גם הכהן שותף הוא בחטא, בכך שלא השפיע עליהם. ומכאן לימוד לקח לכל המתרים לדבר מצוה, שמחוייב הוא להשתדל שהנדיב יתן כראוי לו.

"ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה" (ה, ע)

נתנה מולידה שפע

כתב רש"י, כי מי שמעכב את מעשרותיו ואינו נותן לכהן - סופו שהמעשרות יהיו בשבילו. ומסתבר לומר על פי פירוש רש"י, כי ישארו לו אחד מעשרה. והביאור הוא, שישנם שני צדדים בצדקה, אחד - "הנותן", והשני - "המקבל". כלומר, תשעים אחוז שייך ל"נותן", אך עשרה אחוז ל"מקבל". אבל אם הנותן לוקח את העשרה אחוז של המקבל, ואינו מתנהג כמו ש"נותן" צריך להתנהג, עושה אותו הקדוש ברוך הוא "מקבל". ובסופו של דבר - הוא מקבל בעצמו את מה שהיה אמור לתת.

וזהו שאמרו במדרש רבה (שמות פל"א ס"ז), מעשה באיש אחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי, והיתה לו שדה שהיה זורעה ומוציא ממנה אלף כור לשנה, והיה נותן ממנה מאה כור בשנה למעשר, ומן המותר היה מתפרנס הוא ובני ביתו. בשעת פטירתו ציוה את בנו ואמר לו: היתה לך מעשר כמו שאני נותן בכל שנה, כי בזכות זה זכיתי להתעשר!

כשמת האב, זרע הבן את השדה. שנה ראשונה הוציא ממנה מאה למעשר כציווי אביו, שנה שניה נכנסה בו עין רעה ופחת עשרה, ובאותה שנה גם השדה פחתה מאה. שנה לאחר מכן, כאשר ראה כי השדה פחתה מאה, פחת אף הוא למעשרות עשרה, ושוב שנה לאחר מכן השדה הוסיפה לפחות אף היא עוד מאה. וכאשר הוא ראה את המצב, פחת אף הוא למעשרות עשרה, וכן הלאה, עד שהגיע למצב בו השדה הוציאה תבואה באותה כמות שהוא הוציא למעשרות בתחילה!

כיוון שראו קרוביו כך, עמדו ולבשו לבנים ונתעטפו לבנים ונכנסו אצלו. אמר להם: שמחים אתה לאידי, בראותכם שהשדה היתה מוציאה אלף ועכשיו מוציאה מאה?! אמרו לו: חס ושלום, לא באנו אלא לשמוח עמך. לשעבר היית בעל הבית, והקדוש ברוך הוא כהן, ועכשיו נעשית אתה כהן, והקדוש ברוך הוא בעל הבית. שמע האיש כך וחזר בתשובה, וחזר להפריש מעשר כתיקנו, ואז חזרה השדה לתת את תבואתה כמו שהיתה.

וזהו שאמר הכתוב: "ואיש את קדשיו לו יהיו, ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה". היינו, אותו חלק שהוא היה אמור לתת לכהן - לו יהיה.

מה שתיתן - תקבל!

"שלח לחמך על פני המים, כי ברוב הימים תמצאנו" כך אמר שלמה המלך (קהלת יא, א). כעין חוק רוחני הוא, שכל הטוב והחסד שעושה אדם לרעהו, מובטח לו שלא יפסיד מכך. להיפך, הוא רק יהנה מכך בעתיד.

מעשה מדהים שאירע בזמננו, ימחיש לנו דברים אלו היטב. מעשה זה מעמיד אותנו על חומרת הדבר, ועד כמה יש להקפיד על נתינת מעשרות לשבט הכהונה, ולדעת בבירור כי בזה מונח כל השפע הגשמי של האדם. כך פועלת השיטה - כל זמן שהוא נותן הוא גם יקבל, אך כאשר חדל מלתת, הוא עוצר ומנתק את צינורות השפע, משמים מאותתים לו בפעולה זו שיבין עד כמה טעה בהנהגתו, מעמידים אותו במצב בו הוא מוצא כי מצבו הכלכלי עומד על אותו סכום שהיה צריך בעצם לתת לכהן, אותה הכמות שהיה לו לתת לכהנים - "לו יהיה" - זה מה שלבסוף יהיה לו. זהו מבחן אמיתי באמונה.

המעשה הבא שלפנינו יבהיר לנו דברים אלו היטב: מעשה בעשיר אחד קמצן שחלם חלום. בחלומו הוא רואה את עצמו בתוך אולם גדול עם שולחנות ערוכים כל טוב, ועם אנשים המסובים לאותם שולחנות. והנה, בעומדו בפתח, ניגש אליו אחד המלצרים וביקש ממנו להתלוות אליו. אותו מלצר הושיבו בשולחן מסויים, ונתן לו צלחת עם חתיכת עוף בודדת ומלוכלכת בעפר. לתמיהתו של אותו עשיר, ענה לו המלצר כי כאן כל אחד מקבל את מה שהוא נתן.

העשיר התעורר שטוף זיעה כאשר מראה החלום מהדהד לו בזיכרונו. מיד ניגש לרב כדי שיפתור לו את החלום. שאלו הרב: "האם נתת צדקה מימך?" הנהן העשיר לשלילה, והודה כי מימיו לא נתן מאומה. אמר לו הרב: "תשתדל להיזכר בכל זאת". ואכן, לפתע נזכר העשיר, כי כאשר חיתן את בנו, הופיע עני אחד בפתח וביקש מנה לאכול. העשיר סירב

בתחילה, אולם לאחר הפצרותיו של אותו עני, ראה והנה מושלכת בעפר חתיכת עוף שנפלה כנראה מצלחתו של אחד החוגגים. הוא הרימה והושיטה לעני. "זוהי הצדקה היחידה שנתתי" השיב העשיר בכושה לרב. "זהו אם כן הפתרון לחלומך, הסעודה הזאת שראית בחלומך זהו שכרך לעולם הבא. הנה ראית, שנתנו לך בדיוק מה שנתת..." נכלם העשיר וקיבל על עצמו מאז לפזר ממונו ביד רחבה.

גומל נפשו איש חסד

על האדם לדעת כי כאשר הוא גומל חסד עם זולתו, הוא לעולם לא יפסיד מכך. גם אם לשעה קלה יהא נדמה לו שעשייתו למען הזולת באה על חשבונו וגורמת לו להפסד מסוים, אין זו אלא טעות הנובעת מקוצר ראות. בסופו של דבר, במקדם או במאוחר, יבוא גומל החסד על שכרו בכפל כפליים, והכל ייווכחו לדעת כי בהיטיבו לאחרים היטיב גם לעצמו.

ואפשר, שעל כך אמר שלמה מלכנו במשלי (יא, יז): "גומל נפשו איש חסד". איש החסד, המיטיב לזולתו, אינו אלא גומל טוב לנפשו שלו. הסיפור הבא שלפנינו, ימחיש לנו דברים אלו היטב.

יהודי ירא שמים נסע לו ברכבו באחד מכבישי הארץ, כאשר גשם שוטף היכה בחוזקה על רכבו. והנה, במהלך הנסיעה, הוא מבחין שבמרחק קצר, בצדו של הכביש, נעמדה לה מכונית והפעילה איתותים. מיודענו שראה רכב חונה בצידו של הכביש בגשם שוטף, התלבט בליבו: "אולי זה אדם שנתקע וזקוק הוא לעזרה, ועל פי ההלכה חייב אני לעזור לו! אך מאידך, אולי זה סתם אדם שעצר לו למנוחה או לשיחת טלפון קצרה?".

יראת השמים שבקרבו לא נתנה לו מנוח והוא ירד מהכביש ועצר ליד המכונית. הוא יצא מרכבו בגשם זלעפות, ניגש אל חלון הנהג, והנה הוא מבחין באישה מבוגרת, היושבת וממתינה לעזרה. הוא דופק לה על החלון ושואל אותה: "סליחה, הכל בסדר? האם את זקוקה אולי לעזרה?", האישה שהייתה המומה מהצעתו של הנהג, אמרה בשמחה: "כן, בוודאי. אירע לי תקר באחד הגלגלים ברכב, והנסיעה עמו מאוד מסוכנת, אודה לך מקרב לב, אם תעזור לי להחליף אותו" - היא ביקשה. השיב לה הנהג ואמר: "שבי בתוך הרכב ואני אחליף לך כבר את הגלגל". חזר הנהג מהר לרכבו, הוציא כלי עבודה שהיו בתא המטען, והחל לפרק את הגלגל, והרכיב במקומו גלגל רזרבי, כשכולו רטוב עד לשד עצמותיו. הוא ידע, כי על דבר כזה משלמים בשמים הרבה, כמאמר רבותינו (אבות פ"ה משנה כג) "לפום צערא - אגרא" [כפי צער האדם בעשיית המצווה - כך יגדל שכרו].

לאחר דקות ארוכות, הסתיימה המשימה, והרכב היה מוכן לנסיעה. האישה המבוגרת שהתפעלה מנדיבות ליבו וממאמציו הרבים שעשה למענה, הודתה לו וברכה אותו בכל ליבה, ובתוך כך הוציאה מכיסה סכום של אלפיים דולר!!! ואמרה: "זה בשבילך, על כל המאמץ האדיר למעני". היהודי היקר, שיראת שמים פיעמה בקרבו, לא התבלבל לרגע, והשיב לה על אתר: "אני לא לוקח ממך אפילו שקל, כיוון שעשיתי מצווה לשם שמים. את שכרי כבר אקבל בעולם הבא, ואיני חפץ לקבל ממך שום תמורה על כך. אם תרצי לשמוע לי, תני סכום זה לאדם הנזקק הראשון שתפגשי בדרכך!" סיים בגבורה.

האישה נדהמה כפליים מתגובתו, וניסתה לשכנעו בכל זאת, אך הוא חזר למכוניתו והמשיך בנסיעה. חזרה האישה גם היא לרכבה והמשיכה בדרכה. לאחר זמן מה, עצרה האישה במסעדה מקומית בכדי לשנות דבר מה, ולפתע היא שומעת צעקות. היתה זו בעלת המסעדה שהחלה לצעוק על אחת העובדות במסעדה לעיני כל: "את מפוטרת! אני לא רוצה לראות אותך יותר פה. תסתלקי!". העובדת המסכנה החלה להתחנן לפני בעלת הבית "אנא! תביני אותי! אני זקוקה לכסף, אחרת, אני אקרוס מבחינה כלכלית, המשיכי להעסיק אותי", אך בעלת הבית אטמה את אוזניה וגירשה אותה, העובדת האומללה לקחה את חפציה ויצאה בדמעות ובבכי.

ריחמה האישה המבוגרת על אותה העובדת, ונזכרה בבקשתו של הנהג שסייע לה "תני את הכסף לנזקק הראשון שתראי בדרכך". ומיד הוציאה מכיסה את האלפיים דולר, והגישה לה באומרה: "זו מתנה בשבילך, אך היא לא ממני, היא מיהודי שביקש ממני להעביר זאת לאדם הראשון שאראה שנוקק לכך". העובדת נדהמה מחבילות הדולרים, עצרה את הבכי, והודתה לה ללא סוף.

עצובה ונרגשת, עשתה העובדת את דרכה לביתה כדי לספר לבעלה על פיטוריה, ועל הפיצויים שקיבלה. היא הגיעה לבית, וחיכתה לשובו של בעלה. והנה, נשמעה דפיקה בדלת, ובעלה נכנס כשכולו רטוב מכף רגל עד ראש. אשתו נבהלה ממראהו, אך הוא סיפר לה כיצד עזר לאישה מבוגרת שרצתה להביא לו בתמורה אלפיים דולר. אשתו התרגשה כל כך, וסיפרה לו כי בדיוק אותה אישה הגישה לה אלפיים דולר בגללו...

כך הקדוש ברוך הוא צופה ורואה במעשים הטובים שלנו, ושומר לנו את השכר ליום בו נהיה זקוקים לכך. מי שעוזר ומסייע לשני, הקדוש ברוך הוא ישלם את שכרו, כפי שמבקש דוד המלך ע"ה (תהלים קכה, ד): "היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם" - תעשה טוב ותמצא טוב!

מה שאדם עושה - לעצמו עושה

מעשה באשה ענייה מרודה, שהתגוררה בבית מט לנפול בקצה העיר בסמוך ליער. אותה אשה היתה מחזרת על הפתחים בכדי לקבל מעות, שבהן כלכלה את נפשה. ומנהג היה לה: כאשר נתן לה מאן דהו נדבה, לא היתה מודה לו ומברכת אותו, כמקובל, אלא תדיר היתה אומרת לכל מי שנתן לה צדקה: "כל מה שאדם פועל - לא למען אחרים הוא פועל אלא למען עצמו". כך הייתה אומרת, והבריות - הגם שתמהו לשמע הדברים - התרגלו כבר לשומעם.

באחד הימים, נודמנה אותה אשה ענייה אל פתח ארמונה של המלכה. כדרכה, ביקשה האשה נדבה גם מאת המלכה, ולאחר שנתנה לה המלכה מתת הגונה, אמרה לה הענייה את המלים השגורות על פיה: "כל מה שאדם פועל - לא למען אחרים הוא פועל אלא למען עצמו".

לא פעם אחת בלבד נהנתה הענייה ממתת ידה של המלכה; פעמים אחדות חזרה ובאה על פתח הארמון, וכל אימת שקבלה נדבת כסף מאת המלכה - גמלה לה הענייה בפתגם השגור על פיה. תחילה שמעה המלכה את הדברים ברוח טובה, אך כששמעה זאת פעם אחר פעם, עורר הדבר את כעסה של המלכה: 'שאשה ענייה תעז לומר לי, למלכה, מלים כאלה, וכלל לא תודה לי על הנדבה שהנני מעניקה לה? - היה לא תהיה!'

ואכן, גמרה המלכה אומר להעניש את הענייה שכה העזה פנים נגדה. היא ציוותה על טבחיה לאפות בעבור אותה אשה ענייה חלת סולת ולהחדיר אל תוך החלה רעל!

הטבחים מילאו את הפקודה, הכינו את החלה, החדירו לתוכה סם מוות, ואף דאגו שאותה חלה תגיע ליעדה - הם מסרוה לידי האשה הענייה בעת שזו באה לבקש נדבה בפתח הארמון.

למראה החלה הנאה והריחנית, אורו עיניה של הענייה, וגם הפעם גמלה למיטיבה בפתגם השגור על פיה: "כל מה שאדם פועל - לא למען אחרים הוא פועל, אלא למען עצמו". ובמלים אלו עזבה את המקום, נושאת בזהירות את החלה. הניחוח שהדיפה החלה היה ערב, ואולם אותה אשה ענייה התגברה על הדחף לאכול ממנה. היא שבה אל ביתה הרעוע, והחליטה כי בטרם תבצע את החלה ותאכל ממנה - תהנה ממראה הנאה ומריחה הטוב ימים מספר. עוד תגיע העת לאכול את המאפה הטעים...

באותם ימים, יצא בן המלכה לצידי ביער, בלוויית עבדיו ומשרתיו. הצייד היה מיגע ומתיש, ובשובו ממסע הצייד שמח בן המלכה לראות בקתה בפאתי היער. "הבה נכנס אל הבקתה וננוח קמעה", אמר לנלוזים אליו.

אותה בקתה, שאליה נכנס בן המלכה, היתה בקתתה העלובה של אותה אשה ענייה. ברגע בו נפתחה הדלת, ועל הסף ניצב בן המלכה - הכירה בעלת הבקתה מי הוא הנכנס אל מעונה הדל, וגל של שמחה הציף אותה על הכבוד אשר נפל בחלקה.

"לכבוד רב הוא לי לארח את הנסיך במעוני", אמרה לאורח רם המעלה, ומבלי להתמהמה הגישה לו תקרובת - את החלה הטרייה והריחנית, שקבלה מאת טבחי הארמון.

הנסיך רעב היה, ובתאבון רב נגס מן החלה. והנה, אך טעם מעט מן המאפה - צנח ארצה ומת. סם המוות שהוחדר אל תוך החלה הגיע לפיו, וגרם למותו המייד!

בראותה את אשר אירע, נתחלחלה האשה הענייה. ועבדי הנסיך ומשרתיו - יצאה נפשם מפחד! ואולם, בעלת הבקתה לא אכדה את עשתונותיה. חיש אצה רצה אל הארמון, לספר למלכה דברים כהווייתם.

כאשר שבה אליה רוחה, פנתה המלכה אל אותה ענייה ואמרה לה: "עכשיו, בדרך המרה והקשה ביותר, למדתי כי צדקת באומרך 'כל מה שהאדם פועל - אינו פועל למען אחרים, כי אם למען עצמו'.

"אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל" (ה, יב)

דרוש על מעלת הצניעות

על כל אחד להדריך את האשה, הילדים והבנות להתנהג בצניעות, ובפרט עתה כאשר מגיע הקיץ והחום גדול, וסכנה גדולה להסתובב בחוץ.

וכפי שראינו אודות המסופר על רות המואביה, כיצד הייתה צנועה ביותר, ואיך הייתה יושבת ומלקטת בעומרים. וכן כאשר אמרה לה חמותה (רות ג, ג): ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך, ואילו היא לא עשתה כן, אלא ירדה והתלבשה בגורן מחמת צניעות. וכאשר ראה בועז שהיה חכם גדול, את צניעותה ומעשיה הטובים, הבין כי עומדת לפניו אשה חשובה, הראויה שיצאו ממנה מלכים.

ואמרו חכמים (רש"י להלן ו, ב): מפני מה נסמכה פרשה זו לפרשת נזיר? לומר לך, הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.

והכוונה במה שאמרו 'זיר עצמו מן היין', הוא שיתנהג בצניעות ויסתפק במה שיש לו, ושלא תהייה עיניו משוטטות אנה ואנה. ואמרו במסכת נדרים (דף ט:): אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד; פעם אחת בא אדם אחת נזיר מן הדרום, וראיתיו

שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שעריך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז עלי יצרי ובקש לטרדני מן העולם. אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה?! העבודה, שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו. אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נוזרי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר (במדבר ו, ב): "איש כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה'".

סגולה לבנים צדיקים

וידוע, כי מדת הצניעות היא אחת המידות הטובות והיקרות, אשר כל בית יהודי נשען עליהם. הנביא מיכה (ו, ח) אומר: "ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך". 'הצנע לכת' - הוא דבר הכולל כל הדברים, צניעות, הסתפקות במועט, ויראת שמים.

וזהו שאמר הנביא, אם אדם רוצה לדעת מה ה' דורש ממנו, ידע שהדרישה ממנו היא מידת הצניעות, כמו שראינו אצל שרה אמנו, שאמר עליה הכתוב (בראשית יח, ט): "איה שרה אשתך ויאמר הנה באוהל", ופירש רש"י, מלמד שצנועה הייתה. וא"כ אנחנו צריכים ללמוד משרה אמנו את מידת הצניעות, וע"י זה נזכה לבנים צדיקים. כדברי המדרש רבה (במדבר ה, ט) שכאשר האשה צנועה, זוכה ויוצאים ממנה בנים צדיקים, כמו שכתוב (תהלים קכח, ג): "אשתך כגפן פוריה בירכתני ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך", ולכן זכתה שרה לבנים, מפני שצנועה הייתה.

וכן אמרו בגמרא יומא (דף מז.) על קמחית, שבזכות הצניעות שהייתה בה, זכתה ויצאו ממנה בנים צדיקים, עד שראתה את כולם משמשים בכהונה גדולה.

והנה נתבונן מעט כמה מגונה היא חוסר הצניעות, שהרי אם יופיע זמר גדול אשר כולם מצפים לשמוע את קולו, ונבקש ממנו שיעמוד באמצע השוק ויזמר, הלוא יהיה ללעג וקלס! כך היא האשה המראה את יפיה באמצע השוק, שאינה יודעת ומרגישה איזו בושה גדולה היא זו, ומלבד זה, היא גורמת לעצמה ולבני ביתה ולאחרים מחלות ואסונות וכו', רחמנא ליצלן.

והצניעות של ההורים, משפיעה רבות על נפשו של הילד. וככל שהם ינהגו בצניעות, כך גוברים הסיכויים לראות את בניהם הולכים בדרך התורה והמצוות.

החפץ חיים בספרו גדר עולם (פרק ז) כותב בזו הלשון: גם צריכה האשה להתבונן תמיד לפי מה שידוע, דכשהאשה הולכת בדרכי הצניעות אז היא זוכה להוליד בנים צדיקים, בנים

תלמידי חכמים המאירים לעולם בתורתם ובצדקתם. וכדאיתא בתלמוד ירושלמי (תהלים מה, יד): כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהנים גדולים המלובשים משבצות זהב.

ואמרו במגילה (ג): בשכר צניעות שהיתה בה ברחל - זכתה שיצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיתה בשאול - זכה ויצאה ממנו אסתר, עיין שם. ועל ידי זה ייטב לה בעולם הזה, וגם באחריתה תזכה לישב בעולם העליון בהיכל ה' ברוב הוד והדר. וכדאיתא בזהר הקדוש (בחקותי דף קטו): זכאין אינון צדיקיא דזכאן לבנין קדישין לגזעין קדישין, עליהו איתקרי (ישעיה סא, ט): כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה', עכ"ל.

וליהפך חס ושלום, אם היא הולכת בדרכי פריצות אז תלד בנים אשר לא טובים, ויהיה לה ע"י זה לבסוף קלון וכלימה בעולם הזה, וכמה דכתיב (משלי י, א): ובן כסיל תוגת אמו. וגם בעולם הבא הוא ביון גדול לאביו ואמו, כשיוצא מהם בן מכעיס להקב"ה. וכמו שכתב הגר"א באגרתו הקדושה 'עלים לתרופה', שאף אם ידריך תמיד בנו במוסר ולא יקבל, אוי לאותה בושה והצער והביזיון בעולם הבא. על כן צריכה האשה להרגיל עצמה במדת הצניעות, וייטב לה על ידי זה בזה ובבא. עכ"ל.

פעם אחת, פגש מו"ר מופה"ד רבנו עובדיה יוסף זצ"ל את האדמו"ר מערלוי זצ"ל, ושאל אותו האדמו"ר במה זכה לזיכרון כה מופלא? ענה לו מרן, כי בכל ימי נעוריו ובחרותו נשמר מאוד בענייני קדושת ושמירת העיניים. וכן סיפרה אלמנתו של רבי אלעזר אבוחצירא זצוק"ל לבנותיו של מרן רבי עובדיה בימי השבעה, כי בעלה שאל אותו פעם במה זכה שכל בניו תלמידי חכמים? והשיבו, שהקפיד כל ימיו לא להביט במראה לא צנוע, ואף כשישב בבית דין כשעמדו מולו נשים שלא היו לבושות בצניעות - לא היה מביט אליהן, וכדי שלא תיפגענה היה עושה עצמו ככותב את דבריהן, ובאמת היה מצייר לעצמו ציורים בעלמא. ובנותיו אמרו, כי כעת נודע להן מה פשרם של הציורים שהיה מביא להן לעיתים מבית הדין...

שכר צניעותו המופלגת של אבא אומנא

ומצינו בגמרא מסכת תענית (כא): באבא אומנא שהיה מקיז דם, ובכל יום בת קול משמים היתה אומרת לו: "שלום עליך", ולאב"י שהיה באותו דור - היתה ברכת שלום כזו מגיעה רק בכל ערב שבת, ואילו לרבא היתה מגיעה ברכה זו בכל ערב יום הכיפורים. חלשה דעתו של אב"י מחמת אבא אומנא, ורצה לדעת מדוע אין הוא זוכה כמותו לברכת שלום בכל יום. אמרו לאב"י מן השמים, אינך יכול לעשות כמעשיו.

זמה היו מעשיו המיוחדים של אבא אומנא? שכאשר היה עושה את עבודתו להקזיז דם, היה מושיב אנשים בנפרד ונשים בנפרד, משום צניעות. והיה לו בגד מיוחד להקזת דם, שהיה בו נקב במקום שצריך להקזיז דם, ושם הייתה קרן (מין קנה שעל ידו שואבים את הדם) מחוברת בו. כאשר באה אליו אשה שיקזיז לה דם, היה מלביש לה את הבגד כדי שלא יצטרך להסתכל בגופה, והיה מכניס דרך הנקב את האיזמל, וחותרך בו את הוריד, ואז היה מצמיד לחתך את הכלי המחובר לבגד, ומקבל בו את הדם. נמצא שלא גילה כלל את גופה של האשה.

וכן היה מניח קופה מחוץ למקום שבו הקיז דם, ובו היו זורקים האנשים את המטבעות שהוא לקח כתשלום. למי שהיה לו כסף לשלם, היה מכניס באותו מקום את התשלום, ואילו מי שלא היה לו כסף לשלם, לא היה מתבייש, כיון שאבא אומנא לא היה רואה מי משלם ומי לא משלם. וכאשר הזדמן לו אחד מתלמידי הישיבה שביקש שיקיזו לו דם, לא היה נוטל ממנו שכר, ולאחר שקם ללכת, היה אבא אומנא נותן לו כמה מטבעות, ואומר לו, לך תרכוש לך דבר מאכל ותבריא את עצמך.

יום אחד, שלח אבבי זוג תלמידי חכמים לבדוק אותו ולתהות על קנקנו. כאשר באו, קיבל אותם בסבר פנים יפות, האכיל והשקה אותם, ולאחר מכן קיפל להם מצעות של צמר לישן עליהם בלילה. עם שחר, השכימו התלמידים שישנו בביתו של אבא אומנא, קיפלו את המצעים שהביא להם, ונטלו אותם עימם, וכך יצאו לשוק. לאחר זמן, ראו הם את אבא אומנא מהלך בשוק. ניגשו אליו ואמרו לו: האם כבודו יוכל להעריך כמה שווים המצעות הללו? [היה זה משום שרצו לנסות אותו אם יקפיד על הגניבה]. אמר להם אבא אומנא: אכן, כך וכך הם שווים, ואולי הם אף שווים יותר. אמרו לו: שלך הם, ואנחנו לקחנו ממך אותם.

אמרו לו: בבקשה ממך, אמור לנו במה חשדת אותנו כאשר הבנת שלקחנו ממך את המצעות מביתך? אמר להם: אמרתי לעצמי, ודאי ענין של פדיון שבויים נזדמן להם לחכמים, והיו זקוקים לכסף לצורך פדיון, אבל התביישו לומר לי דבר זה בפירוש ולבקש שאתן לצורך זה. ולכן עשיתם מעשה זה לגרום שאתן לכם כסף בשווי מצעות אלו. אמרו לו: עכשיו תיקח אותם, כי עשינו זאת רק כדי לנסות אותך. אמר להם: באותה שעה שלקחתם אותם ממני, הסחתי דעתי מהם, והחלטתי שכבר לא אשתמש בהם, ולכן ילכו לצדקה.

מיהו בן עולם הבא?

וכן מסופר (שם, ע"ב) על רבי ברוקא מבי מחווא שהיה רגיל ללכת לשוק של מקום ששמו "בי לפט", והיה רגיל אליהו הנביא להיות אצלו. ופעם אחת אמר רבי ברוקא לאליהו: האם יש בשוק זה מי שעתידי לזכות לעולם הבא? אמר לו אליהו: אין כאן מי שעתידי לזכות לכך.

בתוך כך, בזמן שדיבר עם אליהו, ראה אדם אחד שהיה נועל מנעלים שחורים [שלא כמנהג ישראל באותו זמן] ולא היה לו חוט של תכלת [כלומר, לא הטיל בו ציצית] והיה נראה כגוי. אמר אליהו לרבי ברוקא: אדם זה הוא בן העולם הבא! רץ אחריו רבי ברוקא, והשיג אותו.

אמר לו: מה מעשיך? אמר לו: לך עכשיו ובוא מחר, כי עתה אין לי זמן לענות לך. למחר, בא רבי ברוקא ושאלו לפשר מעשיו, אמר לו: שומר של בית האסורים אני, ואני אוסר את האנשים במקום נפרד ואת הנשים במקום נפרד, ואני שם מטתי בין האנשים לנשים כדי שלא יבואו לדבר עבירה. וכאשר אני רואה בין האסירים בת ישראל שהנכרים נותנים את עיניהם עליה, אני מסכן את חיי להציל אותה.

יום אחד, שמו נכרים עיניהם על בת ישראל וחשבו לאנסה, לקחתי שמרים אדומים של יין, ושמתי על שולי בגדה, ואמרתי להם שדרך נשים לה, וכך נצלה. שאלו רבי ברוקא: למה אין לך ציצית? אמר לו: כיון שרק כך אני יכול להיכנס בין הגויים כאחד מהם ולשמוע את מזימותיהם, וכל גזירה שאני שומע מהם - אני מודיע על כך לחכמים, והם מתפללים ומבקשים רחמים משמים, ובכוח תפילתם מבטלים את הגזירה.

וידוע, כי המהרי"ל דיסקין זצ"ל היה שולח לבקש ברכות מסנדלר אחד בירושלים שלא קיבל נשים, אלא היה מייצר להם נעליים רק ע"פ הנעליים הישנות שלהם. ולפעמים היה צריך לתקן מחמת כן כמה פעמים. ואמר המהרי"ל עליו, שכזה אדם ראוי שיעשו על ידו נפלאות.

והגאון מווילנא כתב באגרתו המפורסמת לבני ביתו, כי כשם שהתורה תבלין נגד היצר הרע לגברים, כך היא הצניעות לנשים.

לא לא סוליקה

יהודי מרוקו מזכירים בסילודין את שמה של 'לא לא סוליקה' - סוליקה הקדושה, אשר רבים נושעים על קברה שבמרוקו. ומעשה שהיה כך היה:

הנערה סוליקה היתה נאה מאוד, ואביה שהיה יהודי שהלך בדרכי ה' באופן מופלא ביותר, היה תמיד שומר אותה בביתו לבל יראו אותה המוסלמים המקומיים, ויחמדו אותה אליהם. ביום מן הימים, אחד משכניה המוסלמים ראה אותה באקראי, וחמד אותה בלב. הוא החליט לעשות הכל בשביל להינשא לה, אך כמובן שהדבר לא עלה בידו כלל, למרות האיומים כי רע ומר יהיה גורל המשפחה כולה. לימים, הוא העליל עליה בפני המושל, שהיא התאסלמה ולאחר מכן חזרה ליהדותה, מה שהיה נחשב כעוון חמור מאוד לפי חוקי האיסלאם ששלטו במרוקו, ולמרות המאמצים להחביאה, היא נמצאה והובאה למשפט, שם חרצו את דינה למוות.

לפני מיתתה, ראה אותה הנסיך בנו של המלך ומאוד חפץ בה, הוא התחיל לדבר על ליבה שתינשא לו והיא תהיה המלכה, אך היא בשלה: יהודיה הייתי ויהודיה אמות. כעס הנסיך מאוד, והחליט להמיתה בעינויים קשים, לקשור את שערותיה לזנב סוס, וכך הסוסים יגררוה ברחובות העיר עד שתצא נשמתה.

לפני קיום גזר הדין שאלו אותה, מה היא מבקשת לפני המוות? והיא ענתה, שהיא רוצה סיכות בכדי להדק את בגדיה לגופה שלא יתגלה בשרה בעת שתיגרר ברחובות, וכך תוכל למות בקדושה ובטהרה. באמצע הדרך, כאשר נגררה באכזריות ע"י הסוס, צעקה לפתע לפרש לעצור, משעצר הפרש לרגע, החלה הנערה מיד לסדר את הסיכות ולתחוב אותם שוב לגופה, אחרי שהתרופפו מעט, וכך יצאה נשמתה בקדושה ובטהרה, מתוך צניעות מופלגת שתילמד לדורות. מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. (אוצר הסיפורים)

"אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׁטֵה אֶשְׁתּוֹ וּמָעֵלָה בּוֹ מַעַל" (ה, יב)

המעשים מוכיחים

"איש איש" - למה נאמר שתי פעמים? לומר לך, אשה שהיא מועלת באישה שלמטה בעולם הזה, כך היא מורדת באישה שלמעלה. (רש"י ע"פ מדרש הגדול)

"וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַפֶּה וְהִבִּיא אֶת קַרְבָּנָה עֲלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעוּרִים" (ה, טו)

רמז למעשה העגל

חכמינו ביארו זאת במעשה העגל: "והביא האיש" - זה הקב"ה. "את אשתו" - אלו ישראל. "אל הכהן" - זה משה, שהיה כהן כל שבעת ימי המילואים. שהביא את דינם אל משה כשאמר לו (שמות לב, ז): "לך רד כי שחת עמך". "והביא את קרבנה" - שנתן למשה אותה שעה שני לוחות העדות. "עשירית האיפה" - שהיו כתובים עליהם עשרת הדברים. "קמח שעורים" - שבעוון עבודה זרה נעשו ישראל כקמח, והסעירים הקב"ה בין האומות.

"וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַפֶּה וְהִבִּיא אֶת קַרְבָּנָה עֲלֶיהָ" (ה, טו)

מעשה בשתי אחיות

"והביא האיש את אשתו" סופי תיבות: אשת"ו. וכתב הרב חיד"א (נחל קדומים) לבאר ע"פ מה שאמרו במדרש (במדבר רבה פרשה ט, ס"ט) מעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו, ואחת סתתה ונתחייבה לשותות מי סוטה. מה עשתה? הלכה אצל אחותה, ואמרה לה שתלך לשותות במקומה. ואכן, אחותה הלכה ושתתה ולא ארע לה נזק. אלא שלאחר מכן, כאשר חזרה מבית המקדש, הלכה אצל אחותה לספר לה ולשמוח עמה על 'נס ההצלה'. וכשנפגשו יחד,

חבקו ונשקו זו את זו, וכאשר נשקה אותה - נכנס באחותה ריח המים ששתתה, ומיד החלו להופיע עליה סימני המים המאררים עד שמתה.

ולזה רומז הפסוק, שאם הביא "את אשתו" - כלומר, את הטפלה לאשתו שזו אחותה, בכל אופן בסוף תבוא הפורענות על אשתו, וזהו הרמז בסופי תיבות של 'אשתו' - שע"י השתייה של הטפלה לאשתו, בסוף תבוא הפורענות על אשתו.

"וְלִקַּח הַפֶּהוּ מִים קְדוֹשִׁים בְּכֵלֵי חָרֶשׁ וּמִן הַעֶפֶר אֲשֶׁר יְהִי בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַפֶּהוּ וְנָתַן אֶל הַמַּיִם" (ה, יז)

קרקע המשכן נסעה עמהם

בש"ת "משנה הלכות" (חלק יד סימן רפא) כתב דבר חידוש ופלא, וזה לשונו: "בנסוע המשכן, קרקע המשכן נמי נעתקה ונסעה עמהם, ועל דרך שאמרו (מגילה כט.) עתידין בתי כנסיות שבבבל לעלות לארץ ישראל. והכי נמי היה עם קרקע המשכן, וקל-וחומר הוא. ולא קדשו כל פעם קרקע חדשה להעמיד שם המשכן." עכ"ל.

"וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה" (ה, יח)

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין את הבעל

מי סוטה דומים לאורים ותומים, כשם שהאורים ותומים הוא דבר רחוק מן השכל לומר שהאותיות שהיו רחוקות היו מזדווגות, כן מי סוטה, חידוש הוא לומר שהשם המיוחד שהוא רק טוב - יעשה נזק. (ציוני)

"וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה" - מים המאררי"ם נגד אבריו של שני בני אדם רמ"ח רמ"ח. ללמדך, (סוטה כז:) כשם שהמים בודקין אותה כך היו בודקין את הבעל, שלא יהיה חוטא נשכר. (פסיקתא)

"וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן" (ה, כב)

המדפיס שפגע בכבוד האור החיים הקדוש

"אמן אמן", כתב רש"י בשם חז"ל: אמן אם מאיש זה, אמן אם מאיש אחר.

בספר "דבר יום ביומו" (קנולר, י' אלול) מביא מעשה פלא, אודות הרב הקדוש רבי פנחס מקוריץ זצ"ל אשר חשקה נפשו שידיפסו את החומשים עם פירוש אור החיים. לאחר שהושלמה המלאכה, הביא לו המדפיס את הספר שהוציא לאור, חומש עם אור החיים. כשפתח הצדיק את הספרים, הבחין כי בפרשת ראה על הפסוק "כי יהיה בך אביון" (דברים טו, ז), השמיט

המדפים בסיום הפירוש את התיבות: "משיח ה' שמו חיים". ומששאל את המדפים לפשר הדברים, ענה לו, כי הוא הבין שהאור החיים כיוון על עצמו, ולכן השמיט זאת.

על אתר, פתח הרב מקוריץ את החומש בפסוק שלפנינו, וקרא באור החיים כאן, ונתגלה כי המדפים כתב בטעות "בין מאיש זה בין מאשר", במקום: "בין מאחר". והנה, אותו המדפים היה שמו אשר. אמר לו הרב הקדוש מקוריץ: ראה חותמך!

אמנם, יצאו מערערים על מעשה זה, כי המהדורה הנ"ל נדירה ביותר ולא מצויה כלל, אלא שלאחר זמן, בקובץ שפתי צדיקים, הביאו צילום של עמודי החומש הנ"ל שנדפס בשקלאוו שנת תקמ"א, ונמצא בבירור כי דברי אמת הם.

"וְצִבְתָּהּ בְּטֶנֶה וְנִפְלָה יִרְכָה וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאִלָּה בְּקִרְבַּ עֲמָה" (ה, כז)

מעשה פלא עם הרב חיד"א

לעת זקנותו של גאון עוזנו מרן החיד"א זיע"א, איווה למושב לו את העיר ליורנו שבאיטליה, שם הורה משפטי ה' ליעקב ותורתו לישראל, ושם נפטר לחיי עולם. ומשם העלוהו לא מכבר לארץ הקודש - זכותו תגן על כל יושביה מעתה ועד עולם.

פעם ישב מרן החיד"א בראש בית הדין בליורנו, ובא לפניהם אחד מחשובי העדה והוא כהן, ובפיו קובלנא: אשתו אינה נוהגת באורחות הצניעות כיאה לבת ישראל כשרה, והוא קינא לה ונסתרה. הודיעו מרן החיד"א, כי על פי דין תורה עליו לגרש את האשה.

דא עקא, האישה היתה ממשפחה נכבדה, וכמה מהדיינים מיהרו לתבוע את כבודה, ואמרו לרבנו החיד"א: והרי אדם זה קינא לאשתו בלא עדים, ואין הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה שאינו מצריך עדים לקינוי. ואם כן, אינה נאסרת על בעלה בסתירתה?! ואף אם עברה עבירה חמורה בכך שהתייחדה עם איש זר - הנה יש לקרוא לה ולהתרות בה, ולהזהירה באזהרה חמורה. אבל מדוע חייב רבנו את בעלה לגרשה?!

נענה מרן החיד"א ואמר: הצדק עמכם. אך לא על הקינוי והסתירה אני דן, אלא חייב הוא לגרשה שכן ללא ספק היא בגדה בו, ונשמאה בסתירתה.

אמרו הדיינים: ומנין שאכן כך הוא? והרי אין לכך עדים, ואין לו לדיין אלא מה שענינו רואות. אין אנו מפפקים, חלילה, ברוח קדשו של רבנו. אבל תורה לא בשמים היא, והנסתרות לה' אלהינו. אין אלו אלא דברי נביאות, ולא על פיהם נדון.

לא השיב להם רבנו מאומה, אלא פנה בשנית לבעל האשה ואמר: שמע לקולי וגרש את האישה.

ראו הדיינים כי לא ענה להם רבנו דבר, הלכו לקרובי האשה שהיו מנכבדי העיר, וסחו להם כל הענין, וילינו על רבנו את כל העדה.

שמע רבנו את דברי הריבות, וישלח לקרוא את האשה אל בית דירתו. הלכה אל בית הרב, ואמרו לה שיושב הוא ולומד בחדרו שבעליית הבית. עלתה האשה לעליית הגג אשר שם חדר לימודו ובית תפילתו.

נשא רבנו את עיניו הטהורות, וראה את האשה ניצבת בפתח חדרו. חרד ואמר: תני כבוד לה' אלהיך, והודי על פשעך ומעלליך. קבלי מבעלך גט פיטורין, ושובי בתשובה על חטאיך.

העזה האישה פנים וכפרה בכל. בעלה טופל עליה עלילות שווא, ולא תקבל גט מידו.

קם רבנו מכסאו, וניגש אל ארון הקודש שבחדרו. הוציא מתוכו את ספר התורה, והחל לקרוא בפניה את פרשת הסוטה בטעמי הנגינות, כקריאת התורה: איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל... והביא האיש את אשתו אל הכהן... והעמיד הכהן את האשה לפני ה'... והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה, ואמר הכהן לאשה: יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך.

שמעה החצופה, והפנתה את גבה ללכת בגאון. ורבנו החיד"א קרא אחריה בקול רם: אם לא שטית, הנקי, ואת כי שטית תחת אישך, וכי נטמאת.

שמה רגלה על המדרגה הראשונה, לא הספיקה לרדת - ופניה הפכו לירקון, עיניה בלטו, וכל הכתוב בפרשת סוטה התקיים בה, עד שמתה בו במקום.

לקול זעקתה, מיהרו הדיינים והרבה מאנשי העיר לראות במחזה הנורא, ואמרו: "עתה ידענו כי איש אלהים קדוש הוא רבנו, ודבר ה' בפיהו אמת", ויראו מגשת אליו. (לב אבות עמ' ריו, אור דוד פרשת נשא)

"וְנִקְתָּהּ וְנִירְעָה וְזָרַע" (ה, כח)

תפילתה של חנה

בשם רבי מאיר מפרמישלאן מובא (אוצר דרשות ומאמרים ח"ג עמ' קכ):

כתוב אצל חנה (שמואל א' א, י): "ותתפלל על ה'". ולכאורה הוא תמוה, היה יותר מתאים לומר ותתפלל 'אל' ה' ומדוע נכתב 'על' ה'?

אלא, אמרו בגמרא (ברכות לא:), שחנה אמרה בתפילתה (שם פסוק יא): "אם ראה תראה". אמר רבי אלעזר, אמרה חנה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, אם ראה מוטב, ואם לאו - תראה.

אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון שאסתתר, ישקו אותי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר: ונקתה ונזרעה זרע.

ואמרו שם בשם רבי ישמעאל, שפסוק זה בא לומר, כי אם התברר ע"י ההשקאה שאינה סוטה, אזי היא זוכה לברכה, שאם היתה עקרה נפקדת.

ופירש הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א, כי זו היתה תפילתה של חנה, שחס ושלום לא תזדקק לעצה זו של פרשת סוטה. שכן כידוע, בבדיקת הסוטה יש למחוק את שם ה', ולא רצתה צדיקה זו שבעבורה ימחק ח"ו שם ה'. לכן "ותתפלל על ה'" דווקא, דהיינו למען שם ה' שלא ימחק ח"ו, ותזכה לבנים שלא על פי דרך זו, אלא שמשמים יפקדו אותה.

"וְנִקְחָהּ הָאִישׁ מֵעֶזְרוֹ" (ה, לא)

החפץ חיים והקצב

בספרו של הרב ישר זצ"ל (החפץ חיים חייו ופעלו ח"ג עמ' תתשעה) מובא סיפור מתולדותיו של "החפץ חיים":

הרב אהרן הכהן, חתנו של החפץ חיים, בהיותו אברך סמוך על שלחן חותנו, נחל אכזבה בהשתדלותו להשיג משרת רבנות בעיר מסוימת.

השיח רבי אהרן את צערו בפני חותנו, והחפץ חיים דיבר על לבו והצביע בפניו על כובד העול וגודל האחריות המוטלת על רב בישראל, עד שאין זה כדאי להצטער ולהתמרמר בשל אי קבלת המשרה.

ברם, דעתו של רבי אהרן טרם נחה, והחפץ חיים שהכיר בכך אמר לו, כי כדי לסייע לו בהבנת הדברים, הוא רוצה לספר לו סיפור, אבל בתנאי שיקבל על עצמו ויבטיחו נאמנה לבל יספר זאת לאיש כל עוד שהוא [ה'חפץ חיים'] בחיים.

רבי אהרן הבטיח, והחפץ חיים סיפר לו את המאורע שאירע בתקופה הקצרה שבה כיהן כרב בעיירה ראדן, שהיווה את אחד הגורמים לעזיבתו את הרבנות.

אירע פעם, ואחד הקצבים נתפס במכירת בשר טרפה, וכמובן שהועבר מיד מחזקתו. בא הקצב לפניי, סיפר החפץ חיים, והביע חרטה גמורה על מעשיו, הבטיח בכל ההבטחות שבעולם לבל ישוב לכסלה, והתחנן בדמעות שאחזיר לו את תעודת הכשרות. מאחר שנוכחתי שהלה מתכוון ברצינות להבטחותיו, וניכרים דברי אמת. ומאידך, היה האיש בעל משפחה גדולה, ומצוקתו הכלכלית היתה עצומה, שיתפתי את מדת הרחמים במידת הדין, והחזרתיו לכשרותו.

ועל החטא עצמו - קנסתי אותו בסכום כסף גדול שינתן כתרומה לבית הכנסת המרכזי שבעיירה. הקצב לא האריך ימים לאחר אותו מעשה, וכעבור זמן קצר הלך לעולמו.

באחד הימים, המשיך החפץ חיים לספר, בעוד אני לומד כדרכי בעזרת הנשים שלידי בית הכנסת, נפלה עלי תרדמה. ובחלומי והנה מופיעים לפני שלשה אנשי צורה, הגדול שביניהם פונה אלי בשאלה: ר' ישראל מאיר, הלא תזכור את המאורע עם אותו קצב שקנסת אותו בתרומה לבית הכנסת. אמור נא אפוא, מה היתה כוונתך בקנס זה, האם רק למען יזהר להבא וישמור את עצמו לבל ישליל עוד את בני העיר, וכן לטובת הציבור למען ישמעו וייראו. או שכוונתך היתה גם למען תהיה לנענש כפרה על עווננו?

בשמעי את הדברים, רתת וחלחלה אחזוני, ולא יכולתי להוציא הגה מפי. אבל ראש המדברים הרגיעני, ואמר שימתינו לי עד שתתיישב דעתי.

כשנרגעתי, הרהרתי בלבי מה היתה אכן כוונתי. והשבתי, כי עד כמה שאני זוכר, הטלתי עליו את הקנס לשם עונש, ולא לשם כפרה. האורחים הודו לי על תשובתי, ופנו לדרכם. כשהתעוררתי מתרדמתי, היה ראשי כבד עלי, לא יכולתי למצוא מרגוע לנפשי, חזרתי לתלמודי, והנה שוב נופלת עלי תרדמה. הפעם הופיע הקצב בעצמו, כשהוא כולו רצוף ושובור, והחל לטעון כנגדי בקול בוכים: אוי רבי, ראה נא מה עוללת לי בתשובתך לבית דין של מעלה. כשעמדתי בדיון, והקטגור תבע לדון אותי לחיוב בעוון האכלת טרפות, טענתי שכבר התכפרתי בקנס שהטלת עלי.

הקטגור טען כנגדי ואמר, שהקנס לא היה לשם כפרה, אלא לשם אוהרה להבא בלבד. ובית הדין החליט לשאול את פיד על כוונתך. ומאחר שתשובתך היתה שלא התכוונת לכפרה, יהיה עלי עתה לעבור ייסורי גהינום קשים ונוראים כדי להזדכך מאותו עוון... סיים את דבריו והלך לו.

פנה החפץ חיים לחתנו, ואמר: כיון שעול הרבנות בכללו היה למורת רוחי, הרי לאחר מעשה זה, גמלה בקרבי ההחלטה להסתלק מן הרבנות לגמרי. אף אתה, ר' אהרן חתני, ראה נא גם ראה מה גדולה ונוראה היא האחריות הכרוכה ברבנות, ולכן אל תצטער שלא קבלת את המשרה!

"איש או אשה פי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה" (ו, ב)

קיבל נזירות משום כבוד אב

ידוע ומפורסם המעשה המובא בגמרא (נדרים ט:): "אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד. פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם. אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה?! העבודה, שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נזורי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר: איש... כי יפליא לנדור נדר נזיר נזיר לה'."

ובהמשך הסוגיא מבואר, כי הטעם ששמעון הצדיק הקפיד שלא לאכול אשם נזיר טמא, אינה משום שגנאי הוא לאדם חשוב לאכול דבר שבא על חטא, שהרי לא נמנע מלאכול קרבנות אשם וחטאת אחרים. אלא, הקפדתו באשם נזיר טמא היתה, משום שהנודרים נזירות עושים זאת לאחר שהם תוהים ומתחרטים על מעשיהם הרעים, וכוונתם מתחילה היא רק לשלושים ימי נזירות בלבד, וכאשר לאחר מכן הם נטמאים וימי הנזירות מתרכים עקב כך, הרי הם מתחרטים על עצם קבלת הנזירות עליהם, ונמצאו מביאים חולין לעזרה. שמתוך שאין כוונתם רצויה - אף קרבנותיהם אינם רצויים. עד כאן תורף דברי הגמרא.

ותמה על כך המהרש"א, מדוע הוצרכו חכמים להזכיר שהלה בא מן הדרום? ועוד, למה הוזכר שהיה הוא רועה לאביו בעירו? ועוד, מהו הביטוי "לטורדני מן העולם?"

אלא, ביאר המהרש"א, הרי אמרו חז"ל (בבא בתרא כה:): "הרוצה להחכים - ידרים". וזו כוונת חכמים שהדגישו כי הוא "בא מן הדרום", לומר שאותו נזיר היה חכם, ואף שהיה חכם - היה רועה לאביו במצות כיבוד אב. והיכן היה רועה? בעירו, שם מכירים בו ובחכמתו.

וכאשר הסתכל על עצמו בבבואה וראה כי הוא יפה עיניים, פחו עליו יצרו להתגאות. וכך טען לעומתו היצר: וכי איש חכם ויפה עיניים כמותך יהיה רועה? בכך, ביקש היצר לטורדו מן העולם, שהרי שכרה של מצות כיבוד אב היא (שמות כ, יב): "למען יאריכוך ימך".

על נזיר כזה, שקיבל על עצמו נזירות לשם שמים, בכדי להתאמץ במצות כיבוד אב - העיד שמעון הצדיק, שעליו אמר הכתוב: "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'".

העיקר - איך לנהוג אחרי הצום

אומר היה הרב הקדוש רבנו שמחה בונם מפשיסחא זצ"ל, כי מי שברצונו להתעלות טפח מעל העולם הזה, עליו לדאוג לכך שלאחר התענית לא יחזור לאותה מדרגה שהיה שרוי בה לפני התענית. כי אם בהגיע צאת הכוכבים בעת שישבור את תעניתו, יאכל אכילה יתירה, וישתה שתיה שאינה צריכה, אם כן, מה הועיל בתעניתו? והעיקר הוא, שגם לאחר התענית ידע לאכול במתינות ובישוב הדעת, ושיאכל רק דברים הצריכים לשבירת רעבונו ותו לא.

כללו של דבר, יהודי חייב לאכול ולשתות, ולא יצום ויסתגף. אך לא ימלא את כריסו במאכלים יתרים, אלא רק את הצריך לבריאותו. וישתדל גם להפסיק באמצע הסעודה, בעוד יצר האכילה תקף. וביתרת הזמן, וגם בעת האכילה עצמה, יהיו כל גופו ומחשבתו קודש הלולים לה', ובכך יהפוך להיות איש קדוש כדוגמת הנזיר.

וזבה יונעם לנו מאמרו של הרבי מקוצק זצ"ל על הכתוב בפרשת משפטים (שמות כב, ל): "ואנשי קודש תהיון לי", יש להקב"ה די מלאכים בשמים, שעובדים אותו בדחילו ורחימו ברתת וזיע, אותם מלאכים אינם אוכלים ושותים, אין להם יצרים גשמיים, ואין כל חידוש שהם עושים את רצון ה', עיקר רצון השם יתברך הוא שתהיו לו אנשי קודש, לא מלאכים קדושים אלא אנשים קדושים, יצורים מבשר ודם הנמצאים בתוך העולם המלא בתאוות בשרים ותענוגות מלכים, מאותם אנשים רוצה הקב"ה שיתקדשו ויטהרו, ויהפכו את גופם לחלק אלוה ממעל. וזהו: ואנשי קודש תהיון לי, 'אנשי' דווקא.

שם אמו של שמשון מסוגל לבטל רוח רעה

בגמרא (בבא בתרא צא.) מוזכר, כי אמו של שמשון היה שמה צלפונית. ומעשה באחד שמתו בניו בלא סיבה, ואמרו שיש בביתו רוח רעה, ובא לפני אחד מהצדיקים ובקש ברכתו, והורה לו, שכאשר יולד הילד - יקרא לו שם מפרשת השבוע, ונולדה לו בת בפרשת נשא, וכאשר חפשו בפרשה לא מצאו שם של בת. אמר אחד הנוכחים, שיחפשו בהפטרה, אך גם שם לא נמצא. עד שאמר חכם אחד, שהרי מוזכר שמשון בהפטרה וגם אמו מוזכרת שם, אם כן הבה נחפש את שמה של אימו של שמשון, ומצאו כי שמה 'צלפונית', וכך אכן קראו לבת. וכתב המהרש"ל שם, כי שם זה טוב מפני רוח רעה.

זמן הראוי להביא סיפור פלא המסופר על הגאון רבי יוסף ראזין זצ"ל 'הרוגאוצוב'ר'. אשר בילדותו לקחו אביו רבי פישל ראזין לראות את פני הגאון הקדוש מלובובין' בעל ה'צמח צדק'. הרבי ברכו בלמדנות, ואף הורה לו ללמוד מסכת נזיר. משיצאו האב ובנו מחדרו של הרבי, שאל הילד, שהיה בן חמש, את אביו: מה הקשר בין הברכה להיות 'למדן', להוראה על

לימוד מסכת נזיר? והרי 'למדנות' פירושה - לדעת את כל חלקי התורה, וא"כ למה דוקא מסכת נזיר?

האב לא ידע מה להשיב, אך לאחר דקות ספורות של מחשבה קרא הילד: הרבי בוודאי רוצה שאהיה נזיר, ובכדי להיות נזיר צריך ללמוד מסכת זו, וכך תקוים בי ברכתו בלמדנות. ואילו ח"ו לא אציית - לא אהיה למדן.

ואכן, כידוע לא נתן הגאון הרוגאצ'ובר זצ"ל שיספרו את שערות ראשו כל ימי חייו. (מוסר חכמים)

"דְּבַר אֵל אֱהָרֹן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם" (ו, כג)

הכהנים הם הצינור להעביר השפע לישראל

בפרשתנו מופיע הצינור לכהנים לברך את עם ישראל, כמו שכתוב: "דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל" וכו', והיא מעט המחזיק את המרובה, והרבה סודות יש בכרכה זו. ואנחנו צריכים לתקן את מעשינו, ולהכין את עצמינו להיות כלים ראויים שתחול עלינו הברכה. כי בכך הקָשֶׁר מעשינו, תחול עלינו הברכה. כי הקב"ה - ידו פתוחה לברך כל שואל, אלא שצריך להכין הכלי כדי שיוכל השפע לשרות בתוכו. ואם לא יכין הכלי, היכן ישרו השפע והברכה? והכהנים הם הצינור להעביר השפע והברכה לישראל, כי הם ממצעים בינינו לבין אבינו שבשמים.

"כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם" (ו, כג)

ישראל יברך ביד אחת

עייין בספר "מעשה רב" החדש (אות י'), שכתב בשם רבנו סעדיה תלמיד מובהק להגר"א זצ"ל, כי דעת הגאון לא היתה נוחה מן המנהג לברך את חברו בברכת כהנים, ונראה טעמו שהברכה נקבעה לכהנים לאמרה, והקב"ה מברך את ישראל בברכתם, ואין תועלת לישראל המברך בנוסח זה.

אמנם הגאון רבי ברוך אפשטיין זצ"ל מביא בשם הגאון רבי יחזקאל לנדא (אב"ד בוילנא), כי הגר"א זצ"ל ברך אותו ביום חופתו בברכת כהנים. והוסיף, כי הבחין בהגר"א זצ"ל שדקדק לברך דוקא ביד אחת, שלא יהיה כמו הכהנים, שרק הם דוקא נצטוו לברך את ישראל בשתי ידים. (טעם ודעת)

ומכך נלמד, כי מנהגם היה כאשר נוהגים הספרדים כיום, לברך בהנחת היד על הראש. ושורש מנהג זה בקודש יסודתו.

בעת הדרשה מתברכים השומעים ועוונותיהם נמחלים

"כה תברכו את בני ישראל". אמרו חז"ל במסכת סוטה (לג): כה תברכו בלשון הקודש אמרו להם. ואע"פ שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, מכל מקום רמוז בו כי הכהנים הם מורי התורה, כדכתיב (דברים כד, ח): ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים, שהחכם יושב ודורש והעם שומעים ומתברכים בכל הברכות שבעולם, עד שאפילו עוונותיהם נמחלים כידוע (מדרש שוחר טוב, משלי י).

והדורש צריך שיהיה אהוב לעם ושלום בינו ובינם. אמנם אם דורש לשם ה', ה' ייתן חנו ושלומו, ויהיו דבריו יוצאים מן הלב ונכנסים ללבות השומעים ויתברכו כולם. ועל כן אמר לאהרן ולבניו שהם מורי התורה: כה תברכו את בני ישראל - בכל הברכות שבעולם, אמור להם - דברי תוכחה ולהורות לעם ה' את דרכיו. ואף מבטיח לכהן הדורש: יברכך ה', ויתן לך חן ונשיאת פנים ושלום, והכל מוסב על הכהן הדורש, שהקב"ה יתן חנו בעיני השומעים. וע"י זה: ושמך את שמי - היינו תורתך, על בני ישראל, והמה ישמעו ויאזינו, ואני אברכם לישראל בכל הברכות שבעולם.

ועל כן הקדים לומר 'כה תברכו' בלשון הקודש, שאם ידרוש הדורש בלשון עם זר, וילביש דברי התורה במלבוש שק ואפר, אפילו יהיו דברים טובים ונאמרים לשם שמים, מכל מקום התורה שהיא חגורה שק, אינה נכנסת בלב השומעים. והיינו דכתיב (מלאכי ב, ז): כי תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, שאינם מכירים בלשון ארמי, ואז תורה יבקשו מפיהו. והיינו 'כה תברכו' בלשון הקודש דוקא, וקאי אחכם הדורש כנ"ל. (חתם סופר)

"יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ יְאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִחַנֶּךָ יִשְׂאֵה ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֵּׁם לְךָ שְׁלוֹם וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם" (ו, כד-כו)

רמזי ברכת כהנים

בשלושה פסוקים אלו של ברכת כהנים, ישנם חמש עשרה תיבות, כמנין "יד" עם הכף. ויש בה ששים אותיות, כנגד הפסוק (שיר השירים ג, ז): "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה", שהם רמז לששים המלאכים המקיפים את השכינה לשמרה, וכנגד ששים ריבוא נשמות ישראל. ואותיות אלו מקיפות את ישראל ושומרות אותם. ועוד, חמש עשרה תיבות יחד עם הששים אותיות עולים בגימטריא: כהן.

שלום הוא סוד יהוד קוב"ה ושכינתיה

הנה, אם נכפיל "הויה" באדנות יעלה: 'שלום'. וכך הוא החשבון:

תכפיל י' דהוי"ה ב-א' של אדנות, עולה: 10. נכפיל ה' דהוי"ה ב-ד' של אדנות, עולה: 20. תכפיל ו' דהוי"ה ב-נ' של אדנות, עולה 300. נכפיל ה' דהוי"ה ב-י' של אדנות, עולה 50. סה"כ 380. וכן שלום עולה בגימטריא: 376, ועם ארבע אותיותיו, עולה: 380.

הרי לנו, כיצד השלום מורכב מיחוד הוי"ה אדנות, כי ע"י השלום - יהא השלום והברכה בין איש לאשתו, בין אדם לחברו. וע"י זה מייחדים את העולמות העליונים ויש שפע בעולם. (ובחרת בחיים)

בברכת כהנים יש ג' ברכות: בני, חיי, מזוני

הברכה הראשונה: **יברכך ה'** - בממון, מזונות ופרנסה טובה. **וישמרך** - מן המזיקים הגנבים והלסטים.

הברכה השנייה: **יאר ה' פניו אליך ויחנך** - כנגד הבנים, כמו שכתוב (ויקרא כו, ט): "ופניתי אליכם והפרתי אתכם והרבתי אתכם".

הברכה השלישית: **ישא ה' פניו אליך** - כנגד חיים ארוכים. ועל הכל צריך השלום, שיהיו חיים טובים בלי יסורים, הרי - **וישם לך שלום**.

הפסוק הראשון מקור הברכה והשפע לאדם

והנה, הפסוק הראשון: **יברכך יהו"ה וישמרך**, הוא ר"ת: **יי"ו**, העולים גימטריא: כ"ו, שהוא שם הוי"ה ברוך הוא. וסופי תיבות: **כה"ך**, העולה גימטריא: מ"ה, כמספר: אד"ם. וזה סוד (דברים י, יב): **מ"ה יהו"ה** אלהיך שואל מעמך, כי הקב"ה חפץ שיתברכו בניו, אבל צריך שאנחנו נתקן את מעשינו ונכין את הכלים לקבל הברכה.

וחס ושלום ע"י העוונות, יכולים להפוך את הצירופים הנ"ל לדינים, ואז מדת הדין תנהיג את העולם שהוא בחינת שם "אלהים". כי אם תמלא את שם מ"ה הנ"ל כך: **מ"ם ה"א הרי** זה בגימטריא: פ"ו, העולה כשם "אלהים". וכן אם תמלא את אותיות כ"ו כך: **כ"ף ו"ו** - אותיות המילוי לבדם עולים פ"ו גימטריא "אלהים" שהוא מידת הדין.

ולכן צריכים להיות ראויים לכך שהברכה והשפע משם הוי"ה ב"ה ירד עלינו, ולכן הפסוק הראשון, ראשי התיבות שלו הם כאמור בגימטריא כ"ו הרומז לשם הוי"ה ב"ה, שהוא מקור השפע והברכה, וממנו יורד שפע ברכה והצלחה ופרנסה על האדם הרמוז בסופי התיבות כמספר אד"ם כמבואר.

ביאור ההפטרות

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר על ציווי המלאך לאשת מנוח שתנהג דיני נזירות בזמן הריון בכנס - שמשון, וזה מעין הפרשה שמסופר בה על דיני הנזיר.

תוכן ההפטרות

מנוח היה משבט דן וגר בצרעה ואשתו היתה עקרה. בהיותה בשדה לבדה, נגלה אליה מלאך ה' ואמר לה, שתזכה להריון, יולד לה בן שיהא נזיר מבטן אמו והוא יחל להציל את ישראל מיד פלשתים. ומוהיר אותה שלא תאכל מדברים האסורים לנזיר.

הלכה האשה וסיפרה לבעלה את הדברים. מנוח התפלל לה' שישלח אליו שוב את המלאך שיסביר לו את משפט הילד שיוולד. ה' שמע בקולו, וכשהאשה היתה בשדה, שוב נגלה אליה המלאך. האשה הזעיקה את בעלה ששאל את המלאך מה לעשות לנער שיוולד.

המלאך אמר לו שהאשה תשמור על דיני נזירות. מנוח ביקש מהמלאך שיכנס לביתו, ויעשו לפניו גדי עזים. המלאך ענה שהוא לא אוכל, ואם מתכוין לעשות עולה, אז הוא בעצמו יכול לעשות לה' ואין צורך לעכב את המלאך. כי מנוח לא ידע שמלאך עומד לפניו, אלא חשב שהאיש הוא נביא.

מנוח לקח את הגדי והעלה אותו לעולה לה', המלאך עשה פלא לעיני מנוח ואשתו שהוציא אש מהצור, וכאשר השלהבת עלתה גם המלאך עלה בלהב אש לשמים. אז מנוח ואשתו ידעו שראו מלאך ה'. מנוח אמר לאשתו עתה נמות, כי ראינו מלאך ה'. אך אשתו הרגיעה אותו ואמרה לו: אם ה' רוצה להמיתנו לא היה מקבל ברצון את העולה, גם לא היה מבשרנו את הבשורה הטובה, כי אם נמות כיצד יולד הילד.

ואכן דברי המלאך התקיימו במלואם ונולד להם בן שקראו את שמו "שמשון", שרוח וגבורה מאת ה' ירדו עליו מפעם לפעם, והיה עושה גבורות ונפלאות בין צרעה ואשתאול שבנחלת דן.

שופטים פרק י"ג פסוק ב' - סוף הפרק.

בַּיְהִי אִישׁ אֶחָד [א] מִצְרַעָה [שם מקום] מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי מִשְׁבֵּט דָּן (תי')

וְשֵׁמוֹ מְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ עֵקֶרָה וְלֹא יִלְדָהּ גַּם לִפְנֵי שְׁנַעֲשִׂית עֵקֶרָה (מלבי"ם) ושמחה היה

צללפונית (ב"ב צא): גַּוְיִרָא מְלֹאֲדָ-יְהוּדָה אֶל-הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ

הִנֵּה-נָא אַתְּ-עֵקֶרָה וְלֹא יִלְדָתְךָ [ב] וְהָרִיתְךָ תְּהִי בְהַרְיוֹן (מיד') וְיִלְדָתְךָ בֵּן:

עיונים והארות

מזמין את מנוח, ודאי לא היה נהנה, אלא אם היה נותן לבועז מתנה בדרך שושבינות, והיות ומנוח לא היה לו זרע, לא היתה ההזדמנות והאפשרות לבועז לשלם לו, לכך לא רצה בועז להזמין, כדי שלא יהנה ממנו בחינם, וזהו שאמר: הרי אין לי בנים, כדי שיכול להזמין אותי, ואי אפשר שאתחייב לו על ידי שושבינות שאחזיר לו, כיון שאין לו זרע.

בספר נחלת אבות (א, עמוד מב) הביא הלצה יפה משם הגאון מווילנא ז"ל, על הפסוק (רות ג, א): "בתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך" - דהיינו, נעמי אמרה לרות שתנשא לבועז, כדי להוליד ממנו בנים, ורות השיבה: הלא בועז משכל בנים רחמנא ליצלן. נעמי השיבה, זה קרה לו מפני שלא הזמין את מנוח, אבל אני אבקש לך "מנוח" להזמין, ואז - ייטב לך ויתקיימו בניך.

ב. בר קפרא אומר גדול השלום שדבר הכתוב לשון בדוי בנביאים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו, דכתיב הנה נא את עקרה ולא ילדת, אבל למנוח לא אמר כן, אלא מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר, מכל מקום סממין היא צריכה (ויקרא רבה ט').

א. כל מקום שנאמר איש זה לשון חשיבות, דארץ על פי שאמרו (עירובין יח): "מנוח עם הארץ היה" - בעל מעשים טובים היה, הראיה נאמר (בבא בתרא צא): אמר רב: אִבְצָן זה בועז - מאה ועשרים משתאות (סעודות חגיגות לנישואין) עשה בועז לבניו, שנאמר (שופטים יב, ח-ט): "וישפוט אחריו (אחרי יפתח) את ישראל, אבצן מבית לחם. ויהי לו שלושים בנים, ושלושים בנות שילח החוצה (השיאן לאחרים) ושלושים בנות הביא לבניו מן החוץ...". ולכל אחד ואחד עשה שני משתאות - אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו, ובכל המשתאות לא הזמין את מנוח. אמר: "פרדה עקרה" (הכוונה על מנוח) - הרי אין לו בנים שהוא יכול להזמין אותי לסעודתם, וכולם מתו בחייו רחמנא ליצלן.

נשאלת השאלה, איש חסיד מפורסם כבועז, יאמר על מנוח "פרדה עקרה"? מתרץ המהרש"א ז"ל (בבא בתרא צא): הצדיקים לא היו נהנים משל חבריהם, אולם בסעודת חתנים היו נהנים בדרך שושבינות (מתנות שהקרובים והידידים שולחים לחתן או לכלה ליום כלולותם) שהוא כעין הלואה (עין בבא בתרא קמה. "שושבינות נגבית בבית דין"), ואם היה בועז

ד וְעַתָּה מַעֲשִׂיוֹ הַשְּׁמָרִי נָא הַיְזַהְרִי בְּבִקְשָׁה וְאַל-תִּשְׁתִּי יַיִן חֹדֶשׁ וְשִׁכָּר יַיִן יִשָּׁן
 (ת"י) וְאַל-תִּאֲכָלֵי כָּל-טָמְאָה דְּבָרִים שְׂאֵסוּרִים לְנוֹזֵר (רש"י): ה כִּי הִנֵּךְ הַנֶּךְ הִנְהָה אֶת (ת"י) תִּכְּפֹךְ
 הָרָה תִּכְנַסִּי לְהַרְיוֹן (מלבי"ם ע"ש) וְיִלְדֶתָּ בֵּן גַּם וּמִזֶּרֶה תַעֲרַר לֹא-יַעֲלֶה עַל-רֹאשׁוֹ
 שֶׁלֹּא יִסְתַּפֵּר כִּי-נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנְּעָר מִן-הַבֶּטֶן מֵעַתָּה הַהַרְיוֹן (מ"ד) וְהוּא
 יִתֵּל יִתְחַל (מ"ז) לְהוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים אֲךָ לֹא יִגְמֹר לְהוֹשִׁיעֵם
 תְּשׁוּעָה שְׁלִיכָה (רד"ק): ו וְתִבְאֵה הָאִשָּׁה וְתֹאמֶר לְאִשָּׁה לְבַעֲלָהּ (מ"ט) לֵאמֹר אִישׁ
 הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי חֲשֵׁבָה שֶׁנִּבְיָא הִיא וּמִרְאֶהוּ כְּמִרְאֵה מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים
 נִזְרָא מִבְּהִיל וּמִטִּיל אִימָה מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי-מִזְנָה מֵאִיזָה מְקוֹם הוּא הוּאֵל
 וְאֶת-שְׁמוֹ לֹא-הִגִּיד לִי כִּאֲשֶׁר שְׁאַלְתִּיו (מ"ד): ז וַיֹּאמֶר לִי הַנֶּךְ הִנְהָה אֶת (ת"י)
 הָרָה וְיִלְדֶתָּ בֵּן וְעַתָּה אֶל-תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָּר וְאַל-תִּאֲכָלֵי
 כָּל-טָמְאָה כִּי-נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנְּעָר מִן-הַבֶּטֶן עַד-יוֹם
 מוֹתוֹ וְהַמֶּלֶךְ לֹא אָמַר לֵה עַד יוֹם מוֹתוֹ כִּי יֵדַע שִׁיחַלֵּל נִזְוֵר (מלבי"ם): ח וַיַּעֲתֶר הַרְבֵּה בַתִּפְלִיָּה מִנֹּחַ
 אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אָדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ

עיונים והארות

ותלד בן, עכ"ד. ועמו סליחה, שדבריו היפך פשט הכתוב, והיפך דברי רז"ל במדרש. ומה שאמרו בש"ס ואחתיה נשיון, אגב נקטה, כמו שפירש רש"י ז"ל (חומת אנך).

ג. בספר בן פורת יוסף חדש על ההפטרות פירש 'הנך', שהיתה מעוברת כבר מנקבה. וזה שאמרו פרק ה' דבתרא (צא, א), אמיה דמשון צלפונית ואחתיה נשיון, וילדת בן, שתהר עוד

יבוא-נא עוד אלינו ויורנו וילמד אותנו (מ"ז) מה-נעשה לנער היולד
 אשר יולד (רש"י): ט וישמע האלהים בקול מנוח למלאות את שאלתו (מ"ד) ויבא
 מלאך האלהים עוד אל-האשה כי היא תכיר שזה אותו האיש (אלשיך) והיא
 יושבת בשדה ומנוח אישה בעלה אין עמה: ותמהר האשה
 ותריץ ותגיד לאישה לבעלה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש
 אשר-בא ביום בזה היום (רד"ק) הודיע (מ"ד) אלי: יא ויקם וילך מנוח אחרי
 אשתו [ד] אחר עצתה (רש"י), וי"מ כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו (מ"ד) ויבא
 אל-האיש ויאמר לו האתה האיש אשר-דברת אל-האשה
 ויאמר אני: יב ויאמר מנוח עתה עד עתה הייתי כסתפק ועתה הואיל ובאת שנית על ידי
 תפילתי, בודאי יבא יתקיימו דבריך לזאת אשאלך, ותודיעני מה-יהיה משפט-הנער
 איך צריך להתנהג עמו ומעשהו ומה המעשה אשר אעשה לו (מ"ד): יג ויאמר מלאך יהוה
 אל-מנוח אין מה להוסיף על הנער אילו אזהרות יותר, אלא מכל אשר-אמרתי
 אל-האשה תשמר גם אמו של הנער (מ"ד): יד מכל אשר-יצא מנפן היין

עיונים והארות

דבריה ואחר עצתה, הכא נמי אחר דבריה
 ואחר עצתה. ולמאי דאמר רב נחמן מנוח עם
 הארץ היה, אפילו פסוקי דבי רב לא קרא,
 דכתיב "ותקם רבקה ונערותיה ותרכבה על
 הגמלים ותלכנה אחרי האיש", ולא לפני
 האיש (ברכות ס"א).

ד. אמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה,
 שנאמר וילך מנוח אחרי אשתו. אלא
 מעתה וילך אלקנה הרמותה על ביתו הכי
 נמי? והא כתיב ויהי איש אחד מן הרמותים
 צופים מהר אפרים, איש אחד שבא ממאתים
 צופים שנתנבאו להם לישראל. אלא אחר

לֹא תֹאכַל וַיֵּין וְשָׁכַר אֶל-תְּשֵׁת וְכָל-טְמֵאָה אֶל-תֹּאכַל [ה] וְאִין
 לעשות ולהוסיף עוד דברים אלא רק (מ"ד) כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתִיָּהּ תִּשְׁמָר: טו וַיֹּאמֶר
 מְנוּחַ אֶל-מִלְאָךְ יְהוָה נִעְצְרָה-נָּא אוֹתָךְ נַעֲכָב אוֹתְךָ (מ"ז) וְנִאֲסוּף אוֹתְךָ לְבַיִת
 (דס"י) וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדֵי עֵזִים: טז וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל-מְנוּחַ
 אִם-תַּעֲצֹרֵנִי תַעֲכַבֵנִי לְסֻעוּדָה לֹא-אֲכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם-תַּעֲשֶׂה עִלָּה הֲרִי
 לִיהוָה תַּעֲלֶנָּה אַתָּה בַעֲצֶמְךָ וְאִין צוּרֶךָ לַעֲכַבֵנִי (מ"ח) כִּי לֹא-יָדַע מְנוּחַ לֹא הָיָה בְּרוּר
 לוֹ (מלבי"ם) כִּי-מִלְאָךְ יְהוָה הוּא [ז]: יז וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-מִלְאָךְ יְהוָה

עיונים והארות

לה" הוא, ואינו בכלל נזירות כלל, ואם גילח או שתה יין – לוקה משום "לא יחל דברו" בלבד, אבל כל לאוי נזירות אינם כלל בו (עיין באורך בספר "משמחי לב" הנ"ל).

ו. יש מפרשים דברי המלאך כך, "אם תעצרני לא אוכל בלחמך", המלאך הדגיש לו "לחמך", אמר לו: אף שתעשה הגדי בכשרות לפני, הרי הלחם הבא עם הגדי, אינו ראוי לי, שאם אני חבר – ודאי אוכל חולין בטרהה, ואם אתה מתכוין בגדי רק לשם עולה, אמר לו: "אם עולה, לה' תעלנה" ולא לי, וכל זה נבע מהספק שהיה למנוח, ככתוב: "כי לא ידע מנוח כי מלאך אֵלִהִים הוּא", ולכן העמיד המלאך פנים כאילו הוא אדם, ומכל מקום לא נמנע מנוח מלהעלות העולה, כדי שימצא במחיצתו של איש האֵלִהִים זמן ממושך יותר (מעם לועז).

ה. מובא בספר "משמחי לב" – רבי רפאל ברדוגו זיע"א: קבלה בידי רבותינו זכרונם לברכה, שנזיר שמשון מטמא למתים. ונשאלת השאלה – הרי כתוב (ויקרא כז, לד): "אלה המצות אשר ציוה ה' את משה בהר סיני" – ונאמר (שבת קד): "מכאן שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה" (עיין תורה תמימה – ויקרא כז, פסוק לד, אות רטז), ומשה רבנו עליו השלום ציוה בתורה, שהנזיר אינו נטמא למתים, איך יוכל שום נביא לעקור דבר מן התורה? ואפשר שנזירות שמשון היתה הוראת שעה, ובהוראת שעה נוכל לעקור דבר מן התורה על ידי נביא, כמו אליהו בהר הכרמל [כידוע אליהו הנביא הרג את נביאי הבעל בחרב, אף על פי שדין נביא השקר – בחנק – הוראת שעה היתה (עיין במלכים א, פרק יח, מ)], ומי שאומר הריני נזיר שמשון – הוא נדר ובכלל "איש כי ידור נדר

מִי שְׂמַךְ [ז] מִה שְׂמַךְ **כִּי-יָבֵא** לָנוּ **דְּבָרְךָ** [ח] **וְכִבְדְּנוּךָ** כאשר יתקיימו דבריך ויוולד
 הָבן, נִכְבַּד אוֹתְךָ וְנַעֲשֶׂה לְךָ כְבוֹד גָּדוֹל (מ"ד): **יְחִי וַיֵּאמֶר לּוֹ מְלֶאֱךָ יְהוָה** אֵין רְצוֹנִי בְּכַבּוֹד (מ"ד),
 וְאִם כֵּן **לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמַי** [ט] וְעוֹד **וְהוּא-פְּלֵאֵי** [י] מְכוֹסָה (רש"י) וְנַעֲלָם שְׁלֵא
 תוּכַל לְדַעְתּוֹ (רד"ק): **יֵט וַיִּקַּח מְנוּחָ אֶת-גְּדֵי הָעֵזִים וְאֶת-הַמְּנֻחָה וַיַּעַל** הַכֹּל
עַל-הַצֹּר לְהִיּוֹת עוֹלָה (מ"ד) **לְיְהוָה וּמִפְּלֵא לַעֲשׂוֹת** הַמְּלֶאֱךָ עֲשֵׂה פְּלֵאִים לְהוֹצִיא אֵשׁ
 מִן הַצֹּר לְאֹכֹל הַגְּדִי וְהַמְּנַחָה (רד"ק), וְכֵן הוֹרִיד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וּמְנוּחָ וְאִשְׁתּוֹ רֵאִים זֶה בְּעֵינֵיהֶם
 (מלבי"ם): **וַיְהִי בְּעֵלּוֹת הַלֵּהָב** כֹּאשֶׁר הִשְׁלַחְתָּ עֲלֵהָ **מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׂמִימָה**
 לְצַד הַשָּׁמַיִם וַיַּעַל נִסְתַּלַּק מֵעֲלֵיהֶם (ת"י) **מְלֶאֱךָ-יְהוָה בְּלֵהָב הַמִּזְבֵּחַ** [יא] וּמְנוּחָ

עיונים והארות

פלאי. ועוד הרי שם המלאך נקבע בהתאם לשליחותו, והוא נשלח כעת לעשות פלאות כמו שכתוב (בפסוק הבא) "ומפליא לעשות", ועתה שמו פלאי. ואומרים בשם האר"י הקדוש ז"ל, כי המלאך הפוקד עקרות שמו פלא, וזה רמזו בפסוק (בראשי תיבות): "פתחי לי אחותי".

י. **ויאמר** מלאך - אמר לו המלאך איני יודע בדמות מי אני עשוי, בכל שעה הוא מחליפני, למה זה תשאל לשמי והוא פלאי - פלאי פלאים הוא עושה בי, פעמים שאני רוח, שנאמר עושה מלאכיו רוחות, פעמים שאני אש, שנאמר משרתי אש לוהט, וכן אתה מוצא באברהם נדמו לו כאנשים, וישא עיני וירא והנה שלשה אנשים, ובסודם נראו מלאכים, ויבואו שני המלאכים סדומה (ילמדנו, ילק"ש).

יא. **הם** את זה ראו בעיניהם, ומבואר כי ראיית המלאך בעת הסתלקותו הוא ענין יותר גדול

ז. **היה** לו לומר; מה שמך? ואפשר לומר, כי מנוח היה לו ספק, אם הוא מדבר עם מלאך או עם איש קדוש, ואם היה שואל אותו "מה שמו", והיה עונה לו למשל: רפאל או גבריאל, עדיין הספק נשאר במקומו, כי לא ידע אם רפאל המלאך או איש ששמו רפאל, לכן התחכם מנוח לשאול אותו מי שמך? כלומר, היות ובדרך כלל, קוראים שם הנוולד על שם אדם גדול שנפטר והלך לבית עולמו, לכן שאל אותו בלשון שאלה, מי האיש הנפטר שנקרא בשמך, והמלאך ענה, ששמו פלאי על שם הפעולה, ועל שם השליחות בעניין הנזירות, ובנזירות כתוב (ויקרא כז, ב): "איש כי יפליא נדר..." (עיין מלבי"ם).

ה. **ורש"י** כ' אם יבא לנו שליחות דבר מאתך, משנדע ונכיר את שמך.

ט. **אומר** המלאך למנוח, איני מבקש כבוד ותפארת מן האדם, כי מלאך אני, וגם שמי

וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים כשעלה המלאך בלהב (מלבי"ם) וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם אֶרְצָה:

כא וְלֹא-יִסַּף ולא הוסיף (ת"י) עוֹד מִלְאָךְ יְהוָה לְהִרְאֶה אֶל-מַנּוּחַ

וְאֶל-אִשְׁתּוֹ אִז כשראה כל זאת יָרַע הבין (מ"ד) מַנּוּחַ פִּי-מִלְאָךְ יְהוָה הוּא:

כב וַיֹּאמֶר מַנּוּחַ אֶל-אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת שתי מיתות, מיתה גופנית בעוה"ז ומיתה

רוחנית בעוה"ב (אהבת יונתן) פִּי מִלְאָךְ (מ"ד) אֱלֹהִים רָאִינוּ וי"מ כי ראינו מראה השכינה בלהב שבא מן

השמים (אלשיך): כג וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוֹ חֲפִיץ אם רוצה (ת"י) יְהוָה לְהִמִּיתֵנוּ

לֹא-לָקַח מִיָּדֵנוּ עֲלָה וּמִנְהָה לא היה מקבלם ברצון שאש מן השמים תאכלם וְלֹא

הִרְאָנוּ אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי הַנִּפְלְאוֹת שעשה המלאך וְכַבֵּת לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ פְּזֹאת

בשורה זו, כי אם נמות איך יוולד בן (מ"ד): כד וַתִּלְד הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ

שְׁמִשׁוֹן [מגזירת שמש, ולא קראתו שמש כי אם שמשון להיותו קטן כענין אישון (אלשיך ע"פ סוטה ט)] וַיִּגְדַּל

הַנְּעָר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: כה וַתַּחַל רִוַח יְהוָה [יב] רוח גבורה מאת ה' התחילה

לִפְעֻמוֹ [יג] [מלשון פעמון (ע"פ סוטה ט)] שהיתה רוח נבואה מקשקשת לפניו כזוג (רד"ק) לְבֹא אֵלָיו מִפְעַם לִפְעַם,

עיונים והארות

אבינו שאמר "יהי דן נחש עלי דרך".

יג. ותחל רוח ה' לפעמו - א"ר חמא בר חנינא חלה ברכתו של יעקב, דכתיב יהי דן נחש עלי דרך, לפעמו במחנה דן. א"ר יצחק דבי רב אמי מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג, כתיב הכא לפעמו, וכתוב התם פעמון ורימון. בין צרעה ובין אשתאול - א"ר אשי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו ועקן

ממה שיראו אותו בעודו מלוּבש בלוּבש גשמי, כי בעת יפשט הלוּבש אשר התגלם בו וישוב אל ענינו הרוחני אי אפשר שיראהו עין בשר, וכמו שאמר (אליהו לאלישע) "אם תראה אותי לוקח מאתך יהיה לך כן", כי בעת לקיחתו מן הגשם לא יראהו אלישע אם לא בהיות פי שנים ברוחו... (מלבי"ם)

יב. וברד"ק כ' כי רוח ה' היא נבואתו של יעקב

וְאוֹתָהּ הָרוּחַ הִלְכָה **בְּמַתְנֵה-רֶן** לְהֵרָאוֹת גְּבוּרוֹת וּנְפִלְאוֹת (מ"ד), וּמַחֲנֵה זֶה הִיָּה עוֹמֵד (רד"ק) **בֵּין**
צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁת־אֵל:

עיונים והארות

שמשון הגין בכחו על כל ישראל. וא"ר יוחנן בלעם חגר ברגלו אחת, שמשון בשתי רגליו, בלעם חגר ברגלו אחת, דכתיב וילך שפי, שמשון בשתי רגליו דכתיב שפיפון עלי אורח (סוטה ט').

שמשון וטחנם זה בזה. א"ר יוחנן שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים, שנאמר דן ידין עמו כאחד. ואמר ר' יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא, שנאמר שמש ומגן ה' אלקים. אלא מעתה לא ימחק, אלא מעין שמו של הקב"ה, מה הקב"ה מגין על כל העולם, אף